

ՀՀ տարածքային
կառավարման և
ենթակառուցվածքների
նախարարություն

Գերմանական
համագործակցություն
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Implemented by

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

**Սույն փաստաթուղթը մշակվել է
Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության
«Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում»
ծրագրի շրջանակում**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶՈՒՄ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ (ՆԱԽԱԳԻԾ)**

Երևան-2022թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱԺԻՆ 1. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- 1.1. Ընդհանուր դրույթներ.....4
- 1.2. Սոցիալական պաշտպանության սահմանադրական հիմունքները.....8
- 1.3. Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները Վերանայված Եվրոպական սոցիալական խարտիայի համատեքստում.....14
- 1.4. Սոցիալական աջակցության ոլորտը կարգավորող օրենսդրությունը.....17
- 1.5. Եզրահանգումներ և առաջարկություններ.....27

ԲԱԺԻՆ 2. ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- 2.1. Ընդհանուր դրույթներ.....30
- 2.2. Սոցիալական աջակցության ոլորտի պետական քաղաքականությունը մշակող լիազոր մարմինը և դրա լիազորությունները.....32
- 2.3. Սոցիալական աջակցության ոլորտում տարածքային կառավարման մարմինների լիազորությունները և գործառույթները.....40
- 2.4. Միասնական սոցիալական ծառայությունը և դրա կողմից մատուցվող ծառայությունները.....45
- 2.5. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից մատուցվող սոցիալական ծառայությունները.....55
- 2.6. Եզրահանգումներ և առաջարկություններ.....62

ԲԱԺԻՆ 3. ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ՝ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- 3.1. Սոցիալական աջակցության ծառայությունների լիազորության ապակենտրոնացման նախապատմությունը.....67
- 3.2. Սոցիալական աջակցության ծառայությունների ապակենտրոնացմանը միտված օրենսդրական կարգավորումները և առկա վիճակը.....71
- 3.3. Լիազորությունների ապակենտրոնացման ճանապարհային քարտեզը.....80
- 3.4. Եզրահանգումներ և առաջարկություններ.....86

ԲԱԺԻՆ 4. ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ԵՎ ԳՈՐԾԻՔԱԿԱԶՄԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- 4.1. Ընդհանուր դրույթներ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների և դրանց առանձնահատկությունների վերաբերյալ.....90
- 4.2. Սոցիալական աջակցության ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացներում պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման մասով կիրառված գործիքակազմերը Հայաստանում.....104
- 4.3. Սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների պատվիրակման (ապակենտրոնացման) դեպքում առաջարկվող ֆինանսավորման ձևերն ու գործիքակազմերը.....109
- 4.4. Եզրահանգումներ և առաջարկություններ.....112

ԲԱԺԻՆ 5. ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ԵՎ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- 5.1. Ընդհանուր տեղեկատվություն Սյունիքի մարզի համայնքների վերաբերյալ.117
- 5.2. Համայնքապետարանների աշխատակազմերի կառուցվածքները և դրանցով պայմանավորված ինստիտուցիոնալ կարողությունները.....120
- 5.3. Քաղաքացիների սպասարկման գրասենյակները Սյունիքի մարզի համայնքներում.....131
- 5.4. Եզրահանգումներ և առաջարկություններ.....133

ԲԱԺԻՆ 6. ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ (ՆԵՐԱՌՅԱԼ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉԸ) ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

- 6.1. Միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնները, դրանց լիազորությունները և գործառույթները.....139
- 6.2. Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգը.....145
- 6.3. Միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային մարմինների կողմից մատուցվող ծառայությունների հնարավոր ապակենտրոնացումը համայնքային մակարդակում.....149
- 7. **ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**154
- 8. **ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ**.....169

ԲԱԺԻՆ 1.

**ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԸ
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

1.1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

«Սոցիալական պաշտպանություն» հասկացությունը շուկայական տնտեսություն ունեցող երկրներում սկսեց լայն տարածում գտնել 20-րդ դարի 30-40-ական թվականներին և մատնանշում էր քաղաքացիներին բարեկեցության որոշակի մակարդակ ապահովելու նպատակով սոցիալական երաշխիքներ տրամադրելու պետության դիրքորոշումը: «Սոցիալական պաշտպանություն» եզրույթը քննարկելիս հնարավոր չէ շրջանցել մի շարք գործոններ, որոնց բովանդակության սպառիչ ու ճշգրիտ բացահայտումը և սահմանումը առանցքային նշանակություն ունեն այս հասկացությունը սահմանելու համար:

Հարկ է նշել, որ սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ թե՛ հայրենական, և թե՛ օտարերկրյա մասնագիտական գրականության մեջ չկան անկյունաքարային նշանակություն ունեցող մի շարք հասկացությունների միասնական ընդունելի սահմանումներ, որի պատճառով դրանց կիրառման ժամանակ երբեմն շփոթ է առաջանում: Յուրաքանչյուր հեղինակ կամ բացատրական բառարան տալիս է այս կամ այն հասկացության իր մեկնաբանությունն ու սահմանումները, որոնք թեև, որպես կանոն, ունեն իմաստային համանման ծանրաբեռնվածություն, սակայն հաճախ ամբողջովին նույնական չեն:

Ուստի սույն փաստաթղթում փորձ է արվել ընդհանրացված ներկայացնել և քննարկել նշված խնդրի վերաբերյալ որոշ հետազոտողների բացատրությունները, գիտական գրականության մեջ տեղ գտած սահմանումները, և տալ առավել ընդհանրական բացատրությունները և առաջարկությունները:

«Բնակչության սոցիալական պաշտպանություն» հասկացության բովանդակությունը քննարկելիս շատ կարևոր է անդրադառնալ «սոցիալական ապահովություն» հասկացությանը: Գիտական գրականության մեջ կարելի է հանդիպել տեսակետի, ըստ որի՝ «սոցիալական ապահովություն» եզրույթի իմաստը՝ որպես կարիքավոր քաղաքացիների սոցիալական աջակցմանն ուղղված պետական միջոցառումների համալիր, ավելի շուտ պատմական բնույթ ունի, քանի որ վերաբերում է 20-րդ դարի որոշակի ժամանակաշրջանի: Մի շարք հեղինակների կարծիքով, վերջին հարյուրամյակում առկա է այս ոլորտում պետական գործունեությունը արտացոլող ընդհանրացնող եզրույթի՝ «սոցիալական պաշտպանության» կիրառման միտումը:

Միևնույն ժամանակ կարևորվում է նաև «սոցիալական ապահովություն» եզրույթի պահպանման անհրաժեշտությունը՝ մատնանշելու պետական գործունեության այն ուղղությունը, որն առնչվում է այն քաղաքացիների սոցիալական պաշտպանությանը, ովքեր որոշակի ներդրումներ են կատարել հասարակության համար, սակայն ընդգրկված չեն սոցիալական ապահովագրության համակարգում: Որոշ հեղինակների կարծիքով էլ բովանդակային որևէ տարբերություն չկա «սոցիալական ապահովություն» և «սոցիալական պաշտպանություն» հասկացությունների միջև: Որպես օրինակ կարող ենք բերել հետևյալ սահմանումը՝ «...բնակչության սոցիալական պաշտպանությունը կամ սոցիալական ապահովությունը զարգացած արդյունաբերական երկրներում քաղաքացիների՝ օրենսդրորեն ամրագրված իրավական և սոցիալ-տնտեսական երաշխիքների ամբողջություն է, որն ապահովում է ընդունելի կենսամակարդակ»¹:

«Սոցիալական ապահովություն» հասկացությունը մեզ է ժառանգվել բնակչության սոցիալական պաշտպանության խորհրդային պետական-պատերնալիստական համակարգից, երբ պետությունը վերացրեց նախկին հասարակարգում գործող սոցիալական պաշտպանության բազմազան սուբյեկտների (պետական և ոչ պետական) համակարգը և իրեն հռչակեց բնակչության սոցիալական պաշտպանության միակ սուբյեկտը՝ բնակչության համար սահմանելով իր կողմից իրականացվող պաշտպանության ծևերը և չափը՝ վերջինիս ապահովվածության աստիճանը:

Հետխորհրդային երկրներում, այդ թվում և Հայաստանում, բնակչության սոցիալական պաշտպանության համակարգերում իրականացվող բարեփոխումների գործընթացներում դեռևս մեծ է խորհրդային սոցիալական ապահովության համակարգի իներցիոն ազդեցությունը: «ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ» աշխատությունում սոցիալական ապահովությունը մեկնաբանվում է որպես «...պետության կողմից այն մարդկանց մատուցվող գոյության բավարար միջոցների քանակ, որոնք լրիվ կամ մասնակի զրկված են աշխատելու և եկամուտ ստանալու հնարավորությունից»²:

Այսպիսով, թեև «սոցիալական պաշտպանություն» և «սոցիալական ապահովություն» հասկացությունները օգտագործվում են միմյանց փոխարեն, այնուամենայնիվ դրանք հաճախ մեկնաբանվում են որպես տարբեր բովանդակություն

¹ Տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ» / ընդհանուր խմբագրությամբ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի, Եր., 2010, էջ 453:

² Տե՛ս Ա. Մարկոսյան, Ն. Գեղամյան, Սոցիալական քաղաքականության պետական կարգավորման հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., 2006, էջ 12:

ունեցող հասկացություններ՝ կախված այս կամ այն համատեքստից: «Սոցիալական պաշտպանություն» եզրույթի բովանդակությունը քննարկելիս շատ կարևոր է նաև անդրադառնալ «սոցիալական անվտանգություն» եզրույթին: Վստահաբար կարելի է փաստել, որ վերջինս այսպես կոչված «ինտեգրալ» հասկացություն է, քանի որ ներառում է մարդկային կեցության բնույթը արտացոլող անվտանգության տարբեր ձևեր:

Սրանով պայմանավորված՝ սոցիալական անվտանգությունը սոցիալ-հումանիտար տարբեր գիտությունների ուսումնասիրության առարկա է, մասնավորապես՝ այս կատեգորիան առավելապես կարևորվում է փիլիսոփայության, հոգեբանության և սոցիոլոգիայի շրջանակներում: Փիլիսոփայությունը սոցիալական անվտանգությունը դիտում է որպես սոցիալական երևույթ: Սակայն, ինչպես պնդում է Ն. Ն. Ռիբալկինը, այս երևույթի օբյեկտիվ էությունը, որի վրա հիմնվելով կարելի էր հստակ սահմանել «անվտանգություն» հասկացությունը, առ այսօր փիլիսոփայության մեջ բացահայտված չէ, թեև առկա են անվտանգության բազմաթիվ սահմանումներ³:

Լինելով «ինտեգրալ» հասկացություն՝ սոցիալական անվտանգությունը արտացոլում է հասարակության գործառնան փոփոխականությունը և վերջինիս՝ բնական ու տեխնաճին միջավայրերի հետ փոխազդեցությունը: Սոցիալական անվտանգությունը ենթադրում է անձի, սոցիալական խմբերի, հասարակության կենսական կարևոր շահերի պաշտպանվածությունը արտաքին և ներքին վտանգներից: Փաստորեն, սոցիալական անվտանգությունը առաջին հերթին ենթադրում է մարդու իրավունքների իրականացում⁴:

Անձի սոցիալական անվտանգության ապահովման տեսանկյունից կարևորվում է սոցիալական ռիսկերի կանխարգելումը, որը հնարավոր է իրականացնել բնակչության սոցիալական պաշտպանության միջոցով: Այսպիսով, ընդհանրացնելով այս ամենը, մեր կարծիքով, սոցիալական պաշտպանությունը կարող ենք սահմանել որպես պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրականացվող որոշակի միջոցառումների ամբողջություն, որն ուղղված է սոցիալական ռիսկերի կանխարգելմանը, ինչպես նաև դրանց հետևանքների մեղմացման, վերացման միջոցով բնակչության սոցիալական անվտանգության ապահովմանը:

³ Ст'и Рыбалкин Н. Н. Философия безопасности. М., 2006, էջ 16-17

⁴ Ст'и Римашевская Н. М. Человеческий потенциал России и проблемы «сбережения населения» // "Российский экономический журнал", 2004, № 9-10, էջ. 22-40:

Սոցիալական աջակցության և սոցիալական պաշտպանության բնագավառի հիմնական իրավահարաբերությունները սահմանվում են հետևյալ օրենսդրական ակտերով.

- ⇒ ՄԱԿ-ի «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր» (1948թ. դեկտեմբերի 10).
- ⇒ ՄԱԿ-ի «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիա (1993թ. հուլիսի 22).
- ⇒ Եվրոպական սոցիալական Խարտիա (Վերանայված) (2004թ. մարտի 1).
- ⇒ ՄԱԿ-ի «Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագիր (1993թ. հունիսի 9).
- ⇒ «Աշխատանքի և զբաղվածության բնագավառում խտրականության մասին» կոնվենցիա (1995թ. հուլիսի 29).
- ⇒ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 2015 թվականի փոփոխություններով տեքստը՝ ի մասնավորի, սոցիալական ապահովության և սոցիալական պաշտպանության ինստիտուտներին վերաբերելի սահմանադրական կարգորոշումները.
- ⇒ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը.
- ⇒ ՀՀ ընտանեկան օրենսգիրքը.
- ⇒ ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը.
- ⇒ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Սահմանամերձ համայնքների սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Պետական նպաստների մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Քաղաքացիական կացության ակտերի մասին» ՀՀ օրենքը.
- ⇒ «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենքը.

- ⇒ «Հայաստանի Հանրապետությունում ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգ ներդնելու ծրագիր ներդնելու մասին» ՀՀ կառավարության 2012 թվականի հուլիսի 26-ի N 952-Ն որոշումը.
- ⇒ ՀՀ կառավարության «Հայաստանի Հանրապետությունում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների խնամքի այլընտրանքային ծառայությունների համակարգի զարգացման հայեցակարգին հավանություն տալու մասին» 2016 թվականի մայիսի 12-ի N 18 արձանագրային որոշումը.
- ⇒ ՀՀ կառավարության «Սոցիալական ծառայություններ տրամադրելու գործունեության հավաստագրման դեպքերը և կարգը հաստատելու մասին» 10 սեպտեմբերի 2015 թվականի N 1078-Ն որոշումը և այլ օրենսդրական և ենթօրենսդրական ակտեր:

Սույն իրավական վերլուծության շրջանակում ուսումնասիրված օրենսդրական ակտերը, դրանցից բխող իրավահարաբերությունները մանրամասն վերլուծվել են, որոնց արդյունքներով պայմանավորված փաստաթղթի վերջնարդյունքում արվել են համապատասխան եզրահանգումներ և առաջարկություններ:

1.2. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության նախորդ (2005թ.) և գործող (2015թ.) Սահմանադրությունների համեմատական վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ գործող Սահմանադրությամբ սոցիալական իրավունքների մի մասը մարդու իրավունքների գլխից (Գլուխ 2) տեղափոխվել և ամրագրվել են տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում օրենսդրական երաշխիքները և պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները գլխում (Գլուխ 3):

2015թ. Սահմանադրության հայեցակարգի համաձայն՝ «Սոցիալական պետության սկզբունքն օբյեկտիվ սահմանադրական նորմ է և, որպես այդպիսին, դեռևս չի սահմանում քաղաքացու սուբյեկտիվ իրավունքներ: Այն սերտ կապի մեջ է գտնվում սոցիալական հիմնական իրավունքների և պետության նպատակների մասին դրույթների հետ:

Սոցիալական հիմնական իրավունքները և պետության նպատակներն առանց տարբերակման ամրագրված են գործող Սահմանադրության 2-րդ գլխի բազմաթիվ հոդվածներում, ընդ որում, Սահմանադրությունը շատ դեպքերում պետության

սոցիալական նպատակները ձևակերպել է որպես սոցիալական հիմնական իրավունքներ:

Գործող Սահմանադրության հայեցակարգի համաձայն՝ «Սոցիալական իրավունքների զգալի մասը, որպես կանոն, անմիջականորեն գործող իրավունքներ չեն, այլ սոցիալական ոլորտում օրենսդրական երաշխիքներ և պետության նպատակներ են, որոնք մարդու և քաղաքացու համար սուբյեկտիվ իրավունքներ չեն առաջացնում, և պարտավորեցնում են միայն օրենսդիրին ու գործադիրին:

Այդ իրավունքները կարող են իրագործվել և ենթակա լինել դատական պաշտպանության միայն այն բանից հետո, երբ դրանց բովանդակությունն ու ծավալը հստակեցվեն օրենքով:

Նման մոտեցումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ սոցիալական իրավունքների, սոցիալական ոլորտում օրենսդրական երաշխիքների և պետության նպատակների մեծ մասի իրականացման ծավալները կախված են պետության տնտեսական հնարավորություններից:

Մարդու և քաղաքացու իրավունքների ամրագրման և երաշխավորման առումով 2015թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը սկզբունքային նոր մոտեցումներ է որդեգրել: Կարևորագույն լուծումներից մեկը, մի կողմից՝ «դասական» հիմնական իրավունքների (գլուխ 2-րդ), իսկ մյուս կողմից՝ սոցիալական ոլորտում օրենսդրական երաշխիքների և պետության նպատակների (գլուխ 3-րդ) սահմանազատումն է: Դա հնարավորություն է տալիս առանձնացնելու բոլոր այն հիմնական իրավունքները, որոնց վրա անմիջականորեն հենվելով՝ անձը կկարողանա պաշտպանել իր սահմանադրական իրավունքները, ներառյալ՝ նորմատիվ սահմանադրական գանգատի միջոցով:

Մինևույն ժամանակ, սոցիալական ոլորտին վերաբերող այն իրավունքները, որոնք հիմնական իրավունքներ են (օրինակ՝ աշխատանքի ընտրության ազատության իրավունքը կամ գործադուլի իրավունքը՝ Սահմանադրության 57-րդ և 58-րդ հոդվածներ), և որոնք հնարավոր է պաշտպանել նաև սահմանադրական արդարադատության ճանապարհով, ամրագրված են 2-րդ գլխում՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունքներ⁵:

Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետությունն ինքնիշխան, ժողովրդավարական, **սոցիալական**, իրավական

⁵ Տե՛ս Վ. Պողոսյան, Ն. Սարգսյան, Հայաստանի Հանրապետության 2015թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը, Համառոտ պարզաբանումներ, Երևան, 2016թ., էջ 39-42:

պետություն է: Սահմանադիրը, փաստորեն, Սահմանադրության 1-ին հոդվածով ամրագրել է պետության կարգավիճակին բնորոշ հիմնադրույթները, որոնք առանցքային դերակատարում ունեն, որպես սահմանադրական սկզբունքները, պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության համատեքստում:

Որպես սահմանադրական ամրագրում ունեցող հիմնական սկզբունքներ՝ դրանք առավել ընդհանուր ու ելակետային են, որոշում են պետության կազմակերպման ու գործունեության մյուս սկզբունքները:

Սոցիալական պետության սկզբունքի իրացման գրավականը դրա իրավական ամրագրումն է: Մարդու սոցիալական իրավունքներն արտացոլված են կարևորագույն միջազգային իրավական ակտերում:

Միաժամանակ, առավել քան կարևոր է, որ այդ սկզբունքն ամրագրված լինի ներպետական օրենսդրության մեջ, մասնավորապես՝ Սահմանադրության: Այսպիսով, սոցիալական պետության հայեցակարգի կենսագործման երաշխիքը պատշաճ սահմանադրական կարգավորումն է:

Ըստ էության, սոցիալական է համարվում այն պետությունը, որը ձգտում է իր բնակչության համար ապահովել արժանապատիվ և անվտանգ գոյության պայմաններ, աշխատանք, բարենպաստ կենսական միջավայր, բոլորի համար համեմատաբար հավասար կենսական հնարավորություններ:

Սոցիալական պետությունը, գույքային և այլ սոցիալական տարբերությունները հարթեցնում է ազգային եկամտի մի մասը հոգուտ անապահովների վերաբաշխելու միջոցով, ստեղծելով սոցիալական ապահովագրության և բոլորի համար մատչելի կրթական, առողջապահական համակարգեր, զբաղվածության ապահովում, աշխատողների իրավունքների պաշտպանության երաշխիքներ, գործազուրկներին, մայրությանը, տարիքավորներին, երեխաներին, երիտասարդությանը և այլ խոցելի հասարակական շերտերին սոցիալական աջակցության ծառայությունների տրամադրումը:

«Սահմանադրության 83-րդ հոդվածը նվիրված է սոցիալական ապահովությանը, համաձայն որի, յուրաքանչյուր ոք, օրենքին համապատասխան, ունի մայրության, բազմազավակության, հիվանդության, հաշմանդամության, աշխատավայրում դժբախտ պատահարների, խնամքի կարիք ունենալու, կերակրողին կորցնելու, ծերության, գործազրկության, աշխատանքը կորցնելու և այլ դեպքերում սոցիալական ապահովության իրավունք:

Նշված հողվածով սահմանված կարգորոշումները, ըստ էության հանդիսանում են այն հիմնական սահմանադրական երաշխիքները, որոնք պետք է դրված լինեն Հայաստանի Հանրապետության ներպետական օրենսդրության սկզբունքների հիմքում, ինչպես նաև պետք է ուղենիշ հանդիսանան սոցիալական աջակցությանը միտված ծառայություններ մատուցող պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց գործողությունների համար:

«Սահմանադրության 86-րդ հոդվածը սահմանում է տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները: Այդ նպատակներն են.

- ✓ գործարար միջավայրի բարելավումը և ձեռնարկատիրության խթանումը.
- ✓ բնակչության գրաղվածության խթանումը և աշխատանքի պայմանների բարելավումը.
- ✓ բնակարանային շինարարության խթանումը.
- ✓ կանանց և տղամարդկանց միջև փաստացի հավասարության խթանումը.
- ✓ ծնելիության և բազմազավակության խթանումը.
- ✓ երեխաների անհատականության լիակատար և բազմակողմանի զարգացման համար բարենպաստ պայմանների ստեղծումը.
- ✓ բնակչության առողջության պահպանման և բարելավման ծրագրերի իրականացումը, արդյունավետ և մատչելի բժշկական սպասարկման պայմանների ստեղծումը.
- ✓ հաշմանդամության կանխարգելման, բուժման, հաշմանդամների առողջության վերականգնման ծրագրերի իրականացումը, հասարակական կյանքին հաշմանդամների մասնակցության խթանումը.
- ✓ սպառողների շահերի պաշտպանությունը, ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների որակի նկատմամբ վերահսկողությունը.
- ✓ տարածքային համաչափ զարգացումը.
- ✓ ֆիզկուլտուրայի և սպորտի զարգացումը.
- ✓ քաղաքական, տնտեսական և մշակութային կյանքին երիտասարդության մասնակցության խթանումը.
- ✓ անվճար բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթության զարգացումը.
- ✓ հիմնարար և կիրառական գիտության զարգացումը.
- ✓ ազգային և համամարդկային արժեքներին յուրաքանչյուրի ազատ հաղորդակցմանը նպաստելը.

✓ քարեգործության խթանումը՝ մշակութային, կրթական, գիտական, առողջապահական, մարզական, սոցիալական և այլ հասարակությունների հիմնադրման, ֆինանսավորման, ինչպես նաև դրանց ֆինանսական անկախության ապահովման նպատակով:

Վերը մեջբերված պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների շարքում՝ ընդգծված նպատակները, ըստ էության վերաբերելի են սոցիալական պետության և սոցիալական ապահովության իրավունքի գործնականում իրացմանը: Սա վկայում է այն մասին, որ սոցիալական պաշտպանությունը բազմաշերտ ինստիտուտ է, որը տարբեր ոլորտներում արտահայտվում է տարբեր ձևաչափերով:

Ի տարբերություն հիմնական իրավունքների՝ պետության նպատակները միայն օբյեկտիվ-իրավական դրույթներ են և չեն առաջացնում սուբյեկտիվ իրավունքներ: Գործադիր իշխանության կողմից պետության սոցիալական ծրագրերի արդյունավետ իրագործման կարևոր երաշխիք կարող է լինել Ազգային ժողովին որոշակի պարբերականությամբ կառավարության զեկույցի ներկայացումը»⁶:

Հարկ է անդրադառնալ նաև ՀՀ Սահմանադրության 87-րդ հոդվածի կարգավորման առարկային, քանի որ, այն անմիջականորեն փոխկապակցված է Սահմանադրության 86-րդ հոդվածի կարգավորումների հետ: Այսպես՝ նշված հոդվածը սահմանում է պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների իրագործման հնարավոր ուղիները և նախանշում է իրագործողներին: Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 87-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրենց իրավասությունների և հնարավորությունների շրջանակում պարտավոր են իրագործել Սահմանադրության 86-րդ հոդվածով սահմանված նպատակները:

Վերը մեջբերված սահմանադրական նորմի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների, այդ թվում նաև սոցիալական ապահովության նպատակի իրագործման պարտավորությունը դրվում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների վրա: Սակայն, արժանահավատ է դիտարկել նաև այն հանգամանքը, որ սահմանադիրը նախանշել է հետևյալը. «...իրենց իրավասությունների և հնարավորությունների շրջանակում պարտավոր են իրագործել Սահմանադրության 86-րդ հոդվածով սահմանված նպատակները:»:

⁶ Տե՛ս ԱՊՀ մասնակից պետությունների միջխորհրդարանական վեհաժողով, Սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի դրույթները և դրանց իրացման հիմնական ուղղությունները Հայաստանի Հանրապետությունում (գիտագործնական հետազոտություն), Երևան, 2015, էջեր 139- 140:

Սահմանադրական այս կարգավորումը ուշադրության է արժանի առավելապես տեղական ինքնակառավարման մարմինների մասով, մասնավորապես՝ համայնքների ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսների համապատասխանության իմաստով: Պատահական չէ, որ սահմանադիրը պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների իրագործման պարտականությունը հավասարապես բաժանել է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև:

Այս սահմանադրական նորմերի վերլուծության արդյունքում, ակնհայտ է դառնում հետևյալը. «Սահմանադիրը կարծես թե կանխակալ մոտեցում է ցուցաբերել, կամ վաղօրոք ուղղորդումներ է սահմանել պետության համար՝ լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացներ նախաձեռնելու և կյանքի կոչելու համար⁷:»:

Անշուշտ, ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ թե՛ օրենսդրական մակարդակում, և թե՛ իրավակիրառական պրակտիկայում, պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների, այդ թվում նաև՝ սոցիալական ապահովության նպատակի իրագործման պարտավորությունները շարունակում են առավելապես դրված մնալ պետական կառավարման և փարաժքային կառավարման մարմինների վրա, ինչը վկայում է Հայաստանում լիազորությունների ապակենտրոնացման ցածր մակարդակի մասին:

Հիմք ընդունելով սույն բաժնում արված եզրահանգումները, առաջարկվում է Սահմանադրության 87-րդ հոդվածի կարգավորումների համարեքստում, անդրադառնալ սոցիալական աջակցության ոլորտին վերաբերելի պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներից բխող՝ լիազորությունների ապակենտրոնացմանը: Մասնավորապես՝ օրենսդրական մակարդակում հավասարակշեռվ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված այն լիազորությունների ցանկը կամ շրջանակը, որոնք նպատակ ունեն լուծելու կամ իրագործելու պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները:

1.3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍՏԱՆՁՆԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՆԱՅՎԱԾ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԽԱՐՏԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Վերանայված եվրոպական սոցիալական խարտիան (այսուհետ նաև՝ Խարտիա) Եվրոպայի խորհրդի հիմնարար փաստաթղթերից է, որը սոցիալական իրավունքների

⁷ Եզրահանգումն Հեղինակինն է (Վ.Պետրոսյան):

վերաբերյալ միջազգային ստանդարտների և պետությունների կողմից դրանց կատարման մշտադիտարկման մեխանիզմների համախումբ է: Խարտիան նաև անվանվում է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի (ՄԻԵԿ) «սոցիալական գործընկեր»:

Այս կոնվենցիոն համակարգը ներառում է հետևյալը՝

- Երաշխավորում է մեծ ծավալի մարդու իրավունքներ՝ հաշվի առնելով աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների, բնակարանային պայմանների, կրթական, առողջապահական, բժշկական օգնության և սոցիալական ապահովության հետ կապված ամենօրյա հիմնական կարիքները:
- Պարունակում է յուրահատուկ շեշտադրում խոցելի անձանց նկատմամբ, ինչպես օրինակ տարիքով մարդիկ, երեխաները, հաշմանդամություն ունեցող անձինք և միգրանտները: Այն պահանջում է վերոնշյալ իրավունքների իրացման երաշխավորում առանց խտրականության:
- Նպատակն է կիրառել ՄԱԿ-ի 1948թ. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը Եվրոպայի սահմաններում. այդ նպատակով կապված է ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների կոնվենցիոն համակարգի և Եվրոպական միության Հիմնարար իրավունքների խարտիայի հետ:

Խարտիայի համաձայն՝ պետությունների հավատարմությունն իրենց պարտավորություններին գտնվում է Սոցիալական իրավունքների եվրոպական հանձնաժողովի (Հանձնաժողով) միջազգային հսկողության ներքո: Հանձնաժողովը բաղկացած է տասնհինգ անկախ անդամներից, ովքեր ընտրվում են Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կողմից վեց տարի ժամկետով, մեկ անգամ վերընտրման հնարավորությամբ: Հանձնաժողովն իրականացնում է Խարտիայի դրույթներին համապատասխանության հսկողությունը երկու տարբեր ընթացակարգերի միջոցով. հաշվետվողական ընթացակարգ, որով անդամ պետությունները ներկայացնում են պարբերական ազգային զեկույցներ, և կոլեկտիվ բողոքների ներկայացման ընթացակարգ, որը գործում է գործատուի կամ աշխատողների կազմակերպությունների, կամ ոչ առևտրային (հասարակական) կազմակերպությունների կողմից բողոքների հիման վրա:

⁸ Տե՛ս FUNDAMENTAL SOCIAL RIGHTS IN EUROPE, EUROPEAN PARLIAMENT, Directorate General for Research, WORKING PAPER, 2-2000, page 10.

Խարտիայի և դրանով սահմանված իրավունքների վերաբերյալ կարևոր և հատկանշական է այն փաստը, որ Խարտիան մեկնաբանվում է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի և եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի, ինչպես նաև համապատասխան այլ կոնվենցիոն փաստաթղթերի լույսի ներքո, որոնք կիրառելի են Խարտիայով երաշխավորված իրավունքների նկատմամբ, ինչպես նաև այդ կոնվենցիաներին վերջիններիս մշտադիտարկման մարմինների կողմից տրված մեկնաբանությունների ներքո⁹:

Այսպես, Եվրոպական սոցիալական խարտիան՝ որպես սոցիալական իրավունքների վերաբերյալ առավել «հատուկ» իրավական ակտ, սահմանում է թվով 31 իրավունքներ և սկզբունքներ, որոնց ապահովման համար պետությունները պետք է համապատասխան պայմաններ ապահովեն: Խարտիան նախատեսում է, որ վավերացնող պետությունը պետք է ընդունի Խարտիայի 2-րդ գլխի հոդվածներով նախատեսված ինը պարտավորություններից առնվազն վեցը, իսկ պետության ընդհանուր պարտավորությունների թիվը չպետք է պակաս լինի 16 հոդվածներով և 63 պարագրաֆներով սահմանվածներից:

Հայաստանի Հանրապետությունը, վավերացնելով Խարտիան, պարտավորվել է պաշտպանել և ապահովել հետևյալ իրավունքները.

- ⇒ Աշխատանքի իրավունքը (1-ին հոդված).
- ⇒ Կազմակերպելու իրավունքը (5-րդ հոդված).
- ⇒ Կոլեկտիվ գործարքների կնքման իրավունքը (6-րդ հոդված).
- ⇒ Երեխաների և երիտասարդների պաշտպանվածության իրավունքը (7-րդ հոդված).
- ⇒ Աշխատող կանանց մայրության պաշտպանվածության իրավունքը (8-րդ հոդված).
- ⇒ Երեխաների և երիտասարդների սոցիալական, իրավական և տնտեսական պաշտպանվածության իրավունքը (17-րդ հոդված).
- ⇒ Մյուս Կողմերի տարածքներում վճարովի աշխատանքով զբաղվելու իրավունքը (18-րդ հոդված).
- ⇒ Միգրանտ աշխատողների և նրանց ընտանիքների պաշտպանվածության և օգնություն ստանալու իրավունքը (19-րդ հոդված).

⁹ St' u European committee of social rights, The relationship between European Union law and the European Social Charter, Working Document, 15 July 2014, pages 5-6.

- ⇒ Առանց սեռական խտրականության՝ աշխատանքի և մասնագիտական հարցերում հավասար հնարավորությունների և հավասար վերաբերմունքի իրավունքը (20-րդ հոդված).
- ⇒ Աշխատանքային պայմանների և աշխատանքային միջավայրի սահմանմանը և բարելավմանը մասնակցելու իրավունքը (22-րդ հոդված).
- ⇒ Աշխատանքից ազատելու դեպքերում պաշտպանվածության իրավունքը (24-րդ հոդված).
- ⇒ Ձեռնարկությունում և նրանց տրամադրվելիք մեխանիզմներում աշխատողների ներկայացուցիչների պաշտպանվածության իրավունքը (28-րդ հոդված):

Հայաստանի Հանրապետությունը ստանձնել է պարտավորություններ նաև Խարտիայով երաշխավորված մի շարք այլ իրավունքների, այսպես ասած, մասնակի ապահովման վերաբերյալ, որոնք հետևյալն են՝

- Աշխատանքի արդար պայմանների իրավունք (2-րդ հոդվածի 1, 2, 3, 4, 5-րդ և 6-րդ կետեր).
- Անվտանգ և առողջության համար անվնաս աշխատանքային պայմանների իրավունքը (3-րդ հոդվածի 1-ին կետ).
- Արդարացի վարձատրման իրավունքը (4-րդ հոդվածի 2, 3, 4-րդ և 5-րդ կետեր).
- Սոցիալական ապահովության իրավունքը (12-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետեր).
- Բժշկական և սոցիալական օգնության իրավունքը (13-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետեր).
- Սոցիալական ապահովության ծառայություններից օգտվելու իրավունքը (14-րդ հոդվածի 2-րդ կետ).
- Հաշմանդամների անկախության, սոցիալական ինտեգրման և համայնքի կյանքում մասնակցության իրավունքը (15-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետեր):

Խարտիայի տեքստի, հատկապես նախաբանի բառացի մեկնաբանությունից պարզ է դառնում ՀՀ գործող Սահմանադրության տեքստի շարադրանքի պատճառը. Խարտիան ևս սահմանում է, որ դրանով սահմանված իրավունքների և սկզբունքների արդյունավետ իրականացմանը նպաստելը և պայմաններ ձեռք բերելը պետության

քաղաքականության նպատակ է, որը պետք է ձեռք բերվի բոլոր համապատասխան ազգային և միջազգային միջոցներով¹⁰:

Խարտիայում գործածված տերմինաբանության և դրանց իրավական իմաստի մասով բավական է միայն ընդգծել, որ մեջբերված ոճը բնորոշ է գրեթե բոլոր միջազգային փաստաթղթերին՝ պայմանավորված տվյալ փաստաթղթերին միանալու և/կամ դրանք վավերացնելու՝ պետության կամահայտնությամբ, իր սուվերենությանը (ինքնիշխանությանը) միջազգային կառույցների որոշակի միջամտություն թույլատրելու «համաձայնությամբ»:

Ի վերջո, ցանկացած միջազգային փաստաթղթի վավերացում դրանով սահմանված կոնկրետ պարտավորության(ների) ստանձնման փաստով նշանակում է, որ այն պահից, երբ պետությունը ստանձնեց այս կամ այն պարտավորությունը, այն դառնում է վերջնական և պարտադիր կատարման ենթակա վերջինիս կողմից:

Հետևաբար, Հայաստանի Հանրապետության կողմից Վերանայված եվրոպական սոցիալական խարտիայով ստանձնած պարտավորությունները աստիճանաբար, քայլ առ քայլ պետք է կատարվեն պետության կողմից՝ ձգտելով սոցիալական ապահովության առավել ամբողջական համակարգի ձևավորման և իրավունքների ապահովման:

1.4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սոցիալական աջակցության ոլորտը համալիր իրավահարաբերություններ սահմանող օրենսդրությունից է կազմված, ինչի արդյունքում, այս բնագավառի հարաբերությունները սահմանվում են մի շարք օրենքներով և ենթաօրենսդրական ակտերով: Սոցիալական աջակցության հետ կապված իրավահարաբերությունները միասեռ չեն, դրանք դիտարկվում են որպես տարասեռ (բազմաբնույթ) իրավահարաբերությունները, որն էլ պատճառ է հանդիսանում այդ իրավակահարաբերությունները մեկ միասնական օրենսդրական ակտով սահմանված չլինելու համար:

«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը համարվում է ոլորտի հիմնարար իրավահարաբերությունները սահմանող օրենսդրական ակտը, որով սահմանվում են սոցիալական ծառայությունների, սոցիալական աջակցության և ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների հասկացությունները, հիմնական

¹⁰ Տե՛ս Վերանայված եվրոպական սոցիալական խարտիա, մաս 1-ին:

սոցիալական ծառայությունները, դրանց դասակարգման հիմքերը և տրամադրող սուբյեկտները, սոցիալական ծառայությունների տրամադրման և սոցիալական աջակցության հիմնական սկզբունքները, սոցիալական աջակցության իրավունքը, նպատակը, սոցիալական աջակցության կառավարման համակարգը, սոցիալական աջակցություն ստացող անձանց իրավունքները և պարտականությունները, սոցիալական աջակցության ֆինանսավորման աղբյուրները, կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետությունում սոցիալական համագործակցության, տեղական սոցիալական ծրագրերի իրականացման և սոցիալական աջակցության տրամադրման հետ կապված այլ հարաբերություններ:

Սոցիալական ծառայությունները Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան իրականացվող միջոցառումներ են՝ որոնք ուղղված են՝

- ⇒ անձի (ընտանիքի կամ սոցիալական այլ խմբի) սոցիալ-տնտեսական, սոցիալ-հոգեբանական, սոցիալ-մանկավարժական, սոցիալ-բժշկական, սոցիալ-աշխատանքային, սոցիալ-իրավական կարիքների կամ դրանցից ցանկացածի բավարարմանը և (կամ)
- ⇒ անձի (ընտանիքի կամ սոցիալական այլ խմբի) բնականոն կենսագործունեության ապահովմանը և (կամ)
- ⇒ կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու կանխարգելմանը և (կամ) կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձին (ընտանիքին, սոցիալական այլ խմբին) այդ վիճակից դուրս բերելուն:

Սոցիալական ծառայությունները, ըստ տրամադրողի (տրամադրող սուբյեկտի), դասակարգվում են՝

- ✓ Հայաստանի Հանրապետության կողմից տրամադրվող սոցիալական ծառայություններ.
- ✓ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից տրամադրվող սոցիալական ծառայություններ.
- ✓ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայության ներքո չգտնվող կազմակերպությունների և ֆիզիկական անձանց կողմից տրամադրվող սոցիալական ծառայություններ:

Հատկանշական է սոցիալական ծառայությունների ֆինանսավորման աղբյուրները և ֆինանսավորման գործիքակազմերը, ինչի կապակցությամբ՝ օրենսդրությամբ առկա է հստակ դասակարգում, մասնավորապես՝ սոցիալական ծառայությունները, ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների, դասակարգվում են՝

- Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի միջոցներից ֆինանսավորվող սոցիալական ծառայություններ.
- համայնքների բյուջեների միջոցներից ֆինանսավորվող սոցիալական ծառայություններ.
- օրենքով չարգելված այլ աղբյուրներից ֆինանսավորվող սոցիալական ծառայություններ:

Համաձայն «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների միջոցով:

Հարկ է նկատել, որ նշված հոդվածով սոցիալական ծառայություն տրամադրող մարմինների շարքում չկան նշված համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինները, փոխարենը սահմանված է, որ սոցիալական ծառայություններ են տրամադրում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունները:

Մինչդեռ՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանվում է, որ սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծվում են համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով:

Վերը մեջբերվածի համատեքստում արժանահավատ է դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի կարգավորումներն առ այն, որ համայնքի կամավոր խնդիրները սահմանվում են ավագանու որոշումներով և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվում են սեփական լիազորություններ: Սահմանադրական նշված կարգավորման լույսի ներքո՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածով սահմանվել են համապատասխան կարգորոշումներ, որոնք գործնականում իրացվում են համայնքային մակարդակում, այսինքն՝ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները ըստ էության սոցիալական աջակցության ծառայություններ են մատուցում:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և նպատակ ունենալով համապատասխանեցնել իրար «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի և «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորումները, առաջարկվում է «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Հայաստանի Հանրապետությունը սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման

մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների, ինչպես նաև փեղական ինքնակառավարման մարմինների միջոցով:»:

Հատկանշական է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման սկզբունքների պահպանումը ծառայություններ մատուցող մարմինների և կազմակերպությունների կողմից: Սոցիալական ծառայությունների տրամադրման սկզբունքները, դրանք այն հիմնական ուղենիշներն են, որոնց պահպանությունը հնարավորություն կընձեռի բարձրացնելու սոցիալական ծառայությունների տրամադրման թե՛ հասցեականությունը, և թե՛ արդյունավետությունը:

Սոցիալական ծառայությունների տրամադրման հիմնական սկզբունքներն են՝

- մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը, մարդու արժանապատվությունը հարգելը.
- հասցեականությունը՝ սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը իսկապես դրա կարիքն ունեցող անձին.
- մատչելիությունը՝ տրամադրվող սոցիալական ծառայություններին հասանելիության ապահովումը.
- համաչափությունը՝ հետապնդված նպատակներին համարժեք սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը.
- խորհրդապահությունը՝ սոցիալական ծառայությունների տրամադրման ժամանակ հայտնի դարձած անձնական տվյալները չհրապարակելը, բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դեպքերի.
- օրինականությունը՝ սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին և այլ իրավական ակտերին համապատասխան¹¹:

Հայաստանի Հանրապետությունում տրամադրվող կամ մատուցվող հիմնական սոցիալական ծառայությունների ցանկը սահմանվում է «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածով: Հիմնական սոցիալական ծառայություններն են՝

- ⇒ խորհրդատվական օգնությունը.
- ⇒ վերականգնողական օգնությունը.
- ⇒ բնափրային օգնությունը.
- ⇒ կացարանով ապահովելը.
- ⇒ խնամքը.

¹¹ Տե՛ս «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդված:

- ⇒ իրավական օգնությունը.
- ⇒ օրենքով սահմանված կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ նշանակելը և վճարելը.
- ⇒ օրենքով սահմանված զբաղվածության ծառայությունները և բժշկասոցիալական փորձաքննության բնագավառում ծառայությունները.
- ⇒ օրենքով չարգելված այլ սոցիալական ծառայություններ:

Սոցիալական աջակցության ծառայությունների մատուցման գործում հատկանշական է տարածքային մարմինների դերակատարումը: Ըստ էության, սոցիալական ծառայությունների ոլորտի քաղաքականության հիմնական իրագործողը համարվում է սոցիալական ծառայությունների տարածքային մարմինը:

Աղյուսակ N1: Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների լիազորությունները.

NN	Լիազորությունները
1.	գնահատում է սոցիալական աջակցություն հայցողների և ստացողների սոցիալական կարիքները, կազմում անհատական ծրագիրը (սահմանում տրամադրման ենթակա ծառայությունների համալիրը), ինչպես նաև ապահովում է անհատական ծրագրի իրականացումը և շարունակական հսկողությունը.
2.	կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը.
3.	անհատական ծրագրի շրջանակներում համակարգում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման գործընթացը.
4.	իրականացնում է ընտանիքի սոցիալական գնահատում.
5.	տալիս է եզրակացություն՝ խնամակալության և հոգաբարձության մարմինն՝ առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխայի որդեգրման, խնամակալության կամ հոգաբարձության, խնամատարության կամ բնակչության սոցիալական պաշտպանության հաստատություն ուղեգրելու, ինչպես նաև խնամակալ ճանաչելու կամ խնամատար ծնող կամ որդեգրել ցանկացող անձ հաշվառելու մասին.
6.	մասնակցում է մարզի, իր սպասարկման տարածքի համայնքների տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման և իրականացման աշխատանքներին.
7.	աջակցում է դիմողին բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու իրավունքների իրականացմանը.
8.	աջակցում է երեխայի կրթության (այդ թվում՝ նախադպրոցական կրթության) իրավունքի իրականացմանը
9.	ապահովում է սոցիալական աջակցության տրամադրման հավասար

	հնարավորություններ, սոցիալական աջակցության մատչելիություն և համարժեքություն սոցիալական աջակցություն ստացողների անհատական կարիքներին.
10.	հանդես է գալիս սոցիալական աջակցություն ստացողի օրինական շահերի և իրավունքների պաշտպանությամբ՝ նրա դիմելու դեպքում կամ սեփական նախաձեռնությամբ.
11.	համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ.
12.	տարածքային մակարդակով կազմակերպում է սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի ընդունման գործընթացը.
13.	ընդունում է անձանց դիմումները՝ մեկ պատուհանի սկզբունքով, ապահովում է օրենսդրությամբ սահմանված կարգով փաստաթղթաշրջանառությունը.
14.	կատարում է անձանց ընդունելություն՝ տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն և խորհրդատվություն.
15.	նշանակում է կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ, ապահովում է դրանց վճարումը.
16.	տրամադրում է զբաղվածության ծառայություններ.
17.	մատուցում է ծառայություններ բժշկասոցիալական փորձաքննության բնագավառում:

Առհասարակ, սոցիալական պաշտպանությունը կամ սոցիալական աջակցությունը ստանալը իրավունք է, որն ամրագրված է ինչպես ՀՀ Սահմանադրությամբ, այնպես էլ սոցիալական աջակցության ոլորտը կարգավորող ազգային օրենսդրությամբ:

Սոցիալական աջակցությունը կյանքի դժվարին իրավիճակը կանխարգելելու կամ հաղթահարելու նպատակով անձին (ընտանիքին, սոցիալական այլ խմբին) Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված մեկ կամ մի քանի սոցիալական ծառայությունների տրամադրումն է Հայաստանի Հանրապետության և (կամ) տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից:

Սոցիալական աջակցության իրավունք ունի.

- ✓ Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող յուրաքանչյուր ոք՝ ՀՀ քաղաքացիները,
- ✓ Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության իրավունք (կացության կարգավիճակ) ունեցող օտարերկրյա քաղաքացիները,
- ✓ քաղաքացիություն չունեցող անձինք,

- ✓ ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունում փախստականի կարգավիճակ ունեցող անձինք օրենքով սահմանված հիմքերի առկայության դեպքում:

Սոցիալական աջակցությունը արդյունավետ, պլանավորված և կանոնակարգված տրամադրելու նպատակներից ելնելով, օրենսդրությամբ ամրագրվել են սոցիալական աջակցության պետական կարգավորմանը միտված օրենսդրական գործիքակազմեր, որոնցից հատկանշական է սոցիալական աջակցության բնագավառում ներգրավված մարմինների նախանշումը և դրանց օրենքով լիազորությունների սահմանումը:

Սոցիալական աջակցության բնագավառում ներգրավված մարմինները թվով 5 են, դրանք են.

- Կառավարությունը.
- Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը.
- Միասնական սոցիալական ծառայությունը.
- Մարզպետարանը.
- Տեղական ինքնակառավարման մարմինը:

Սոցիալական աջակցության բնագավառում ներգրավված մարմինների լիազորությունների ցանկը և օրենսդրական հիմքերը **տե՛ս Հավելված 1-ում:**

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 12-րդ հոդվածով սահմանվում են համայնքի պարտադիր խնդիրները: Նշված հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի համաձայն, համայնքի բնակչության սոցիալական պաշտպանությունը համարվում է համայնքի պարտադիր խնդիրներից:

Վերը մեջբերված պարտադիր խնդրի լուծման համատեքստում, օրենսդիրը «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածով, սահմանել է համայնքի ղեկավարի լիազորությունները սոցիալական պաշտպանության բնագավառում: Համաձայն մեջբերված հոդվածի, այս բնագավառում համայնքի ղեկավարը իրականացնում է հետևյալ սեփական լիազորությունները.

- ⇒ միջոցներ է ձեռնարկում հայտնաբերելու սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին.
- ⇒ միջոցներ է ձեռնարկում սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ օգնելու հայտնաբերել և օգտագործել դժվարություններ հաղթահարելու իրենց կարողությունները.
- ⇒ նպաստում է համայնքում բնակվող սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքների սոցիալական կարիքների

բավարարմանը՝ կազմակերպելով տնային այցելություններ և հնարավորության դեպքում մատուցելով «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված սոցիալական ծառայություններ կամ ուղղորդելով սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմիններ կամ մասնագիտացված այլ կազմակերպություններ.

⇒ որպես «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված աջակցող ցանցի ներկայացուցիչ՝ համագործակցում է վերջինիս մասնակիցների հետ.

⇒ ապահովում է «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված տեղական սոցիալական ծրագրերի կազմումը և իրականացումը՝ որպես առանձին ծրագիր կամ որպես համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի բաղկացուցիչ մաս:

Միաժամանակ, նույն հոդվածով, համայնքի ղեկավարի համար, որպես պարտավորություն է սահմանված հետևյալը, որ նշված լիազորություններն վերջինս իրականացնում է թիրախային և հասցեական մոտեցմամբ՝ սոցիալական աջակցությունը ցուցաբերելով ըստ անհատական վերականգնման ծրագրի:

Հարկ է նկատել, որ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն, համայնքի ղեկավարի՝ սոցիալական պաշտպանության բնագավառում օրենքով սահմանված լիազորությունների իրականացման համար 5000-ից ավել բնակիչ ունեցող համայնքի աշխատակազմում ստեղծվում է համայնքի սոցիալական աշխատողի հաստիք: Համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով:

Միաժամանակ, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ դեռևս 2020 թվականին, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում կատարված փոփոխության արդյունքում, ուժը կորցրած ճանաչվեց համայնքի ղեկավարին, որպես պետության կողմից պատվիրակված հետևյալ լիազորությունը սահմանող իրավանորմը. «համայնքի տարածքում կազմակերպում է սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրումը և տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների գործունեությունը»:»:

Վերը մեջբերվածի համատեքստում, արժանահավատ է դիտարկել այն հանգամանքը, որ Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության

2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով, տեղական ինքնակառավարման բնագավառում, ի թիվս մի շարք այլ ոլորտների, Կառավարության համար որպես թիրախային ուղղություն է սահմանվել սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպման և իրականացման միջոցառումների իրագործումը:

Իրավացիորեն պետք է արձանագրել, որ տեղական ինքնակառավարման բնագավառի պետական լիազոր մարմնի՝ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը պետք է առավել նպատակադրված լինի, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների փոխանցման կամ լիազորությունների վերապահման օրենսդրական նախաձեռնությունների գործընթացը իրականացնել մինչև «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 04.03.20թ. ՀՕ-98-Ն փոփոխությունների իրականացումն գործող համապատասխան օրենսդրական գործիքակազմերի իրավաիրացնող նախադեպով:

Նշված եզրահանգումն առավել ամրապնդվում է ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների լույսի ներքո, համաձայն որի, համայնքի պարտադիր խնդիրների լուծման նպատակով օրենքով սահմանվում են հարկային և ոչ հարկային այնպիսի աղբյուրներ, որոնք անհրաժեշտ են այդ խնդիրների իրականացումն ապահովելու համար:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է, լիազորությունների ապակենտրոնացման նպատակով մշակվելիք «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը և դրանցով պայմանավորված օրենսդրական փոփոխություններն ու լրացումները դիտարկել բացառապես ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների, ինչպես նաև Կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրով սահմանված մոտեցումների համարեքստում:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ կարգավորումների մասերով առկա է օրենսդրական և իրավակիրառական հակասություններ: Այսպես՝ մի կողմից «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածով համայնքի բնակչության սոցիալական պաշտպանությունը համարվում է համայնքի պարտադիր խնդիր, մյուս կողմից, նույն օրենքի 10-րդ հոդվածով, սոցիալական աջակցության տրամադրումը որակվում է որպես կամավոր խնդիր, որի համատեքստում, համայնքի ավագանին պետք է սահմանի սոցիալական աջակցության կամավոր խնդիրների լուծման չափորոշիչներ:

Արժանահավատ է դիտարկել կամավոր խնդրի հասկացությունը, այն է՝ համայնքի կամավոր խնդիրներն այն խնդիրներն են, որոնցով համայնքային կյանքի բնականոն ընթացքը ուղղակիորեն պայմանավորված չէ և կարող են իրականացվել, միայն պարտադիր խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցներից բացի, հավելյալ ֆինանսական միջոցների առկայության դեպքում:

Վերը մեջբերվածին զուգահեռ, իրավակիրառական պրակտիկայում, համայնքների ղեկավարների կողմից համայնքի բնակիչներին տրվում է սոցիալական աջակցություն: Ստացվում է այնպես, որ մի կողմից, համայնքի ղեկավարը հիմք ընդունելով համայնքի պարտադիր խնդրի իրագործման անհրաժեշտությունը, տրամադրում է սոցիալական աջակցություն, մյուս կողմից այդ սոցիալական աջակցությունը տրամադրում է այն չափորոշիչների հիման վրա, որոնք սահմանվել են սոցիալական աջակցության կամավոր խնդիրները լուծելու նպատակով:

Այս օրենսդրական հակասությունները խնդրահարույց են առավելապես համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության օրինականության ապահովման համատեքստում, չեն բացառվում դեպքերը, երբ քրեատառավարական կամ վարչադատավարական գործերի քննության առարկա հանդիսանան համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների այն գործողությունները, որոնք իրականացվել են սոցիալական աջակցության տրամադրման նպատակներով:

Նպատակ ունենալով հստակեցնելու սոցիալական պաշտպանության պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով Սահմանադրության 6-րդ հոդվածով սահմանված օրինականության սկզբունքը, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ պարտադիր խնդիրը՝ սոցիալական աջակցության տրամադրման մասով, լուծվում է համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով, հիմք ընդունելով օրենքով սահմանված համապատասխան լիազորությունները: Միաժամանակ, առաջարկվում է նույն օրենքի 48-րդ հոդվածում կատարել լրացում, համայնքի ղեկավարին վերապահելով ավագանու սահմանած չափորոշիչների հիման վրա սոցիալական աջակցություն տրամադրելու մասով»:

1.5. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ թե՛ օրենսդրական մակարդակում, և թե՛ իրավակիրառական պրակտիկայում, պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների, այդ թվում նաև՝ սոցիալական ապահովության նպատակի իրագործման պարտավորությունները շարունակում են առավելապես դրված մնալ պետական կառավարման և տարածքային կառավարման մարմինների վրա, ինչը վկայում է Հայաստանում լիազորությունների ապակենտրոնացման ցածր մակարդակի մասին:

Հիմք ընդունելով իրավական վերլուծության շրջանակում արված եզրահանգումները, առաջարկվում է Սահմանադրության 87-րդ հոդվածի կարգավորումների համատեքստում, անդրադառնալ սոցիալական աջակցության ոլորտին վերաբերելի պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներից բխող՝ լիազորությունների ապակենտրոնացմանը: Մասնավորապես՝ օրենսդրական մակարդակում հավասարակշռվել պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված այն լիազորությունների ցանկը կամ շրջանակը, որոնք նպատակ ունեն լուծելու կամ իրագործելու պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները:

2. Համաձայն «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների միջոցով: Հարկ է նկատել, որ նշված հոդվածով սոցիալական ծառայություն տրամադրող մարմինների շարքում չկան նշված համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինները, փոխարենը սահմանված է, որ սոցիալական ծառայություններ են տրամադրում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունները: Մինչդեռ՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանվում է, որ սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծվում են համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով: Վերը մեջբերվածի համատեքստում արժանահավատ է դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի կարգավորումներն առ այն, որ համայնքի կամավոր խնդիրները սահմանվում են ավագանու որոշումներով և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվում են սեփական լիազորություններ: Սահմանադրական նշված կարգավորման լույսի ներքո՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածով սահմանվել են համապատասխան կարգորոշումներ, որոնք գործնականում իրացվում են

համայնքային մակարդակում, այսինքն՝ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները ըստ էության սոցիալական աջակցության ծառայություններ են մատուցում:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և նպատակ ունենալով համապատասխանեցնել իրար «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի և «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորումները, առաջարկվում է «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Հայաստանի Հանրապետությունը սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջոցով:»:

3. Իրավացիորեն պետք է արձանագրել, որ տեղական ինքնակառավարման բնագավառի պետական լիազոր մարմնի՝ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը պետք է առավել նպատակադրված լինի, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների փոխանցման կամ լիազորությունների վերապահման օրենսդրական նախաձեռնությունների գործընթացը իրականացնել մինչև «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 04.03.20թ. ՀՕ-98-Ն փոփոխությունների իրականացումն գործող համապատասխան օրենսդրական գործիքակազմերի իրավահրացնող նախադեպով:

Նշված եզրահանգումն առավել ամրապնդվում է ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների լույսի ներքո, համաձայն որի, համայնքի պարտադիր խնդիրների լուծման նպատակով օրենքով սահմանվում են հարկային և ոչ հարկային այնպիսի աղբյուրներ, որոնք անհրաժեշտ են այդ խնդիրների իրականացումն ապահովելու համար:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է, լիազորությունների ապակենտրոնացման նպատակով մշակվելիք «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը և դրանով պայմանավորված օրենսդրական փոփոխություններն ու լրացումները դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների, ինչպես նաև Կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրով սահմանված մոտեցումների համատեքստում:

4. «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ կարգավորումների մասերով առկա է օրենսդրական և իրավակիրառական հակասություններ: Այսպես՝ մի կողմից «Տեղական

ինքնակառավարման մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածով համայնքի բնակչության սոցիալական պաշտպանությունը համարվում է համայնքի պարտադիր խնդիր, մյուս կողմից, նույն օրենքի 10-րդ հոդվածով, սոցիալական աջակցության տրամադրումը որակվում է որպես կամավոր խնդիր, որի համատեքստում, համայնքի ավագանին պետք է սահմանի սոցիալական աջակցության կամավոր խնդիրների լուծման չափորոշիչներ: Նպատակ ունենալով հստակեցնելու սոցիալական պաշտպանության պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով Սահմանադրության 6-րդ հոդվածով սահմանված օրինականության սկզբունքը, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Սոցիալական աջակցության վերաբերյալ պարտադիր խնդիրը լուծվում է համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով, հիմք ընդունելով օրենքով սահմանված համապատասխան լիազորությունները:»:

ԲԱԺԻՆ 2.

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

2.1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Ինչպես արդեն նախորդ վերլուծության շրջանակում արձանագրվել է, «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 4-րդ հոդվածի կարգավորումների համատեքստում, սոցիալական ծառայությունները՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան իրականացվող այն միջոցառումներն են, որոնք ուղղված են՝

⇒ անձի (ընտանիքի կամ սոցիալական այլ խմբի) սոցիալ-տնտեսական, սոցիալ-հոգեբանական, սոցիալ-մանկավարժական, սոցիալ-բժշկական, սոցիալ-աշխատանքային, սոցիալ-իրավական կարիքների կամ դրանցից ցանկացածի բավարարմանը և (կամ)

⇒ անձի (ընտանիքի կամ սոցիալական այլ խմբի) բնականոն կենսագործունեության ապահովմանը և (կամ)

⇒ կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու կանխարգելմանը և (կամ) կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձին (ընտանիքին, սոցիալական այլ խմբին) այդ վիճակից դուրս բերելուն:

Վերը մեջբերվածի համատեքստում, սոցիալական ծառայություններ մատուցող մարմինների և կազմակերպությունների կողմից իրականացվում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը, ինչն ըստ էության համարվում է այն գործողությունը, որն ուղղված է սոցիալական ծառայությունների կազմակերպմանը կամ մատուցմանը:

Սոցիալական ծառայությունների մատուցման համակարգի անբաժանելի մասն է կազմում ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների ենթահամակարգը կամ բաղադրիչը:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգը պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կազմակերպությունների և ֆիզիկական անձանց, սոցիալական աջակցության շրջանակներում նրանց կողմից իրականացվող գործառույթների (լիազորությունների) և միջոցառումների ամբողջությունն է:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգը համագործակցության ապահովման միջոցով կանխարգելում է անձի (ընտանիքի, այլ սոցիալական խմբի) կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելը, վերացնում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու պատճառները և հետևանքները:

Ինչ վերաբերում է միասնական սոցիալական ծառայության համակարգին, ապա այն միավորում է սոցիալական պաշտպանության ոլորտի բոլոր 4 մարմինները՝ սոցիալական ապահովության ծառայության, բժշկասոցիալական փորձաքննության, զբաղվածության պետական գրասենյակների և մարզային ենթակայության սոցիալական աջակցության 38 գործակալություն, համայնքային ենթակայության սոցիալական աջակցության 17 բաժին:

Միասնական սոցիալական ծառայությունն իրականացնում է կենսաթոշակների, նպաստների և սոցիալական ապահովության ծրագրերով նախատեսված այլ դրամական վճարների նշանակում և տրամադրում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց սոցիալական կարիքների գնահատում և բավարարում, կայուն զբաղվածության ապահովմանը միտված պայմանների ստեղծում, բժշկասոցիալական փորձաքննության իրականացում, աջակցող միջոցների տրամադրում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի (ընտանիքի կամ սոցիալական այլ խմբի)

հիմնական պահանջմունքների և սոցիալական կարիքների բավարարման արդյունավետ իրականացման ապահովում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի ինքնօգնության, ինքնորոշում ու ծագած հիմնախնդիրներն ինքնուրույն լուծելու ունակությունների զարգացման խթանում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի ներառումը հասարակություն ապահովելու համար պայմանների ստեղծում, օժանդակելով նրանց սոցիալական խնդիրների լուծմանը, կանխարգելել նրանց սոցիալական մեկուսացումը, և այլն:

Միասնական սոցիալական ծառայության ձևավորումը, ըստ էության նպատակ ունի ապահովելու և իրականացնելու բնակչության սոցիալական կարիքների առավել հասցեական և ամբողջական գնահատումը, նպաստելով սոցիալական աշխատանքի բարելավմանն ու արդյունավետության բարձրացմանը:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայության համակարգ ներդրմամբ հնարավորություն է ընձեռվել բարձրացնել սոցիալական ծառայությունների որակը և ապահովել ընտանիքի սոցիալական կարիքներին համապատասխան բազմաբնույթ ու ամբողջական սոցիալական ծառայությունների փաթեթի տրամադրումը:

Սույն վերլուծական աշխատանքում փորձ է արվել ուսումնասիրել և գնահատել սոցիալական ծառայությունների մատուցման բնագավառում մշակվող պետական քաղաքականության շրջանակը, քաղաքականություն մշակող մարմնի հիմնական դերակատարումը և վերջին տարիներին սոցիալական ծառայությունների մատուցման ուղղությամբ գործադրած ջանքերը, դրանցից բխող՝ բացահայտել և վեր հանել, բոլոր այն մարմինները, որոնք գործող օրենսդրության համատեքստում, իրավակիրառ պրակտիկայում մատուցում են կամ տրամադրում են սոցիալական ծառայություններ:

2.2. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄՇԱԿՈՂ ԼԻԱԶՈՐ ՄԱՐՄԻՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Սոցիալական աջակցության բնագավառի պետական լիազոր մարմինը համարվում է ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը, որն մշակում է սոցիալական աջակցության, սոցիալական պաշտպանության և սոցիալական ապահովության պետական քաղաքականությունը:

Համաձայն «Կառավարության կառուցվածքի և գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի հավելվածի 1-ին կետի՝ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը մշակում և իրականացնում է.

- ✓ աշխատանքի և սոցիալական պաշտպանության,

- ✓ բնակչության զբաղվածության և ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում սոցիալական ապահովության,
- ✓ պետական կենսաթոշակային ապահովության,
- ✓ սոցիալական աջակցության,
- ✓ ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման,
- ✓ սոցիալական բնակարանային ֆոնդի ձևավորման,
- ✓ ժողովրդագրական պետական քաղաքականության,
- ✓ ընտանիքի, կանանց և երեխաների սոցիալական պաշտպանության,
- ✓ հաշմանդամություն ունեցող անձանց և տարեցների սոցիալական պաշտպանության ոլորտներում Կառավարության քաղաքականությունը:

Ի տարբերություն մի շարք նախարարությունների (օրինակ՝ ՀՀ ՏԿԵՆ-ի, որի կողմից մշակված քաղաքականությունը իրագործվում է տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից), ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը, ոչ միայն մշակում, այլև իրագործում է իր իսկ կողմից մշակված պետական քաղաքականությունը:

Նշված պնդումը փաստվում է հիմք ընդունելով «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորումները, համաձայն որի, սոցիալական աջակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական մարմինը իր իրավասությունների շրջանակներում մշակում և իրականացնում է սոցիալական աջակցության բնագավառում պետական քաղաքականությունը:

Վերը մեջբերված օրենսդրական պահանջը իրավակիրառական պրակտիկայում իրացվում է հետևյալ համատեքստում՝ սոցիալական աջակցության և սոցիալական պաշտպանության բնագավառում մշակված պետական քաղաքականությունը իրականացվում է ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության ենթակայությամբ գործող մարմինների և կազմակերպությունների կողմից, ինչն ըստ էության ցույց է տալիս, որ քաղաքականությունը մշակվում է նույն այն մարմնի կողմից, որի համակարգում գտնվող մարմիններն ու կազմակերպությունները ապահովում են այդ քաղաքականության իրականացումը:

ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի հունիսի 11-ի N 700-Լ որոշմամբ հաստատվել է աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության կանոնադրությունը, որի համար հիմք են հանդիսացել «Պետական կառավարման համակարգի մարմինների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ հոդվածի 9-րդ մասի և

«Կառավարության կառուցվածքի և գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ հոդվածի 8-րդ մասի իրավակարգավորումները:

Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության առջև դրված խնդիրներն են՝

- ⇒ սոցիալական պաշտպանության բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական և գերակա ուղղությունների մշակումն ու իրականացումը.
- ⇒ սոցիալական ապահովության ոլորտի պետական նպատակային ծրագրերի մշակումը և դրանց իրականացման աշխատանքների համակարգումը.
- ⇒ աշխատանքի պետական կարգավորման և աշխատանքի վարձատրության քաղաքականության մշակումն ու դրա իրականացումը.
- ⇒ բնակչության զբաղվածության քաղաքականության մշակումը և դրա իրականացումը.
- ⇒ ազգային և տեղական մակարդակներում սոցիալական աջակցության տրամադրման գործընթացում՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների, առողջապահական, կրթատու մասնական կազմակերպությունների, ոստիկանության, սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունների և այլ շահագրգիռ կողմերի միջև համագործակցության համակարգումը.
- ⇒ պետական կենսաթոշակային ապահովության և նպաստների բնագավառում քաղաքականության մշակումն ու դրա իրականացման ապահովումը, պետական կենսաթոշակային ապահովության բնագավառի միասնական քաղաքականության իրականացումը.
- ⇒ երեխաների իրավունքների պաշտպանության քաղաքականության մշակումն ու դրա իրականացման համակարգումը.
- ⇒ կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների քաղաքականության մշակումը և դրա իրականացման համակարգումը.
- ⇒ ընտանիքում բռնության կանխարգելման և ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության պետական ռազմավարության մշակումը և դրանից բխող միջոցառումների իրականացման համակարգումը.

- ⇒ մարդկանց թրաֆիքինգի և շահագործման ենթարկված անձանց աջակցության, հասարակությանը սոցիալական վերահիմնադրման քաղաքականության մշակումը և դրա իրականացման համակարգումը.
- ⇒ բնակչության ծերացման հետևանքների հաղթահարմանն ու տարեցների սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված քաղաքականության մշակումը և իրականացումը.
- ⇒ հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների ու ազատությունների իրականացման համար մատչելի պայմանների և հավասար հնարավորությունների, հասարակական կյանքին նրանց լիարժեք մասնակցության ապահովման համար նախադրյալների ստեղծումը.
- ⇒ ժողովրդագրական պետական քաղաքականության և ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանն ուղղված ծրագրերի մշակումն ու իրականացումը.
- ⇒ սոցիալական աջակցության քաղաքականության մշակումը և դրա իրականացումը.
- ⇒ սոցիալապես անապահով ընտանիքների բնակարանային ապահովության քաղաքականության մշակումը և դրա իրականացումը.
- ⇒ սոցիալական պաշտպանության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության կիրառման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը.
- ⇒ սոցիալական պաշտպանության բնագավառի տեղեկատվական հոսքերի արդյունավետ կառավարման ապահովումը:

Վերը թվարկված խնդիրների լուծմանն հասնելու, ինչպես նաև ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի հունիսի 11-ի N 700-Լ որոշման հավելվածի 2-րդ բաժնով սահմանված նպատակներն իրագործելու համար, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության վերապահվել են համապատասխան գործառույթներ, որոնք բխում են ՀՀ օրենքներով՝ նախարարությանը վերապահված լիազորություններից:

Ստորև բերված աղյուսակ N2-ում գույքագրված ձևով ներկայացվում են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության գործառույթները.

NN	Նախարարության կողմից իրականացվող գործառույթները
	աշխատանքային հարաբերություններ և աշխատանքի վարձատրություն (բացառությամբ պետական մարմիններում), աշխատանքային հարաբերություններում սոցիալական

<p>1. Առաջարկություններ է մշակում աշխատանքի և սոցիալական պաշտպանության ոլորտի հետևյալ բնագավառների օրենսդրության վերաբերյալ</p>	<p>գործընկերության զարգացում.</p>
	<p>աշխատանքային օրենսդրության միասնական կիրառության նկատմամբ պետական վերահսկողություն.</p>
	<p>բնակչության զբաղվածություն, զբաղվածության պետական ծրագրերի իրականացում.</p>
	<p>սոցիալական փաթեթի տրամադրում.</p>
	<p>պետական կենսաթոշակներ, պետական նպաստներ, պատվովճարներ, պարգևավճարներ և սոցիալական պաշտպանության համակարգի շրջանակներում վճարվող այլ դրամական վճարներ, այդ դրամական վճարների նշանակում, հաշվարկում (վերահաշվարկում), վճարում.</p>
	<p>հաշմանդամություն ունեցող անձանց, կանանց, երեխաների, տարեցների, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված, բռնության ենթարկված և օրենսդրությամբ սահմանված առանձին կատեգորիայի այլ անձանց սոցիալական պաշտպանություն, հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների պաշտպանություն և սոցիալական ներառում.</p>
<p>բժշկասոցիալական փորձաքննություն, ինտեգրված սոցիալական ծառայություններ և սոցիալական դեպքի վարում, երեխա ունեցող և երիտասարդ ընտանիքների, բազմազավակ ընտանիքների</p>	

	սոցիալական պաշտպանություն, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքի (անձի) սոցիալական գնահատում (սոցիալական կարիքների գնահատում) և սոցիալական աջակցություն:
2.	ապահովում է պետական կենսաթոշակների, նպաստների, պատվովճարների, պարգևավճարների և սոցիալական պաշտպանության համակարգի շրջանակներում վճարվող այլ դրամական վճարների բնագավառների օրենսդրության միասնական կիրառումը.
3.	ապահովում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների բնագավառի օրենսդրության միասնական կիրառումը.
4.	կազմակերպում և ապահովում է աշխատաշուկայի ընթացիկ իրավիճակի և բնակչության զբաղվածության հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, բնակչության զբաղվածության կարգավորման նպատակով, աշխատաշուկայի ընթացիկ իրավիճակին և ձևավորված պահանջներին համապատասխան, մշակում է զբաղվածության պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.
5.	կազմակերպում և ապահովում է սոցիալական փաթեթի տրամադրման կարգի հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է սոցիալական փաթեթի տրամադրման կարգի կատարելագործման պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.
6.	կազմակերպում և ապահովում է պետական կենսաթոշակային ապահովության համակարգի հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է պետական կենսաթոշակային ապահովության համակարգի զարգացման համապատասխան պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.
7.	կազմակերպում և ապահովում է ընտանիքի սոցիալական գնահատման համակարգի

	<p>հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է ընտանիքի սոցիալական գնահատման համակարգի կատարելագործման համապատասխան պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.</p>
8.	<p>կազմակերպում և ապահովում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների և սոցիալական դեպքի վարման համակարգերի հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների և սոցիալական դեպքի վարման համակարգերի կատարելագործման համապատասխան պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.</p>
9.	<p>կազմակերպում և ապահովում է հաշմանդամություն ունեցող անձանց, երեխաների, կանանց, տարեցների, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված և օրենսդրությամբ սահմանված առանձին կատեգորիայի անձանց հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է այդ անձանց սոցիալական պաշտպանության պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.</p>
10.	<p>կազմակերպում և ապահովում է բժշկասոցիալական փորձաքննության գործընթացի հիմնախնդիրներն ուսումնասիրելու (վերլուծելու) աշխատանքների իրականացումը, մշակում է առաջարկություններ այդ հիմնախնդիրները լուծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև մշակում է համապատասխան ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.</p>
11.	<p>մշակում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքների (անձանց) համար նախատեսված՝ գնահատված սոցիալական կարիքների վրա հիմնված սոցիալական աջակցության հասցեական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.</p>

12.	մշակում է սոցիալական ծառայությունների նվազագույն որակական չափորոշիչները.
13.	մշակում է անձին (ընտանիքին) տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների հասանելիությունը և մատչելիությունը բարելավելու ուղղությամբ պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.
14.	մշակում է որոշակի բնակության վայր չունեցող, անօթևան, սոցիալապես անապահով և (կամ) հատուկ խմբերին դասված անձանց կացարանով ապահովելու (այդ թվում՝ ժամանակավոր) պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը
15.	մշակում է տարեցների, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքների երեխաների, առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների, հաշմանդամություն ունեցող անձանց ցերեկային և շուրջօրյա խնամքի տրամադրման պետական ծրագրեր և ապահովում է այդ ծրագրերի իրականացումը.
16.	մշակում է որդեգրման, խնամատարության և երեխաների այլընտրանքային խնամքի ապահովման ընթացակարգերը, ուսումնասիրում է, ապահովում օրենսդրության միասնական կիրառությունը.
17.	մշակում է տունայց կատարելու, անձի (ընտանիքի) սոցիալական կարիքները գնահատելու և սոցիալական դեպքը վարելու մեթոդաբանությունը (մեթոդական ցուցումները) և ապահովում է այդ մեթոդաբանության (մեթոդական ցուցումների) կիրառությունը.
18.	ապահովում է անձին (ընտանիքին) Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի միջոցների հաշվին օրենքով սահմանված սոցիալական ծառայություններ տրամադրելը (այդ թվում՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ընտրված առևտրային և ոչ առևտրային կազմակերպությունների միջոցով).
19.	սահմանում է անձին (ընտանիքին) տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակը վերահսկելու հետադարձ կապի մեխանիզմները, ապահովում է այդ մեխանիզմների կիրառությունը.
20.	վերահսկում է զբաղվածության պետական ծրագրերի, սոցիալական

	պաշտպանության ոլորտի պետական այլ ծրագրերի և սոցիալական ծառայությունների կատարման ընթացքը, իրականացնում է այդ ծրագրերի ու ծառայությունների մոնիթորինգ (մշտադիտարկում) և գնահատում:
21.	կազմակերպում և ապահովում է սոցիալական պաշտպանության ոլորտի ֆինանսական և ոչ ֆինանսական, ինչպես նաև քանակական և որակական ցուցանիշների ամփոփ վերլուծությունների իրականացումը և այլն: ¹²

Գործնականում, վերը նկարագրված աղյուսակում ներկայացված գործառույթները իրականացվում են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության աշխատակազմի ժողովրդագրության և ընտանիքի սոցիալական երաշխիքների վարչության, աշխատանքի և զբաղվածության վարչության, կենսաթոշակային ապահովության և այլ դրամական վճարների վարչության և հավասար հնարավորությունների ապահովման վարչության և դրանց համապատասխան կառուցվածքային ստորաբաժանումների կողմից:

2.3. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

Կառավարությունը մարզերում իր տարածքային քաղաքականությունն իրագործում է մարզպետների միջոցով¹³: Մարզպետը՝ «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի կարգավորումների համատեքստում համարվում է տարածքային կառավարման մարմին, որն մարզի տարածքում Կառավարության տարածքային քաղաքականությունն իրագործում է հետևյալ հիմնական բնագավառներում՝

- ֆինանսների.
- քաղաքաշինության.
- տրանսպորտի և ճանապարհաշինության.
- գյուղատնտեսության և հողօգտագործման.

¹² Սույն աղյուսակը կազմվել է հիմք ընդունելով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը՝ ՀՀ ներպետական օրենսդրությամբ վերապահված լիազորությունները և գործառույթները:

¹³ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրություն 160-րդ հոդվածի 1-ին մաս:

- կրթության.
- առողջապահության.
- **սոցիալական պաշտպանության.**
- մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության.
- շրջակա միջավայրի պահպանության.
- պաշտպանության.
- քաղաքացիական պաշտպանության և արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության.
- տնտեսության զարգացման:

Մարզպետը սոցիալական պաշտպանության բնագավառում իրականացնում է մի շարք լիազորություններ, որոնք ամրագրված են թե՛ «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և թե՛ «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով: Մարզպետը իրականացնում է հետևյալ լիազորությունները.

- ապահովում է բնակչության պետական սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի իրագործումը.
- ապահովում է մարզային ենթակայության սոցիալական պաշտպանության մարմինների և կազմակերպությունների գործունեությունը.
- ապահովում է մարզային ենթակայության սոցիալական պաշտպանության հաստատությունների շենքերի կառուցումը, պահպանումն ու շահագործումը.
- իրականացնում է մշտադիտարկում բնագավառում տիրող իրավիճակի վերաբերյալ.
- համակարգում և իրականացնում է մարզի սոցիալական աջակցության ծրագրերը.
- աջակցում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպություններին մարզում սոցիալական աջակցության ծրագիր իրականացնելիս.
- համակարգում է օրենքով սահմանված տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման և իրականացման աշխատանքները.
- աջակցում է պետական կենսաթոշակների, նպաստների և այլ դրամական վճարների նշանակման ու վճարման կազմակերպման աշխատանքներին, օրենքով սահմանված զբաղվածության ծառայությունների և

բժշկասոցիալական փորձաքննության բնագավառում ծառայությունների տրամադրմանը:

Ըստ էության, տարածքային կառավարման մարմինները՝ մարզպետները և մարզպետարանները, համարվում են սոցիալական պաշտպանության քաղաքականության իրագործողներից մեկը:

Իրավակիրառական պրակտիկայում, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում մարզպետներին եվրապահված լիազորությունները իրականացվում են մարզպետարանի աշխատակազմի առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչության կողմից, այդ վարչությունը իրականացնում է հետևյալ գործառույթները.

կազմակերպում է մարզի սոցիալական աջակցության պետական ծրագրերի իրականացումը.

- ⇒ իրականացնում է մարզի սոցիալական աջակցության ծրագրերը.
- ⇒ աջակցում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպություններին մարզում սոցիալական աջակցության ծրագիր իրականացնելիս.
- ⇒ իրականացնում է վարձատրվող հասարակական աշխատանքների կազմակերպումը՝ աշխատանք փնտրող անձանց ժամանակավոր զբաղվածությունն ապահովելու նպատակով.
- ⇒ իրականացնում է մարզում փախստականներին սեփականության իրավունքով բնակարանների անհատույց հատկացումը.
- ⇒ կազմակերպում է բնակչության պետական սոցիալական ապահովության ծրագրերի իրագործումը, մարզային ենթակայության սոցիալական ապահովության հաստատությունների և կազմակերպությունների գործունեությունը, վերահսկում է մարզի տարածքում սոցիալական ապահովության ոչ պետական կազմակերպությունների գործունեության համապատասխանությունը օրենսդրությանը.
- ⇒ կազմակերպում է սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող բնակչության հաշվառումը, համակարգում է մարդասիրական օգնության բաշխումը.
- ⇒ աջակցում է գործազուրկների հաշվառման և բնակչության զբաղվածության հետ կապված խնդիրների լուծմանը.
- ⇒ աջակցում է պետական կենսաթոշակների և նպաստների նշանակման ու վճարման կազմակերպման աշխատանքներին.

- ⇒ իրականացնում է մարզային ենթակայության սոցիալական ապահովության հաստատությունների շենքերի կառուցման, պահպանման ու շահագործման կազմակերպումը.
- ⇒ աջակցում է սոցիալական ապահովության խնդիրներ իրականացնող հասարակական կազմակերպությունների գործունեությանը.
- ⇒ աջակցում է կադրերի վերապատրաստման ու վերաորակավորման աշխատանքների կազմակերպմանը

Լիազորությունների շրջանակի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ մարզպետներին այս բնագավառում, վերապահված են այնպիսի լիազորություններ, որոնք ավելի շատ կառավարման, կազմակերպական և համակարգման բնույթ ունեն: Վերջին հաշվով, նման լիազորությունների վերապահումն, ակնհայտորեն ցույց է տալիս, տարածքային կառավարման մարմինների հնարավոր դերակատարումն սոցիալական պաշտպանության ոլորտի ծառայությունների մատուցման գործընթացներում:

Հարկ է արձանագրել, որ գործող օրենսդրությունը մարզպետներին վերապահել է մարզային ենթակայության սոցիալական պաշտպանության մարմինների և կազմակերպությունների գործունեության ապահովման, և որ ամենակարևորն է՝ բնակչության պետական սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի իրագործման ապահովման լիազորությունները:

Սակայն իրավակիրառական պրակտիկան, էականորեն տարբերվում է օրենսդրական պրակտիկայից, մասնավորապես՝ սոցիալական պաշտպանության բնագավառի վերջին բարեփոխումների համատեքստում, սոցիալական ինտեգրված և միասնական ծառայությունների ներդրումով պայմանավորված, էականորեն բարձրացել է ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության դերն ու նշանակությունը այս բնագավառի կառավարման գործընթացներում: Հետևաբար՝ մարզպետներին վերապահված լիազորությունների շրջանակի վերանայման անհրաժեշտություն է առաջանում:

Վերը նշված պնդումը առավել քան ամրապնդվում է Կառավարության որդեգրած քաղաքականության շրջանակներում, որի համատեքստում, Կառավարությունը որդեգրել է գնալ սոցիալական պաշտպանության բնագավառի լիազորությունների ապակենտրոնացման ճանապարհով¹⁴:

¹⁴ Տե՛ս Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժին:

Նպատակ ունենալով ապահովելու Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ համատեղ մշակել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքների նախագծեր, ինչպես նաև մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ:

Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերը, դրանցով պայմանավորված լիազորությունները ամրագրելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածում, որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները:

Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված լիազորությունը, այն վերաձևակերպելով և սահմանելով նույն օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները՝ այնքանով, որքանով դրանք տեղավորվելու են սույն փաստաթղթում նկարագրված Ապակենտրոնացման N2 մոդելի շրջանակներում:

Հարկ է նկատել, որ միասնական սոցիալական ծառայությունների ներդրման արդյունքում, սոցիալական ապահովության տարածքային գործակալությունները այլևս չկան, դրանք նախկինում համարվում էին մարզպետարանի ենթակայությամբ գործող կառույցներ՝ գործակալությունների կազմակերպարավական ձևով: Սակայն գործող օրենսդրությունը, ի մասնավորի՝ «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դեռևս նախատեսում է կարգավորումներ, որոնք վերաբերելի են մարզպետարանի ենթակայությամբ գործող կազմակերպություններին:

Վերը մեջբերված օրենսդրական փոփոխությունների իրականացման համատեքստում, արժանահավատ է անդրադառնալ նաև այս հարցին, ուժը կորցրած ճանաչելով այն իրավանորմերը, որոնք վերաբերում են մարզպետարանի

ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների կառավարմանը, գործունեության համակարգմանը, աջակցմանը և այլն:

Այժմ առկա է իրավակախրառական հետևյալ պրակտիկան, երբ մարզերում նախկին շրջկենտրոններում գործող միասնական սոցիալական ծառայությունների կենտրոնները համագործակցության հուշագրեր են կնքել համապատասխան մարզպետարանների հետ, հետևյալ համագործակցության առարկայի շուրջ.

գործադրել լավագույն ջանքերը Համաձայնագրում և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում ամրագրված դրույթներն իրագործելու համար:

Նշված իրավակախրառական պրակտիկան բացահայտելու համար ուսումնասիրվել են բոլոր մարզպետարանների պաշտոնական կայքերը, որտես առկա է «Սոցիալական համագործակցություն» վերտառությամբ ենթաբաժին¹⁵:

2.4. ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑՎՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Միասնական սոցիալական ծառայության համակարգը ինստիտուցիոնալ մակարդակում ներդրվել է «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով, մասնավորապես՝ նշված օրենքի 22.1-րդ հոդվածը սահմանում է միասնական սոցիալական ծառայության լիազորությունները և կազմավորման կարգը:

Համաձայն «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ միասնական սոցիալական ծառայության կազմավորման կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը: Կառավարությունը, հիմք ընդունելով վերը մեջբերված օրենսդրական պահանջը, 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ սահմանել է միասնական սոցիալական ծառայության ձևավորման կարգը, միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնների ցանկը և սպասարկման տարածքները:

Ըստ էության, Կառավարության այս որոշմամբ սոցիալական ապահովության ծառայությունն անվանափոխել է միասնական սոցիալական ծառայության: Միաժամանակ, Կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ՝

¹⁵ Տե՛ս <http://syunik.mtad.am/sochamagorcakcutyun/>

- ⇒ Դադարեցվել են Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալությունների գործունեությունը:
- ⇒ Կառավարության 2002 թվականի նոյեմբերի 14-ի «Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության «Զբաղվածության պետական ծառայություն» գործակալության կանոնադրությունն ու կառուցվածքը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 1997 թվականի սեպտեմբերի 15-ի N 379 որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» N 1823-Ն որոշումն ճանաչվել է ուժը կորցրած:
- ⇒ Զբաղվածության պետական և բժշկասոցիալական փորձաքննության գրասենյակների տարածքային ստորաբաժանումների, մարզպետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալությունների և Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումներ՝ սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների օրենսդրությամբ սահմանված լիազորությունները վերապահվել են միասնական սոցիալական ծառայության ստորաբաժանումներին:
- ⇒ Երևանի քաղաքապետի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքների ղեկավարների հետ կնքած պատվիրակած լիազորություն իրականացնելու մասին պայմանագրերը 2021 թվականի ապրիլի 1-ից համարվել են լուծված:
- ⇒ Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքապետարանների ենթակայությամբ գործող սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեությունը՝ 2021 թվականի ապրիլի 1-ից դադարեցվել է:

Փաստորեն, ստացվում է այնպես, որ Կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ իրականացվել է սոցիալական աջակցության լիազորության ապահամակենտրոնացման գործընթացը, ինչի արդյունքում տարիների ընթացքում հաջողված պիլոտային ծրագիրը դադարեցվեց Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Զերմուկ համայնքներում:

Նշված վերակազմակերպումը ըստ էության ավելի է դժվարացնելու հետագա հնարավոր ապակենտրոնացման գործընթացը համայնքային մակարդակում, քանի որ, միասնական սոցիալական ծառայությունը, լինելով սոցիալական բնույթի համալիր ծառայություններ մատուցող կառույց, իր ծառայությունների և կառուցվածքի շրջանակում ներառել է նախկին համայնքային բնույթի ծառայությունները, որոնք ըստ էության այս ծառայության կառուցվածքում կարծես թե «ենթարկվել են ձուլման»:

Այս ամենը վկայում է այն մասին, որ սոցիալական աջակցության ոլորտում իրականացվել է ապահամակենտրոնացմանը միտված «կոշտ» քաղաքականություն, ինչի արդյունքում, նույնիսկ նախկին վիճակին վերադառնալը լուրջ ջանքեր և քաղաքական պատրաստակամություն են ենթադրում:

Վերը մեջբերվածը, ակներև «խոսում է» այն մասին, որ տեղական ինքնակառավարման բնագավառում պետության կողմից մշակվել և իրականացվել է անկայուն, երբեմն չհաշվարկված քաղաքականություն, որի արդյունքում տարիների ընթացքում ձևավորված և հաջողված իրավակիրառական պրակտիկան, իրեն բնորոշ դրական առանձնահատկություններով՝ կասեցվել, ձուլվել և վերացվել է:

Այս համատեքստում, թերևս միակ հուսադրող հանգամանքը, մնում է Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման հետ կապված քաղաքականության ուղղությունը, որն իրենից բնականաբար ենթադրում է գործող միասնական սոցիալական ծառայության համակարգի մասնակի վերանայում:

Ստորև ներկայացվում է միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնները և դրանց սպասարկման տարածքում ընդգրկված համայնքներն ու բնակավայրերը¹⁶.

Անվանումը	Սպասարկվող տարածքը
1	2
1. Արագածոտնի մարզ	
Աշտարակի	քաղ. Աշտարակ և Ագարակ, Աղձք, Անտառուտ, Ավան, Խնուսիկ, Արագածոտն, Արտաշավան, Լուսաղբյուր, Նիգատուն, Արուճ, Բազմաղբյուր, Բյուրական, Դպրևանք, Լեռնարոտ, Կարբի, Կոշ, Կարին, Ղազարավան, Մուղնի, Նոր Ամանոս, Նոր Եղեսիա, Շամիրամ, Ոսկեհատ, Ոսկեվազ, Սաղմոսավան, Սասունիկ, Վերին Սասունիկ, Տեղեր, Ուշի, Ուջան, Փարպի, Օհանավան, Օշական, Օրգով գյուղեր
Ապարանի	թաղ. Ապարան և Արագած, Արաի, Աինագուղ, Երիաստորուշ, Երնջատաի,

¹⁶ Հիմքը՝ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշման հավելված:

	Թթուջուր, Լուսագյուղ, Ծաղկաշեն, Կայք, Հարթավան, Ձորագլուխ, Նիգավան, Շենավան, Շողակն, Չքնաղ, Ջրամբար, Սարալանջ, Վարդենիս, Վարդենուտ, Քուչակ գյուղեր
Ծաղկահովիտ	Ալագյազ, Ավշեն, Բերքառատ, Գեղաղիբ, Գեղաձոր, Գեղարոտ, Լեռնապար, Ծաղկահովիտ, Ծիլքար, Կանիաշիր, Հնաբերդ, Ճարճակիս, Մելիք գյուղ, Միջնատուն, Միրաք, Նորաշեն, Շենկանի, Ջամշլու, Ռյա թագա, Սադունց, Սիփան, Վարդաբլուր գյուղեր
Թալինի	քաղ. Թալին և Ագարակավան, Ակունք, Աշնակ, Արագածավան, Արտենի, Արևուտ, Գառնահովիտ, Գետափ, Դաշտադեմ, Դավթաշեն, Դմասար, Դիան, Եղնիկ, Զարինջա, Զովասար, Թաթուլ, Թլիկ, Իրինդ, Լուսակն, Ծաղկասար, Կաթնաղբյուր, Կանչ, Կարմրաշեն, Կաքավաձոր, Հակո, Հացաշեն, Ձորագյուղ, Մաստարա, Մեծաձոր, Ներքին Բազմաբերդ, Ներքին Սասնաշեն, Նոր Արթիկ, Շղարշիկ, Ոսկեթաս, Պարտիզակ, Սորիկ, Սուսեր, Վերին Բազմաբերդ, Վերին Սասնաշեն, Ցամաքասար, Օթևան գյուղեր
2. Արարատի մարզ	
Վեդու	քաղ. Վեդի և Ավշար, Արալեզ, Արարատ, Արմաշ, Այգավան, Գինեվետ, Գոռավան, Դաշտաքար, Երասխ, Եղեգնավան, Զանգակատուն, Շաղափ, Ոսկետափ, Պարույր Սևակ, Ուրցալանջ, Ուրցաձոր, Լանջառ, Լանջանիստ, Լուսառատ, Լուսաշող, Նոյակերտ, Նոր կյանք, Նոր ուղի, Սուրենավան, Սիսավան, Տափերական, Տիգրանաշեն, Վարդաշատ, Վանաշեն, Փոքր Վեդի գյուղեր
Արարատի	քաղ. Արարատ
Արտաշատի	քաղ. Արտաշատ և Արովյան, Ագատավան, Այգեգարդ, Այգեպատ, Այգեստան, Արաքսավան, Արևշատ, Բերդիկ, Բերքանուշ, Բաղրամյան, Բարձրաշեն, Բյուրավան, Բուրաստան, Գետազատ, Դալար, Դեղձուտ, Դիմիտրով, Դիտակ, Դվին, Ոստան, Ջրաշեն, Կաքավաբերդ, Հովտաշեն, Հնաբերդ, Լանջազատ, Վերին Դվին, Վերին Արտաշատ, Վարդաշեն, Կանաչուտ, Մասիս, Քաղցրաշեն, Մխչյան, Մրգավետ, Մրգավան, Մրգանուշ, Շահումյան, Նարեկ, Նորաշեն, Նշավան գյուղեր
Մասիսի	քաղ. Մասիս և Ագատաշեն, Այնթափ, Արբաթ, Արգավանդ, Արևաբույր, Գեղանիստ, Գետափնյա, Դաշտավան, Դարակերտ, Դարբնիկ, Զորակ, Խաչփառ, Հայանիստ, Հովտաշատ, Դուկասավան, Մարմարաշեն, Նիգամի, Նորաբաց, Նորամարգ, Նոր Խարբերդ, Նոր Կյուրին, Ջրահովիտ, Ռանչպար, Սայաթ-Նովա, Սիս, Սիփանիկ գյուղեր
3. Արմավիրի մարզ	
Արմավիրի	քաղ. Արմավիր, քաղ. Մեծամոր և Ալաշկերտ, Ամասիա, Այգեշատ, Այգեվան, Արագափ, Արաքս, Արգավանդ, Արմավիր, Արտաշար, Արևիկ, Բամբակաշատ, Բերքաշատ, Գետաշեն, Եղեգնուտ, Երասխահուն, Զարթոնք, Լենուղի, Լուկաշին, Խանջյան, Հայկավան, Հացիկ, Մայիսյան, Մարգարա, Մրգաշատ, Նալբանդյան, Նոր Արմավիր, Նոր Արտագերս, Նորապատ, Նորավան, Նոր Կեսարիա, Շենավան, Ջանֆիդա, Ջրաշեն, Սարդարապատ, Վարդանաշեն, Տանձուտ, Փշատավան գյուղեր
Բաղրամյանի	Արգինա, Արտամետ, Արևադաշտ, Բագարան, Բաղրամյան, Դալարիկ, Երվանդաշատ, Լեռնագոգ, Կողբավան, Հուշակերտ, Մյասնիկյան, Շենիկ, Վանանդ, Տալվորիկ, Քարակերտ գյուղեր
Վաղարշապատի	քաղ. Վաղարշապատ և Ակնալիճ, Ակնաշեն, Աղավնատուն, Ամբերդ, Այգեկ, Այգեշատ, Ապագա, Առատաշեն, Արագած, Առաքս, Արշալուս, Արտիմետ,

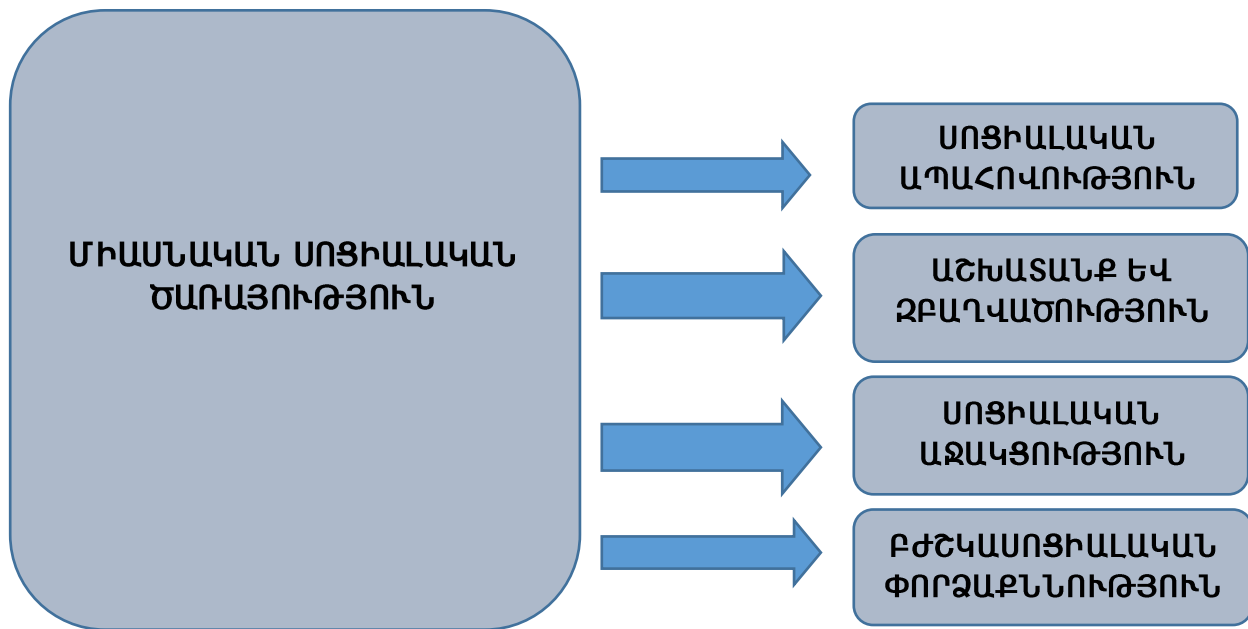
	Արևաշատ, Բաղրամյան, Գայ, Գեղակերտ, Գրիբոյեդով, Դաշտ, Դոդս, Թաիրով, Լեռնամերձ, Լուսազյուղ, Խորոնք, Ծաղկալանջ Ծաղկունք, Ծիածան, Հայթաղ, Հայկաշեն, Հովտամեջ, Մեծամոր, Մերձավան, Մրգաստան, Մուսալեռ, Նորակերտ, Շահումյան, Շահումյանի թոչնաֆաբրիկա, Ոսկեհատ, Պտղունք, Ջրառատ, Ջրարբի, Տարոնիկ, Փարաքար, Ֆերիկ գյուղեր
4. Գեղարքունիքի մարզ	
Գավառի	քաղ. Գավառ և Բերդկունք, Գանձակ, Գեղարքունիք, Լանջաղբյուր, Լճափ, Ծաղկաշեն, Ծովազարդ, Կարմիրգյուղ, Հայրավանք, Նորատուս, Սարուխան գյուղեր
Սևանի	քաղ. Սևան և Գագարին, Գեղամավան, Դմաշեն, Զովաբեր, Լճաշեն, Ծաղկունք, Ծովագյուղ, Նորաշեն, Չկալովկա, Սեմյոնովկա, Վարսեր գյուղեր
Ճամբարակի	քաղ. Ճամբարակ և Աղբերք, Այգուտ, Ճապկուտ, Անտառամեջ, Արտանիշ, Արծվաշեն (Ժամանակավորապես գտնվում է Աղբերքաշենի վերահսկողության տակ), Գետիկ, Դպրաբակ, Դրախտիկ, Թթուջուր, Ծափաթաղ, Կալավան, Բարեպատ, Ձորավանք, Մարտունի, Շողակաթ (Շորժա), Ջիլ, Վահան գյուղեր
Մարտունու	քաղ. Մարտունի և Աստղածոր, Արծվանիստ, Գեղիովիտ, Նշխարք, Լեռնակերտ, Երանոս, Զոլաքար, Լիճք, Ծակքար, Ծովասար, Ծովինար, Ձորագյուղ, Մադինա, Ներքին Գետաշեն, Վաղաշեն, Վարդածոր, Վարդենիկ, Վերին Գետաշեն գյուղեր
Վարդենիսի	քաղ. Վարդենիս և Ազատ, Ախպրածոր, Ակունք, Այրք, Ավազան, Արեգունի, Արփունք, Գեղամաբակ, Գեղամասար, Գեղաքար, Դարանակ, Զառիվեր, Լճավան, Լուսակունք, Խաչաղբյուր, Ծովակ, Կախակն, Կարճաղբյուր, Կութ, Կուտական, Մաքենիս, Մեծ Մասրիկ, Ներքին Շորժա, Նորաբակ, Նորակերտ, Շատջրեք, Շատվան, Ջաղացածոր, Սոթք, Վանևան, Վերին Շորժա, Տորֆավան, Տրետուք, Փամբակ, Փոքր Մասրիկ գյուղեր
5. Լոռու մարզ	
Վանաձորի	քաղ. Վանաձոր և Ազնվաձոր, Անտառամուտ, Անտառաշեն, Արջուտ, Արջուտ կայարանին կից, Բազում, Գուգարք, Գյուլլուդարա, Դարպաս, Դեբետ, Եղեգնուտ, Լեռնապատ, Լեյմոնտովո, Հալավար, Հայդարլի, Ձորագետ, Ձորագյուղ, Մարգահովիտ, Շահումյան, Վահագնաձոր, Վահագնի, Փամբակ, Փամբակ կայարանին կից, Քիլիսա, Քարաբերդ, Ֆիլետովո գյուղեր
Թումանյանի	քաղ. Ալավերդի, քաղ. Թումանյան, քաղ. Ախթալա, քաղ. Շամլուղ և Աթան, Առողջարանին կից, Ամոջ, Բենդիկ, Ակներ, Ախթալա, Ահնիձոր, Այգեհատ, Արդվի, Արևածագ, Աքրի, Դսեղ, Թեղուտ, Լորուտ, Ծաթեր, Ծաղկաշատ, Կաճաճկուտ, Քոբեր կայարանի, Կարմիր Աղեկ, Հագվի, Հաղպատ, Ճոճկան, Մարց, Մեծ Այրում, Մղարթ, Նեղոց, Շամուտ, Շնող, Չկալով, Ջիլիգա, Փոքր Այրում, Քարինջ, Քարկոփ, Օձուն գյուղեր
Սպիտակի	քաղ. Սպիտակ և Արևաշող, Գեղասար, Գոգարան, Լեռնանցք, Լեռնավան, Լուսաղբյուր, Խնկոյան, Ծաղկաբեր, Կաթնաջուր, Հարթագյուղ, Ղուրսալ, Մեծ Պարնի, Նոր Խաչակապ, Շենավան, Շիրակամուտ, Ջրաշեն, Սարալանջ, Սարահարթ, Սարամեջ, Քարածոր գյուղեր
Ստեփանավանի	քաղ. Ստեփանավան և Ազարակ, Արմանիս, Ամրակից, Բովաձոր, Գարգառ, Գյուլագարակ, Լեջան, Լոռի բերդ, Կաթնաղբյուր, Կողես, Կուրթան, Հոբարձի, Հովնանաձոր, Յաղդան, Պուշկինո, Սվերդլով, Վարդաբլուր, Ուռուտ, Ուրասար գյուղեր
Տաշիրի	քաղ. Տաշիր և Աաավեն, Արծնի, Բլառոտանույե, Գետավան, Գոգավան, Դաշտառեն.

	Լեռնահովիտ, Կաթնառատ, Ձյունաշող, Ձորամուտ, Մեղովկա, Կրուգլայա շիշկա, Մեծավան, Մեղվահովիտ, Նորամուտ, Միխայելովկա, Նովոսելցովո, Նորաշեն, Պաղաղբյուր, Պետրովկա, Պրիվոլնոյե, Սարատովկա, Սարչապետ գյուղեր
6. Կոտայքի մարզ	
Արովյանի	քաղ. Արովյան, քաղ. Բյուրեղավան և Ակունք, Առինջ, Արամուս, Արզնի, Բալահովիտ, Գառնի, Գեղադիր, Գեղաշեն, Գեղարդ, Գետարգել, Գողթ, Զառ, Զովաշեն, Զովք, Կաթնաղբյուր, Կամարիս, Կապուտան, Կոտայք, Հատիս, Հացավան, Ձորաղբյուր, Մայակովսկի, Նոր գյուղ, Նուռնուս, Ողջաբերդ, Պտղնի, Ջրաբեր, Ջրվեժ, Սևաբերդ, Վերին Պտղնի գյուղեր
Հրազդանի	քաղ. Հրազդան, քաղ. Ծաղկաձոր և Աղավնաձոր, Արտավազ, Փյունիկ, Լեռնանիստ, Հանքավան, Մարմարիկ, Մեղրաձոր, Գոռգոչ (Կորչլու), Ջրառատ, Սոլակ, Քաղսի գյուղեր
Չարենցավանի	քաղ. Չարենցավան և Ալափարս, Արզական, Բջնի, Կարենիս ու Ֆանտան գյուղեր
Եղվարդի	քաղ. Եղվարդ, քաղ. Նոր Հաճն և Արագյուղ, Արգել, Բուժական, Գետամեջ, Զովունի, Զորավան, Թեղենիք, Մրգաշեն, Նոր Արտամետ, Նոր Գեղի, Նոր Երզնկա, Պոռչյան, Սարալանջ, Քանաքեռավան, Քասախ, Քարաշամբ գյուղեր
7. Շիրակի մարզ	
Գյումրու	քաղ. Գյումրի
Ախուրյանի	Ազատան, Ախուրիկ, Ախուրյան, Այգաբաց, Առափի, Արևիկ, Բայանդուր, Բասեն, Բենիամին, Գետք, Երազգավորս, Լեռնուտ, Կամո, Կապս, Կառնուտ, Կարմրաքար, Կրաշեն, Հայկավան, Հացիկ, Հացիկավան, Հովունի, Հովիտ, Ղարիբջանյան, Ախուրյան կայարան, Մայիսյան, Մարմաշեն, Մեծ Սարիար, Շիրակ, Ոսկեհասկ, Զաջուռ, Զաջուռավան, Ջրառատ, Վահրամաբերդ, Փոքրաշեն, Քեթի գյուղեր
Ամասիայի	Ալվար, Արավետ, Աղվորիկ, Ամասիա, Արդենիս, Արեգնադեմ, Բանդիվան, Բերդաշեն, Պաղակն, Բյուրակն, Գառնադիճ, Եղնաջուր, Գտաշեն, Կամխուտ, Զարիշատ, Երիզակ, Զորակերտ, Դարիկ, Ծաղկուտ, Լորասար, Հովտուն, Մեղրաշատ, Շաղիկ, Ողջի, Ջրաձոր գյուղեր
Աշոցքի	Աշոցք, Արփենի, Բաշգյուղ, Բավրա, Գոգհովիտ, Զույգաղբյուր, Թավշուտ, Թորոսգյուղ, Լեռնագյուղ, Կարմրավան, Կաքավասար, Կրասար, Հարթաշեն, Հողմիկ, Ձորաշեն, Ղազանչի, Մեծ Սեպասար, Մուսայելյան, Սալուտ, Սարագյուղ, Սարապատ, Սիզավետ, Վարդաղբյուր, Յողամարգ, Փոքր Սարիար, Փոքր Սեպասար գյուղեր
Արթիկի	քաղ. Արթիկ և Անուշավան, Արևշատ, Գեղանիստ, Գետափ, Լեռնակերտ, Լուսակերտ, Հայկասար, Հայրենյաց, Հադիճ, Հոռոմ, Հովտաշեն, Մեծ Մանթաշ, Մեղրաշեն, Նահապետավան, Նոր կյանք, Պեմզաշեն, Սարալանջ, Սարատակ, Սպանդարյան, Վարդաքար, Տուֆաշեն, Փանիկ, Փոքր Մանթաշ գյուղեր
Մարալիկի	քաղ. Մարալիկ և Ադին, Անիավան, Անիպեմզա, Բագրավան, Նորշեն, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Բարձրաշեն, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Զիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր, Սարակապ, Քարաբերդ գյուղեր
8. Սյունիքի մարզ	
Գորիսի	քաղ. Գորիս և Ակներ, Արավուս, Բարձրավան, Խնածախ, Խնձորեսկ, Խոզնավար, Խոտ, Կոռնիձոր, Հալիձոր, Հաղթաշեն, Հառժիս, Ներքին, Խնձորեսկ, Շինուհալո,

	Շուռնուխ, Աղբուլաղ, Վանանդ, Ձորակ, Որոտան, Սվարանց, Վաղատուր, Վերիշեն, Տաթև, Տանձատափ, Տեղ, Քաշունի, Քարահունջ, Քարաշեն գյուղեր
Կապանի	քաղ. Կապան, քաղ. Քաջարան և Ագարակ, Աղվանի, Աճանան, Անդոկավան, Անտառաշատ, Առաջածոր, Արծվանիկ, Բարիկավան, Գեղանուշ, Գոմարան, Գեղի, Գեղավանք, Կարդ, Կիցք, Վերին Գեղավանք, Քարուտ, Դավիթ Բեկ, Եղեգ, Եղվարդ, Լեռնածոր, Կավճուտ, Կաթնառատ, Ձագիկավան, Ներքին Գիրաթաղ, Վերին Գիրաթաղ, Խդրանց, Ծավ, Շիշկերտ, Կաղնուտ, Ձորաստան, Ճակատեն, Ներքին Խոտանան, Ներքին Հանդ, Նորաշենիկ, Նոր Աստղաբերդ, Աջաբաջ, Գետիշեն, Ոչեթի, Շիկահող, Շրվենանց, Չափնի, Սյունիք, Բարգուշատ, Դիցմայրի, Խորձոր, Սզնակ, Սրաշեն, Սևաքար, Վանեք, Վարդավանք, Վերին Խոտանան, Տանձավեր, Տավրուս, Ուժանիս, Փուխրուտ, Քաջարան, Օխտար գյուղեր
Մեղրիի	քաղ. Մեղրի, քաղ. Ագարակ և Ավանք, Գուղեմնիս, Լեիվագ, Լիճք, Կարճևան, Կուրիս, Նոնածոր, Շվանիձոր, Վահրավար, Վարդանիձոր, Այգեձոր, Թխկուտ, Տաշտուն գյուղեր
Սիսիանի	քաղ. Սիսիան, քաղ. Դաստակերտ և Ախլաթյան, Աղիտու, Անգեղակոթ, Աշտուավան, Արևիս, Բալաք, Բնունիս, Բոնակոթ, Գետաթաղ, Գորայք, Դարբաս, Շամբ, Թանահատ, Թասիկ, Իշխանասար, Լձեն, Լոր, Ծղուկ, Հացավան, Մուցք, Նժդեհ, Յղունի, Նորավան, Շաղատ, Շաքի, Շենաթաղ, Որոտան, Սալվարդ, Սառնակունք, Սպանդարյան, Վաղատին, Տղորս, Տորունիք, Ոյծ գյուղեր
9. Վայոց ձորի մարզ	
Եղեգնածորի	քաղ. Եղեգնածոր և Ագարակածոր, Աղավնածոր, Աղնջածոր, Արենի, Ամաղու, Արտաբույնք, Արփի, Գետափ, Գլածոր, Գնիշիկ, Մոզրով, Գողթանիկ, Ելփին, Եղեգիս, Թառաթումբ, Խաչիկ, Հերմոն, Արատես, Կալասար, Հորբատեղ, Հորս, Մալիշկա, Շատին, Չիվա, Ռինդ, Սալի, Վարդահովիտ, Գետիկվանք, Սևաժայր, Վերնաշեն, Քարագլուխ գյուղեր
Ջերմուկի	քաղ. Ջերմուկ, Հերիեր, Գնդեվագ, Կարմրաշեն, Կեչուտ, գյուղեր
Վայքի	քաղ. Վայք և Ագատեկ ,Արին, Արտավան, Ախտա, Բարձրունի, Գոմք, Ջառիթափ, Ջեղեա, Կապույտ, Հորադիս, Խնձորուտ, Մարտիրոս, Նոր Ազնաբերդ, Սարավան, Ուղեձոր, Սերս, Փոռ գյուղեր
10. Տավուշի մարզ	
Իջևանի	քաղ. Իջևանի և Ագատամուտ, Ակնաղբյուր, Աճարկուտ, Այգեհովիտ, Կայան, Աչաջուր, Բերքաբեր, Գանձաքար, Գետահովիտ, Դիտավան, Ենոքավան, Լուսահովիտ, Լուսածոր, Խաշթառակ, Ծաղկավան, Կիրանց, Սարիգյուղ, Սևքար, Վազաշեն գյուղեր
Նոյեմբերյանի	քաղ. Նոյեմբերյան, քաղ. Այրում և Արճիս, Բագրատաշեն, Բաղանիս, Բարեկամավան, Բերդավան, Դեբեղավան, Դեղձավան, Դովեղ, Ջորական, Լճկածոր, Կոթի, Կողբ, Հաղթանակ, Ոսկեպար, Ոսկեվան, Պտղավան, Ջուջևան գյուղեր
Բերդի	քաղ. Բերդ և Այգեձոր, Այգեպար, Արծվաբերդ, Իճաքար, Ծաղկավան, Մոսեսագեղ, Նավուր, Ներքին Կարմիր աղբյուր, Նորաշեն, Չինարի, Չինչին, Չորաթան, Պառավաքար, Վարագավան, Վերին Կարմիր աղբյուր, Տավուշ գյուղեր
Դիլիջանի	քաղ. Դիլիջան և Թեղուտ, Հաղարծին, Գոշ, Հովք, Աղավնավանք, Խաչարձան, Ճերմակավան, Գեղատափ գյուղեր
11. Երևան քաղաք	

Կենտրոնի և Նորք-Մարաշի	Կենտրոնի և Նորք-Մարաշի վարչական շրջանների տարածքները
Շենգավիթի	Շենգավիթի վարչական շրջանի տարածքը
Մալաթիա-Սեբաստիայի	Մալաթիա-Սեբաստիայի վարչական շրջանի տարածքը
Աջափնյակի և Դավթաշենի	Աջափնյակի և Դավթաշենի վարչական շրջանների տարածքները
Արաբկիրի և Քանաքեռ-Զեյթունի	Արաբկիրի և Քանաքեռ-Զեյթունի վարչական շրջանների տարածքները
Նոր Նորքի և Ավանի	Նոր Նորքի և Ավանի վարչական շրջանների տարածքները
Էրեբունու և Նուբարաշենի	Էրեբունու և Նուբարաշենի վարչական շրջանների տարածքները

Միասնական սոցիալական ծառայությունը այսօր իր կառուցվածքում և գործունեության շրջանակում ներառում է հետևյալ հիմնական ուղղությունները և դրանցից բխող ծառայությունները.

Սոցիալական ապահովության բաղադրիչն իր մեջ ներառում է կենսաթոշակը, երեխայի նպաստը, այլ նպաստները և հրատապ ծրագրերը: Բժշկասոցիալական փորձաքննության համակարգում ներառված են բժշկասոցիալական փորձաքննության համակարգման, վերափորձաքննության և աջակցող միջոցների տրամադրման բաղադրիչները: Սոցիականա աջակցության ենթահամակարգում հիմնական

բաղադրիչներ են համարվում նպաստները, ավանդները և բնակարանային ապահովման բաղադրիչը:

Ըստ էության, միասնական սոցիալական ծառայությունն իրականացնում է կենսաթոշակների, նպաստների և սոցիալական ապահովության ծրագրերով նախատեսված այլ դրամական վճարների նշանակում և տրամադրում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց սոցիալական կարիքների գնահատում և բավարարում, կայուն զբաղվածության ապահովմանը միտված պայմանների ստեղծում, բժշկասոցիալական փորձաքննության իրականացում, աջակցող միջոցների տրամադրում և այլն:

Իրավակիրառական պրակտիկայում, միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնները, մարզպետարանների և համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ կնքում են համաձայնագրեր,¹⁷ որոնցով փորձ է արվում մեկ միասնական ազգային ցանցի միջոցով ձևավորել համագործակցություն, որի հիմնական նպատակ է գործադրել լավագույն ջանքերը համաձայնագրում և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում ամրագրված դրույթներն իրագործելու համար:

Նշված համաձայնագրի նպատակներն և խնդիրներն են.

- սոցիալական ծառայությունների տրամադրման գործընթացում՝ սոցիալական դեպքի վարման շրջանակներում, փոխգործակցության ապահովում, սոցիալական դեպքի վարման գործընթացի արդյունավետության մեծացում՝ մարմինների և անձանց ռեսուրսների արդյունավետ ներգրավմամբ և օգտագործմամբ.
- ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման արդյունավետության մեծացում, սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացում, ինչպես նաև կողմնորոշում՝ դեպի սոցիալական աջակցություն ստացողները.
- սոցիալական աջակցության անհրաժեշտություն առաջացնող գործոնների, դրանց փոխկապակցվածության և պատճառահետևանքային կապերի բացահայտում, բացասական ազդեցության չեզոքացում.

¹⁷ Տե՛ս հետևյալ հղումը. <https://socservice.am/news/miasnakan-svocialakan-tsarayvouthyan-taratsqayin-kentrvonnery-hravirvoum-en-hamagvortsakcvouthyan>

- կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի (ընտանիքի) օրինական շահերի պաշտպանություն և նման իրավիճակում հայտնվելու կանխարգելում.
- սոցիալական համախմբվածության ամրապնդում՝ նվազեցնելով խոցելի խմբերի սոցիալական մեկուսացվածությունը.
- արտակարգ իրավիճակներում, ինչպես նաև անհետաձգելի լուծում պահանջող՝ կյանքին և առողջությանը վտանգ սպառնացող, կյանքի դժվարին իրավիճակում (այսուհետ՝ արտակարգ իրավիճակ) հայտնված սոցիալական աջակցություն ստացողի խնդիրներին արագ արձագանքման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների անհապաղ տրամադրման հնարավորությունների ստեղծում.
- աղքատ, սոցիալապես անապահով, ինչպես նաև մեկուսացված խմբերի տնտեսական և սոցիալական խոցելիության նվազեցում.
- սոցիալական ոլորտում սոցիալական աշխատանքի դերի ու նշանակության բարձրացում.
- վստահության մթնոլորտի, սոցիալական համերաշխության ձևավորում, և՛ հասարակության մեջ, և՛ աշխատանքում.
- տարածաշրջանում սոցիալական պաշտպանության ոլորտում առկա խնդիրների վերհանում ու դրանց մասին բարձրաձայնելը.
- մասնակցային գործընթացի ապահովում՝ մարզում (Երևանում) շահագրգիռ կողմերի հետ համակողմանի քննարկումների իրականացում:

Ըստ էության, այս համաձայնագրի կնքման կազմակերպման գործընթացի պարտավորությունը, օրենսդիրը դրել է միասնական սոցիալական ծառայության վրա¹⁸, մինչդեռ, հարկ է նկատել, որ այդ համաձայնագրի կողմ կարող է հանդիսանալ նաև համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինը, ի դեմս համայնքի ղեկավարի, ինչի մասին է վկայում մի շարք համայնքների հետ իրավակիրառական պրակտիկայում կնքված համաձայնագիրը: Համայնքի ղեկավարը, օրենքով սահմանված կարգով համակործակցում է աջակցող ցանցի հետ, հետևաբար, օրենքով անհրաժեշտ է սահմանել համապատասխան լիազորություն, որով համայնքի ղեկավարը, որպես համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմին իրավունք ունենա կամ պարտավորվի կնքելու այդ համաձայնագիրը:

¹⁸ Տե՛ս «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետ:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է լրացում կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում, մասնավորապես՝ օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմնի լիազորությունները սահմանող 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի ղեկավարը համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ՝ միասնական սոցիալական ծառայության հետ կնքելով համագործակցության համաձայնագիր»: Նշված առաջարկության ընդունումը կապահովվի ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի և 182-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված սահմանադրական նորմերի իրացումը իրավակիրառական պրակտիկայում և թույլ կտա համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմնին կատարելու այնպիսի գործողություն, որի համար վերջինս օժտված է օրենքով:

2.5. ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑՎՈՂ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Իրավակիրառական պրակտիկայում, համայնքներում, խոցելի խմբի ընտանիքներին և անձանց տրամադրվում է սոցիալական աջակցություն, որն տրամադրվում է համայնքի ղեկավարի կողմից՝ վերջինիս համապատասխան որոշմամբ: Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասի՝ սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծվում են համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով: Նշվածից հետևում է, որ համայնքի ղեկավարի կողմից սոցիալական աջակցություն կարող է տրամադրվել ավագանու կողմից սահմանված չափորոշիչների հիման վրա: Մինչդեռ, այդ չափորոշիչների թե՛ սահմանման, և թե՛ ըստ համայնքների առանձնահատկությունների տեղայնացման հետ կապված առկա են մի շարք կիրառական բնույթի խնդիրներ և հարցեր:

Այսպես, հարկ է արձանագրել, որ 2021 թվականին, Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակվել և ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանն է տրամադրվել «_____ համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին» _____ համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը և դրա ընդունման անհրաժեշտության վերաբերյալ հիմնավորումը:

Վերը մեջբերված որոշման նախագծի օրինակելի ձևը, տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից, որպես մեթոդական ցուցում, պետք է տրամադրվի համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ ի ղեկավարումն:

Համայնքում սոցիալական աջակցություն տրամադրելու չափորոշիչները սահմանելու մասին ավագանու որոշման նախագիծը կրում է նորմատիվ բնույթ, քանի որ պարունակում է վարքագծի պարտադիր կանոններ համայնքի վարչական տարածքում անորոշ թվով անձանց համար և ուղղված է կարգավորելու սոցիալական աջակցության տրամադրման հետ կապված հարաբերությունները:

«Համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին» համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը ըստ էության նախատեսում է.

- ⇒ Սոցիալական աջակցության տրամադրման վերաբերյալ ընդհանուր դրույթները.
- ⇒ Համայնքի ղեկավարի կողմից՝ համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովելու նպատակով ստեղծվող մշտական հանձնաժողով ձևավորման և գործունեության ընթացակարգը.
- ⇒ Սոցիալական աջակցությունից օգտվելու ընթացակարգը.
- ⇒ Ուսումնասիրության կազմակերպման ընթացակարգը.
- ⇒ Ընտանիքի կարիքների գնահատման չափորոշիչները.
- ⇒ Դիմումների օրինակելի ձևերը և այլն:

Հարկ է արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում, համայնքների մի մասում, ավագանիների կողմից դեռևս չեն սահմանվել սոցիալական աջակցություն տրամադրելու չափորոշիչները, ինչը խոցելի է դարձնում սոցիալական աջակցություն տրամադրող սուբյեկտի՝ համայնքի ղեկավարի գործողությունները օրինականության տեսանկյունից:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը, ինչպես նաև հաշվի առնելով համայնքների միավորման գործընթացի դե յուրե ավարտը, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, 2022 թվականի առաջին եռամսյակում, ՀՀ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, որպես մեթոդական ցուցում՝ ի ղեկավարումն տրամադրել Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակված և «Համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր

խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին» համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը:

Արժանահավատ է դիտարկել այն հանգամանքը, որ «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 28.1-րդ հոդվածով՝ ծախսերի գծով՝ օրենքով սահմանված կարգով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված լիազորությունների իրականացման ընթացիկ ծախսերի հիմնական ուղղությունների շարքում իր տեղն է գտել սոցիալական ապահովությունը:

«Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքից մեջբերված իրավանորմի վերլուծությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ օրենսդիրը՝ սոցիալական ապահովության ուղղությամբ, համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին թույլ է տալիս կատարելու ծախսեր, ինչը վկայում է այն մասին, որ սոցիալական ապահովության գծով՝ առնվազն համայնքի ղեկավարը պետք է ունենա համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն, մինչդեռ՝ գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանված կարգավորման տրամաբանությունը ճիշտ հակառակի մասին է փաստում:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերառությամբ 48-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «միջոցներ է ձեռնարկում հայրնաբերելու սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ վերջիններիս տրամադրելով համապատասխան սոցիալական աջակցություն:»: Նշված օրենսդրական լրացումը հնարավորություն կընձեռի համայնքների ղեկավարներին, սոցիալական աջակցության տրամադրման լիազորությունը իրականացնելու որպես համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն:

Ուշադրության է արժանի «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերտառությամբ 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կարգավորումը, համաձայն որի, օրենքով սահմանված լիազորությունների իրականացման համար 5000-ից ավել բնակիչ ունեցող համայնքի աշխատակազմում ստեղծվում է համայնքի սոցիալական աշխատողի հաստիք:

Իրավակիրառական պրակտիկայում, արդեն շուրջ հինգը տարի է, ինչ 5000-ից ավել բնակիչ ունեցող համայնքների աշխատակազմերում ստեղծվել են սոցիալական աշխատողների հաստիքներ, ինչի կապակցությամբ տարածքային կառավարման և

ենթակառուցվածքների նախարարության, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության և ոլորտում գործունեություն իրականացնող միջազգային և հասարակական կազմակերպությունների համագործակցության արդյունքում կազմակերպվել և իրականացվել են համայնքային սոցիալական աշխատողների կարողությունների բարձրացմանը միտված վերապատրաստման դասընթացներ և աջակցող բնույթի տարբեր ծրագրեր:

Անհրաժեշտ է արձանագրել, որ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը սահմանում է հետևյալը. Համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով: Մինչդեռ՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքների, պարտականությունների, լիազորությունների և գործառույթների մասով՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը նախատեսել է կարգավորումներ, սակայն դրանք վերաբերելի են համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի:

Նշված պրակտիկայից ելնելով, համայնքներում սոցիալական աշխատողի հաստիքի համար կազմվել են համապատասխան պաշտոնի անձնագրեր, որոնցով սահմանված գործառույթների նորմատիվ հիմքը մեղմ ասած կարելի է թույլ կամ հակասական որակել, քանի որ, «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում կիրառվում է համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի կատեգորիան, իսկ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ՝ համայնքի սոցիալական աշխատողի հասկացությունը:

Ելնելով վերոգրյալից, ինչպես նաև նպատակ ունենալով համապատասխանեցնելու իրար «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դրույթները, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով»: Միաժամանակ, առաջարկվում է ՀՀ փարաօրենսային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, որպես համայնքային

ծառայության հարցերով պետական լիազոր մարմին, առաջարկել բոլոր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, հաստիքները ձևավորելի և պաշտոնների անձնագրերը հաստատելիս կիրառել «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետ» բառերը:

«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածը սահմանում է տեղական սոցիալական ծրագրերի հասկացությունը, կազմման և իրականացման ընթացակարգը: Համաձայն մեջբերված հոդվածի՝

- Տեղական սոցիալական ծրագրերը կազմվում են տարածքային առանձնահատկությունների, տարածքում առկա խնդիրների հաշվառմամբ՝ կարճաժամկետ և միջնաժամկետ կտրվածքով՝ համայնք(ներ)ի սոցիալական կարիքների գնահատման հիման վրա:
- Տեղական սոցիալական ծրագրերը **մշակվում են համայնքի ղեկավարի կողմից.** տարածքային մարմնի սոցիալական դեպք վարողի մասնագիտական աջակցությամբ՝ գործընթացին մասնակից դարձնելով համայնքի տարածքում գործող աջակցող ցանցի մասնակիցներին և համայնքի բնակչության ներկայացուցիչներին:
- Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են կազմվել մեկ համայնքի կամ մեկից ավելի համայնքների կողմից համատեղ՝ ընդհանուր խնդիրների լուծման և ընդհանրական սոցիալական կարիքների բավարարման նպատակով:
- Տեղական սոցիալական ծրագրերն իրականացվում են տեղական ինքնակառավարման մարմնի աշխատակազմի կամ պայմանագրային հիմունքներով՝ համայնքում գործող աջակցող ցանցի մասնակցի կողմից:
- Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են ֆինանսավորվել՝ համայնքի բյուջեի միջոցներից, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց հատկացրած միջոցներից, սոցիալական աջակցության վճարովի (համավճարով) ծառայություններից, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ չարգելված այլ աղբյուրներից ստացված միջոցների հաշվին:
- Տեղական սոցիալական ծրագրերի շրջանակներում սոցիալական աջակցությունը տրամադրվում է օրենքով սահմանված սկզբունքների համաձայն, համայնքի ավագանու հաստատած կարգով՝ սոցիալական աջակցություն ստացողի անհատական ծրագրին համապատասխան:

Վերը մեջբերվածի համատեքստում, հարկ է արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում որևէ համայնքում չկան մշակված տեղական սոցիալական ծրագրեր, ինչը ցույց է տալիս, որ օրենքով սահմանված այդ պահանջները իրավակիրառական պրակտիկայում չեն իրագործվում:

Անկասկած, նկարագրվածը ունի իր օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառները, սակայն նպատակ ունենալով զերծ մնալ սուբյեկտիվ վարքագծի դրսևորումները սույն վերլուծության շրջանակում ներկայացնելու իրավաիրացնող անհրաժեշտությունից, հարկ է արձանագրել, որ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածով սահմանված կարգավորումները բավականին խոցելի են, ինչն էլ, եթադրվում է, որ պատճառ է հանդիսանում գործնականում այդ ծրագրերի մասով տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից ցուցաբերած անգործությանը:

Այսպես՝ տեղական սոցիալական ծրագրերի ֆինանսավորման աղբյուրներում ընդհանրապես բացակայում է պետական բյուջեից համապատասխան հատկացումների մասնաբաժինը, հետևաբար, հարց է առաջանում, որքանով է իրավաչափ տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման գործընթացներում տարածքային մարմնի սոցիալական դեպք վարողի ներգրավումը: Երկրորդը՝ առաջին հայացքից, տեղական սոցիալական ծրագրերի տրամաբանությունը տեսանելի է դառնում անհատական մակարդակում, կոնկրետ համայնքում՝ կոնկրետ ուղղությամբ սոցիալական ծրագիր իրագործելու մասով, սակայն «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված է հետևյալը. «Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են կազմվել մեկ համայնքի կամ մեկից ավելի համայնքների կողմից համատեղ՝ ընդհանուր խնդիրների լուծման և ընդհանրական սոցիալական կարիքների բավարարման նպատակով.»:

Վերը մեջբերվածը կարելի է դիտարկել միջհամայնքային համագործակցության կամ որն նույնն է, միջհամայնքային միավորման համատեքստում, սակայն կոնկրետ մի քանի համայնքների համատեղ գործակցության արդյունքում տեղական սոցիալական ծրագրեր իրագործելը գործող օրենսդրության շրջանակում կրկին խոցելի է, մասնավորապես՝ այդ դեպքերում հարց է առաջանալու, ինչպես կամ ինչ ընթացակարգով են օրինակ երկու համայնքները՝ մեկ տեղական սոցիալական ծրագիրը իրականացնելու համար հատկացումներ կատարելու համայնքային բյուջեներից:

Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են արժանահավատորեն դիտարկվել որպես համայնքի տարեկան գործողությունների մի բաղադրիչ, ինչը առարկայական իմաստով առնվազն տեղավորվում է համայնքի տարեկան բյուջեի կազմման,

իրագործման և հաշվետվողականության գաղափարի համատեքստում: Այս առումով, հարկ է արձանագրել, որ դեռևս 2018 թվականից՝ Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակվել և ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից շուրջ 42 բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին են տրամադրվել «Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանի» էլեկտրոնային գործիքը:

Նշված էլեկտրոնային գործիքի հիման վրա, չորս տասնյակի հասնող բազմաբնակավայր համայնքներ այս տարի մշակել են իրենց համայնքների տարեկան աշխատանքային պլանները և ներկայացրել ավագանիների հաստատմանը:

Նշվածի համատեքստում, ուշադրության է արժանի վերջերս Ազգային Ժողովի կողմից «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխություններն ու լրացումները, մասնավորապես՝ դրա արդյունքում, գործող օրենքում, արդեն իսկ ամրագրված են տարեկան աշխատանքային պլանին վերաբերելի օրենսդրական կարգորոշումները:

Իրավահամեմատական վերլուծություն կատարելով իրավակիրառ պրակտիկայի, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի և «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածի կարգավորումների հետ, հարկ է արձանագրել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածով ամրագրված հետևյալ կարևոր հասկացություններն ու մոտեցումները.

⇒ Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանը համայնքի ծրագրային այն փաստաթուղթն է, որը սահմանում է տվյալ տարվա ընթացքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից կամ նրանց մասնակցությամբ համայնքում իրականացվող **քոլոր ծրագրերը** և միջոցառումները:

⇒ Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանը մշակվում և հաստատվում է համայնքի ավագանու կողմից հաստատված հնգամյա զարգացման ծրագրի հիման վրա՝ տվյալ տարվա ընթացքում համայնքի տնտեսական, **սոցիալական**, մշակութային, բնապահպանական և այլ **ծրագրերի** ու միջոցառումների պլանավորման, իրականացման և վերահսկման գործընթացներն առավել նպատակային և արդյունքահենք կազմակերպելու համար:

Վերը մեջբերված օրենսդրական կարգավորումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տեղական սոցիալական ծրագրերին վերաբերելի «Սոցիալական

աջակցության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված իրավակարգավորումները պետք է խմբագրվեն, մասնավորապես՝ այդ օրենքում լրացում կատարելու միջոցով: Առաջարկվում է «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում հղում անել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածի կարգավորումներին, որով տեղական սոցիալական ծրագրերը կդիտարկվեն որպես համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանում ներառվող ծրագիր: Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանում տեղական սոցիալական ծրագրերի ներառումը հնարավորություն կընձեռի կյանքի կոչելու այդ ծրագրերը, քանի որ, տարեկան աշխատանքային պլանի մասով գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքը սահմանել է կատարողականի և հաշվետվությունների ապահովման հետ կապված բոլոր կառուցակարգերը:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է լրացում կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում, որտեղ տեղական սոցիալական ծրագրերի մասով սահմանված կարգավորումներում առաջարկվում է հղում փալ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածով սահմանված իրավակարգավորումներին, որով տեղական սոցիալական ծրագիրը կդիտարկվի որպես համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանում ներառվող ծրագիր:

2.6. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հիմք ընդունելով սույն վերլուծության շրջանակում կատարված ուսումնասիրությունները, հետազոտական և իրավահամեմատական բնույթի վերլուծությունները, ստորև ներկայացվում են սույն աշխատանքի արդյունքներով պայմանավորված հիմնական **եզրահանգումներն ու առաջարկությունները.**

1. Նպատակ ունենալով ապահովելու Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ համատեղ մշակել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքների նախագծեր, ինչպես նաև մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ:

Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերը, դրանցով պայմանավորված լիազորությունները ամրագրելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածում, որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները:

Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված լիազորությունը, այն վերաձևակերպելով և սահմանելով նույն օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները սահմանող 24-րդ հոդվածում որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություն:

2. Ըստ էության, համագործակցության համաձայնագրի կնքման կազմակերպման գործընթացի պարտավորությունը, օրենսդիրը դրել է միասնական սոցիալական ծառայության վրա, մինչդեռ, հարկ է նկատել, որ այդ համաձայնագրի կողմ կարող է հանդիսանալ նաև համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինը, ի դեմս համայնքի ղեկավարի, ինչի մասին է վկայում մի շարք համայնքների հետ իրավակիրառական պրակտիկայում կնքված համաձայնագիրը: Համայնքի ղեկավարը, օրենքով սահմանված կարգով համակործակցում է աջակցող ցանցի հետ, հետևաբար, օրենքով անհրաժեշտ է սահմանել համապատասխան լիազորություն, որով համայնքի ղեկավարը, որպես համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմին իրավունք ունենա կամ պարտավորվի կնքելու այդ համաձայնագիրը:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է լրացում կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում, մասնավորապես՝ օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմնի լիազորությունները սահմանող 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի ղեկավարը համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ՝ միասնական սոցիալական ծառայության հետ կնքելով համագործակցության համաձայնագիր»: Նշված առաջարկության ընդունումը կապահովվի ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի և 182-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված սահմանադրական նորմերի իրացումը իրավակիրառական պրակտիկայում և թույլ կտա համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմնին կատարելու այնպիսի գործողություն, որի համար վերջինս օժտված է օրենքով:

3. Հարկ է արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում, համայնքների մի մասում, ավագանիների կողմից դեռևս չեն սահմանվել սոցիալական աջակցություն տրամադրելու չափորոշիչները, ինչը խոցելի է դարձնում սոցիալական աջակցություն

տրամադրող սուբյեկտի՝ համայնքի ղեկավարի գործողությունները օրինականության տեսանկյունից:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը, ինչպես նաև հաշվի առնելով համայնքների միավորման գործընթացի դե յուրե ավարտը, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, 2022 թվականի առաջին եռամսյակում, ՀՀ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, որպես մեթոդական ցուցում՝ ի ղեկավարումն տրամադրել Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակված և «Համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին» համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը:

4. Արժանահավատ է դիտարկել այն հանգամանքը, որ «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 28.1-րդ հոդվածով՝ ծախսերի գծով՝ օրենքով սահմանված կարգով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված լիազորությունների իրականացման ընթացիկ ծախսերի հիմնական ուղղությունների շարքում իր տեղն է գտել սոցիալական ապահովությունը: «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքից մեջբերված իրավանորմի վերլուծությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ օրենսդիրը՝ սոցիալական ապահովության ուղղությամբ, համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին թույլ է տալիս կատարելու ծախսեր, ինչը վկայում է այն մասին, որ սոցիալական ապահովության գծով՝ առնվազն համայնքի ղեկավարը պետք է ունենա համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն, մինչդեռ՝ գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանված կարգավորման տրամաբանությունը ճիշտ հակառակի մասին է փաստում:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերտառությամբ 48-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «միջոցներ է ձեռնարկում հայտնաբերելու սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ վերջիններիս տրամադրելով համապատասխան սոցիալական աջակցություն»: Նշված օրենսդրական լրացումը հնարավորություն կընձեռի համայնքների ղեկավարներին, սոցիալական աջակցության տրամադրման

լիազորությունը իրականացնելու որպես համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն:

5. Անհրաժեշտ է արձանագրել, որ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը սահմանում է հետևյալը. Համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով: Մինչդեռ՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքների, պարտականությունների, լիազորությունների և գործառույթների մասով՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը նախատեսել է կարգավորումներ, սակայն դրանք վերաբերելի են համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի: Նշված պրակտիկայից ելնելով, համայնքներում սոցիալական աշխատողի հաստիքի համար կազմվել են համապատասխան պաշտոնի անձնագրեր, որոնցով սահմանված գործառույթների նորմատիվ հիմքը մեղմ ասած կարելի է թույլ կամ հակասական որակել, քանի որ, «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում կիրառվում է համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի կատեգորիան, իսկ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ՝ համայնքի սոցիալական աշխատողի հասկացությունը:

Ելնելով վերոգրյալից, ինչպես նաև նպատակ ունենալով համապատասխանեցնելու իրար «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դրույթները, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով»: Միաժամանակ, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, որպես համայնքային ծառայության հարցերով պետական լիազոր մարմին, առաջարկել բոլոր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, հաստիքները ձևավորելի և պաշտոնների անձնագրերը հաստատելիս կիրառել «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետ» բառերը:

6. «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածը սահմանում է տեղական սոցիալական ծրագրերի հասկացությունը, կազմման և իրականացման ընթացակարգը: Հարկ է արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում որևէ համայնքում չկան մշակված տեղական սոցիալական ծրագրեր, ինչը ցույց է տալիս, որ օրենքով սահմանված այդ պահանջները իրավակիրառական պրակտիկայում չեն իրագործվում: Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են արժանահավատորեն դիտարկվել որպես համայնքի տարեկան գործողությունների մի բաղադրիչ, ինչը առարկայական իմաստով առնվազն տեղավորվում է համայնքի տարեկան բյուջեի կազմման, իրագործման և հաշվետվողականության գաղափարի համատեքստում: Այս առումով, հարկ է արձանագրել, որ դեռևս 2018 թվականից՝ Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակվել և ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից շուրջ 42 բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին են տրամադրվել «Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանի» էլեկտրոնային գործիքը:

Օրենսդրական կարգավորումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տեղական սոցիալական ծրագրերին վերաբերելի «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված բոլոր իրավակարգավորումները պետք է խմբագրվեն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածի կարգավորումների լույսի ներքո: Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանում տեղական սոցիալական ծրագրերի ներառումը հնարավորություն կընձեռի կյանքի կոչելու այդ ծրագրերը, քանի որ, տարեկան աշխատանքային պլանի մասով գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքը սահմանել է կատարողականի և հաշվետվությունների ապահովման հետ կապված բոլոր կառուցակարգերը:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է փոփոխություններ և լրացումներ կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի բոլոր այն իրավանորմերում, որտեղ կարգավորումներ են սահմանված տեղական սոցիալական ծրագրերի մասով, մասնավորապես՝ դրանք համապատասխանեցնելով համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանի կառուցվածքին և գաղափարին վերաբերելի՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված իրավակարգավորումներին, կամ ընդհանրապես ուժը կորցրած ճանաչել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածը, դրանից ենթադրվող կարգավորումները վերաձևակերպելով և տեղայնացնելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում:

ԲԱԺԻՆ 3.

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ՝ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱԴՐՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

3.1. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություն, առաջին անգամ, պիլոտային կարգով ներդրվեց Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Զերմուկ և Արարատ համայնքներում՝ սկսած 2009 թվականից: Վերը նշված համայնքներում սոցիալական ծառայությունների տրամադրման գծով լիազորությունների պատվիրակման համար հիմք էր հանդիսացել 2009 թվականին գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, որի 43-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվում էր հետևյալը.

«Համայնքի ղեկավարն աշխատանքի և սոցիալական ծառայության բնագավառում իրականացնում է պետության պատվիրակած հետևյալ լիազորությունը.

✓ համայնքի տարածքում կազմակերպում է սոցիալական օգնության ծառայության գործունեությունը:»:

Օրենսդրական այս կարգավորումը, հնարավորություն ընձեռեց Կառավարությանը, մի շարք ենթաօրենսդրական ակտերում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու միջոցով, Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Զերմուկ և Արարատ համայնքներում իրականացնել սոցիալական ծառայությունների գծով լիազորությունների ապակենտրոնացում:

ՀՀ կառավարության 2015 թվականի հունիսի 4-ի N 582-Ն որոշման հավելված N2-ը սահմանում էր համալիր սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոնները և ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինները: Այդ հավելվածի բովանդակությունից հստակ էր դառնում թվով հինգ համայնքներում

սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացված լինելը: Լիազորած պետական կառավարման մարմնի աշխատակազմում չընդգրկված և կառավարման ոլորտից դուրս գործող՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմիններ էին համարվում

⇒ Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանում՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալությունները.

⇒ Երևանի քաղաքապետարանի, Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Զերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանում՝ սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինները:

Փաստացի, սկսած 2010 թվականից Երևանի քաղաքապետարանը, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքապետարանները, իրենց աշխատակազմերի կառուցվածքներում ունեցել են սոցիալական աջակցության տարածքային բաժիններ, որոնք ներառված են եղել որպես առանձնացված կառուցվածքային ստորաբաժանումներ:

Հարկ է նկատել, որ Հայաստանում, պիլոտային կարգով սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացումը իրականացնելիս, պետությունը ընտրել էր լիազորությունների ապակենտրոնացման պատվիրակման մոդելը: Ապակենտրոնացման կիրառելի մի շարք մեթոդների շարքում, պետության կողմից պատվիրակման մոդելը գնահատվում է առավել մատչելի՝ իրականացման տեսանկյունից և այն բնորոշ է զարգացող երկրներին: ԵՄ Արևելյան գործընկերության երկրներում լիազորությունների ապակենտրոնացման այս տեսակը կամ մեթոդը առավել կիրառական է, մասնավորապես՝ Վրաստանում, Ուկրաինայում և Մոլդովայում:

Լիազորությունների ապակենտրոնացումը՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորության տեսքով իրականացնելը առավել հեշտ է և մատչելի, սակայն տեղական ինքնակառավարման իրավունքի իրացման տեսանկյունից՝ խրախուսելի չէ, քանի որ, պատվիրակումն ինքնին ենթադրում է լուրջ վերահսկողական գործիքակազմերի կիրառում տեղերում (համայնքներում), ինչն կարող է արտահայտվել պետության կողմից տեղական իշխանության գործունեությանը միջամտող վարքագծի դրսևորումներով¹⁹:

¹⁹ Եզրահանգումն Հեղինակինն է՝ Վ.Պետրոսյան:

Վերը մեջբերված եզրահանգումն սակայն, լիարժեքորեն իր գործնական արտահայտումն չի կարող ունենալ ունենալ Հայաստանի Հանրապետությունում, որի համար առկա են մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներ:

Նախ անհրաժեշտ է արձանագրել, որ լիազորությունների ապակենտրոնացման ամենահաջողված մոդելը համարվում է սեփական լիազորության տեսքով լիազորությունը տեղական մակարդակին փոխանցելը, որին զուգահեռ, պետությունը՝ օրենսդրական երաշխիքներ է սահմանում այդ լիազորությունների իրականացման համար համայնքներին համապատասխան հարկային նոր եկամուտների աղբյուրներով ապահովելու մասով:

Հայաստանը, լիազորությունների ապակենտրոնացման մակարդակով զիջում է Եվրոպայի Խորհրդի անդամ գրեթե բոլոր երկրներին, ինչը վկայում է այն մասին, որ մեր երկրում չկա ձևավորված անհրաժեշտ փորձ, գիտելիք և կարողություն՝ սեփական լիազորության տեսքով, համապատասխան ֆինանսավորման աղբյուրների ապահովմամբ, լիազորությունների ապակենտրոնացում իրականացնելու համար: Հետևաբար, լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթաց նախաձեռնելիս, անհրաժեշտ է սկզբնական շրջանում դիտարկել պատվիրակման մեթոդը:

Հաջորդ օբյեկտիվ պատճառը կայանում է նրանում, որ տարիներ շարունակ, Հայաստանի Հանրապետության տեղական ինքնակառավարման համակարգում լիազորությունների ապակենտրոնացման մասով չի կիրառվել միատեսակ օրենսդրական քաղաքականություն, այդ է վկայում Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքների մասով կատարված ապակենտրոնացման ձախողված փորձը:

Առհասարակ, օրենսդրական մակարդակում որոշ խումբ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին որևէ լիազորությամբ օժտելը ինքնին անկայունության ձևավորման հիմք է հանդիսանում: Լիազորությունները պետք է սահմանվեն օրենքով՝ բոլոր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար, իսկ եթե, լինում են բացառություններ պիլոտային ծրագրեր իրագործելու նպատակներից ելնելով, ապա այդ բացառությունները պետք է գործեն առավելագույնը հինգը տարի ժամկետով, քանի որ, հինգը տարին իսկապես համարվում է այն չափելի ողջամիտ ժամկետը, որի արդյունքում հնարավոր է գնահատել տվյալ լիազորության գծով ապակենտրոնացման գործընթացի արդյունավետությունը:

Ցավալիորեն պետք է արձանագրել, որ Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքների մասով կատարված ապակենտրոնացման ծրագրի մասով

պետությունը որևէ օբյեկտիվ գնահատում ժամանակին չի կատարել, ավելին՝ գրեթե տասնմեկ տարի անց որոշվեց այդ լիազորությունը համապակենտրոնացնել:

Հարց է առաջանում, միթե՞ տասնմեկ տարվա ընթացքում գործադիր իշխանությունը չուներ այն գործիքակազմերը, որոնցով հնարավոր կլինել բացահայտել և գնահատել այդ համայնքներում սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման արդյունավետությունը և արդյո՞ք այդքան տարի այդ լիազորությունը համայնքներին թողնելը հիմք չէր մնացած բոլոր նախկին շրջանային կենտրոն հանդիսացող համայնքների մասով տարածելը և դրանով հասնել երկրում այդ լիազորության մասով ամբողջական ապակենտրոնացման: Այս հարցերի պատասխանները ըստ էության կան և դրանք հիմնականում կրում են ոչ օբյեկտիվ բնույթ:

Իրավացիորեն պետք է արձանագրել, որ Հայաստանում, տարիների ընթացքի մեջ ձևավորվել է քաղաքականության մշակման և իրականացման որոշակի ուղղություն, որով գործադիր իշխանությունը ամեն կերպ «խուսափում է» տեղական մակարդակին փոխանցել այնպիսի լիազորություններ, որոնք իրենցից ենթադրում են լուրջ ֆինանսական միջոցներ, այդպիսիք են՝ հանրակրթությունը, միջին մասնագիտական կրթությունը, ամբուլատոր և պոլիկլինիկ ծառայությունները (արտահիվանդանոցային բժկական օգնության կազմակերպումը), սոցիալական ծառայությունները, ճանապարհաշինությունը և այլն:

Անշուշտ, վերը մեջբերվածի համատեքստում կարելի է նաև որպես օբյեկտիվ պատճառ դիտարկել կենտրոնական իշխանության վստահության պակասը տեղական ինքնակառավարման մարմինների նկատմամբ, մասնավորապես՝ կարողությունների իմաստով, սակայն մեր օրերում, այդ պատճառը ամբողջությամբ կարելի է վերացված համարել, քանի որ, նույն գործադիր իշխանությունը այդ վստահության պակասի վերացումը տարիներ շարունակ կապում էր համայնքների խոշորացման գործընթացի հետ, ինչ այսօր արդեն իսկ իրականություն է:

Ելնելով սույն բաժնում ներկայացված վերլուծություններից, արված եզրահանգումներից, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և ՀՀ աշխարհային և սոցիալական հարցերի նախարարություններին՝ սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս, որպես ապակենտրոնացման մեթոդ կիրառել լիազորությունը օրենքով համայնքի ղեկավարին պատվիրակելու եղանակը, միաժամանակ առաջարկվում է օրենքով պատվիրակված լիազորությունից բացի, մշակել Կառավարության որոշման նախագիծ, որով կսահմանվի սոցիալական

ծառայությունների, որպես պատվիրակված լիազորության իրականացման կարգը, նորմատիվները և պայմանները:

3.2. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆԸ ՄԻՏՎԱԾ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱՌԿԱ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2015 թվականի սեպտեմբերի 10-ի «Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների լիազորությունների իրականացման և սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգն ու պայմանները սահմանելու մասին» N 1061-Ն որոշմամբ սահմանվում էին Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարանի, ինչպես նաև Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալության և սոցիալական աջակցության տարածքային բաժնի լիազորությունների իրականացման, սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգն ու պայմանները:

Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքապետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումները՝ սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինները, իրականացնում էին մի շարք գործառույթներ, որոնք սահմանված էին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2015 թվականի սեպտեմբերի 10-ի «Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների լիազորությունների իրականացման և սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգն ու պայմանները սահմանելու մասին» N 1061-Ն որոշման N1 հավելվածով:

Ստորև բերված աղյուսակ N3-ում²⁰ ներկայացվում են սոցիալական աջակցության ծառայությունների ապակենտրոնացման արդյունքում մինչև 2020 թվականը ընկած ժամանակահատվածում՝ Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքապետարանների աշխատակազմերի

²⁰ Ներկայացված աղյուսակի կազմման համար հիմք են հանդիսացել մինչև 2020թ. գործող «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի, Կառավարության 2015 թվականի սեպտեմբերի 10-ի «Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների լիազորությունների իրականացման և սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգն ու պայմանները սահմանելու մասին» N 1061-Ն որոշման N1 հավելվածի և Կառավարության 2014 թվականի հունվարի 30-ի N145-Ն որոշման կարգավորումները:

սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների կողմից իրականացված լիազորությունները և գործառնությունները.

NN	Օրենքով վերապահված լիազորության անվանումը
1.	գնահատում է սոցիալական աջակցություն հայցողների և ստացողների սոցիալական կարիքները, կազմում անհատական ծրագիրը (սահմանում տրամադրման ենթակա ծառայությունների համալիրը), ինչպես նաև ապահովում է անհատական ծրագրի իրականացումը և շարունակական հսկողությունը.
2.	կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը.
3.	անհատական ծրագրի շրջանակներում համակարգում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման գործընթացը
4.	իրականացնում է ընտանիքի սոցիալական գնահատում.
5.	տալիս է եզրակացություն՝ խնամակալության և հոգաբարձության մարմին՝ առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխայի որդեգրման, խնամակալության կամ հոգաբարձության, խնամատարության կամ բնակչության սոցիալական պաշտպանության հաստատություն ուղեգրելու, ինչպես նաև խնամակալ ճանաչելու կամ խնամատար ծնող կամ որդեգրել ցանկացող անձ հաշվառելու մասին.
6.	մասնակցում է մարզի, իր սպասարկման տարածքի համայնքների տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման և իրականացման աշխատանքներին.
7.	աջակցում է դիմողին բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու իրավունքների իրականացմանը.
8.	աջակցում է երեխայի կրթության (այդ թվում՝ նախադպրոցական կրթության) իրավունքի իրականացմանը.
9.	աջակցում է երեխաների կրթության կազմակերպման և ընտանեկան դաստիարակության հարցերի լուծմանը.
10.	ապահովում է սոցիալական աջակցության տրամադրման հավասար հնարավորություններ, սոցիալական աջակցության մատչելիություն և համարժեքություն սոցիալական աջակցություն ստացողների անհատական կարիքներին.
11.	հանդես է գալիս սոցիալական աջակցություն ստացողի օրինական շահերի և իրավունքների պաշտպանությամբ՝ նրա դիմելու դեպքում կամ սեփական նախաձեռնությամբ.
12.	համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ.
13.	տարածքային մակարդակով կազմակերպում է սոցիալական

	համագործակցության համաձայնագրի ընդունման գործընթացը.
14.	կատարում է անձանց ընդունելություն՝ տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն և խորհրդատվություն.
15.	սոցիալական ծառայությունների տրամադրման համար անհրաժեշտ տվյալները ստանում է առցանց կամ անհրաժեշտ փաստաթղթերով և կիրառում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով.
16.	այսաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դեպքում և կարգով նշանակում է կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ, ապահովում է դրանց վճարումը.
17.	Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2014 թվականի հունվարի 30-ի N 145-Ն որոշմամբ տարածքային մարմինն վերապահված լիազորությունները.
18.	Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով և այլ նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված այլ լիազորություններ:
	Կառավարության որոշմամբ վերապահված գործառույթները
1.	կատարում է անձանց ընդունելություն՝ տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն և խորհրդատվություն.
	Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ և այլ իրավական ակտերով սահմանված կարգով ստանում է ֆիզիկական անձանց գրավոր դիմումները և ընթացք է տալիս դրանց.
2.	քննարկում է տարածքային մարմին դիմած՝ սոցիալական աջակցություն հայցող անձի կամ նրա ներկայացուցչի բանավոր դիմումը, պարզում դիմողի հիմնական խնդիրները, դրանց լուծման հնարավոր ռեսուրսները (անձնական, ընտանիքի, ֆինանսական և այլն).
3.	անցկացնում է հարցազրույց միասնական ընդունարանում կամ դիմողի պահանջով՝ առանձնազրույցի ձևով՝ այդ նպատակով առանձնացված սենյակում (վայրում).
4.	անձին տրամադրում է խորհրդատվական օգնություն (խորհուրդներ, առաջարկություններ և տեղեկատվություն).
	Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ և այլ իրավական ակտերով սահմանված կարգով ընդունում է իրավաբանական անձանց, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների գրությունները և ընթացք տալիս դրանց.
5.	կազմում է անձի (ընտանիքի) սոցիալական գործը (այդ թվում՝ էլեկտրոնային

	<p>եղանակով)՝ դրանում ներառելով նաև ընտանիքի սոցիալական կարիքների գնահատման անձնագիրը և անհատական սոցիալական ծրագիրը, ինչպես նաև սոցիալական դեպքի վարման ընթացքում կազմված փաստաթղթերը.</p>
6.	<p>բանավոր դիմումների, ահազանգերի հիման վրա, ինչպես նաև զանգվածային լրատվամիջոցների հրապարակումներում նշված անձի (ընտանիքի) անձնական տվյալների և (կամ) գտնվելու վայրի մասին տեղեկության առկայության դեպքում դրանք ստանալու (հայտնի դառնալու) օրվան հաջորդող աշխատանքային օրվա ընթացքում կատարում է այցելություն դիմումում, ահազանգում կամ հրապարակման մեջ նշված անձի (ընտանիքի) բնակության (գտնվելու) վայր, տեղում տրամադրում է խորհրդատվական օգնություն.</p>
7.	<p>ահազանգում կամ հրապարակման մեջ նշված անձի կողմից դիմում ներկայացվելուց կամ առաջարկվող սոցիալական ծառայություններ ստանալուց հրաժարվելու դեպքում եռօրյա ժամկետում կազմակերպում է կրկնակի այցելություն՝ աջակցող ցանցի երեք ներկայացուցիչներից կազմված խմբով՝ ևս մեկ անգամ համապատասխան սոցիալական աջակցություն (ծառայություն) առաջարկելու կամ հրաժարումը գրավոր ձևակերպելու նպատակով՝ տվյալ անձի կողմից ստորագրված, իսկ նրա ստորագրելուց հրաժարվելու դեպքում համապատասխան արձանագրությամբ՝ վավերացված այցելությանը մասնակից երեք ներկայացուցիչների ստորագրություններով.</p>
8.	<p>ահազանգում կամ հրապարակման մեջ նշված անձի անձը հաստատող փաստաթղթի բացակայության դեպքում՝ անձի անձնական տվյալները (անունը, ազգանունը, հայրանունը, ծննդյան օրը, ամիսը, տարեթիվը) տարածքային մարմին ներկայացվող դիմումում լրացվում է նրա հայտարարության հիման վրա՝ դրա մասին կատարելով նշում, իսկ այդ անձի կողմից, առողջական խնդիրներով կամ տարիքային առանձնահատկություններով պայմանավորված, անձնական տվյալները հայտարարելու անկարողության պարագայում, կազմվում է արձանագրություն և նշված երկու դեպքում անհապաղ դրա մասին հեռախոսակապով (էլեկտրոնային փոստով) տեղեկացվում է համայնքային ոստիկանության բաժնին.</p>
9.	<p>արտակարգ իրավիճակներում, ինչպես նաև անհետաձգելի լուծում պահանջող՝ կյանքին և առողջությանը վտանգ սպառնացող դեպքերում՝ անհապաղ կազմակերպում է անհրաժեշտ և հնարավոր սոցիալական աջակցության տրամադրումը՝ տվյալ սոցիալական ծառայությունը տրամադրելու վերաբերյալ ձևակերպումները կատարելով տվյալ օրվան հաջորդող հինգ աշխատանքային</p>

	օրվա ընթացքում.
10.	դիմողի կողմից ներկայացված փաստաթղթերում սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ հայտնաբերելու դեպքում փաստաթղթերը ներկայացնողի ուշադրությունը հրավիրում է դրանց վրա՝ շտկելու նպատակով, ինչպես նաև նրանց ներկայությամբ ինքնուրույն ուղղում է ներկայացված փաստաթղթերում առկա ակնհայտ սխալներն ու վրիպակները.
11.	<p>Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ և այլ իրավական ակտերով սահմանված դեպքում և կարգով ընդունում է որոշում՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ տարեց և (կամ) հաշմանդամություն ունեցող անձանց խնամք տրամադրելու կամ մերժելու մասին, ⇒ սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերին դասված անձանց կացարանի և այլ սոցիալական ծառայությունների տրամադրման մասին, ⇒ բնափրային օգնության տրամադրման մասին, ⇒ պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաների, վերականգնման տեխնիկական և այլ օժանդակ միջոցների տրամադրման համար նշված միջոցները տրամադրող՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ընտրված կազմակերպություն ուղղորդելու մասին, ⇒ անձին տարածքային մակարդակում կնքված սոցիալական համագործակցության համաձայնագրին միացած՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող այլ կազմակերպություն ուղղորդելու մասին.
12.	<p>Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ և այլ իրավական ակտերով սահմանված դեպքում և կարգով տրամադրում է եզրակացություն՝</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ երեխային բնակչության սոցիալական պաշտպանության հաստատություն կամ շուրջօրյա լրիվ խնամք տրամադրող այլ կազմակերպություն ընդունելու, կամ խնամատար ընտանիքում տեղավորելու կամ կենսաբանական ընտանիք վերադարձնելու, կամ որդեգրման հանձնելու կամ խնամակալ կամ հոգաբարձու նշանակելու նպատակահարմարության, երեխաներին սոցիալական հոգածության ցերեկային կենտրոն կամ բնակչության սոցիալական պաշտպանության խնամքի գիշերօթիկ հաստատություն ուղեգրելու հնարավորության մասին՝ հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի սահմանած՝ երեխայի լավագույն շահ ճանաչելու, գնահատելու վերաբերյալ ուղեցույցը, ⇒ անձին խնամակալ ճանաչելու կամ խնամատար ծնող կամ որդեգրել

	ցանկացող անձ հաշվառելու մասին.
13.	կազմակերպում է բազմամասնագիտական քննարկումներ.
14.	վարում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման վերաբերյալ որոշումների կամ այլ մարմին (կազմակերպություն) ուղղորդումների հաշվառման մատյան (թղթային կամ էլեկտրոնային)՝ ըստ սոցիալական ծառայության տեսակների, նշելով դիմողի ազգանունը, անունը, հայրանունը, հասցեն, դիմելու օրը, ամիսը, տարեթիվը, որոշում ընդունելու (ուղղորդելու) օրը, ամիսը, տարեթիվը, տվյալ պահին գործում առկա փաստաթղթերի թիվը.
15.	Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի սահմանած ուղղակի և անուղղակի չափորոշիչների կիրառմամբ «ենթադրյալ» ընտանեկան բռնության ենթարկված անձի հայտնաբերման դեպքում տալիս է եզրակացություն նախնական նույնացման մասին և ընտանեկան բռնության ենթարկված անձին ուղղորդում է որպես ժամանակավոր օթևան՝ կացարան տրամադրող կազմակերպություն.
16.	ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը կազմակերպելու համար՝ ⇒ վարում է սոցիալական դեպք՝ անձի (ընտանիքի) սոցիալական կարիքների գնահատման հիման վրա. ⇒ կազմում է անձի (ընտանիքի) անհատական սոցիալական ծրագիր. ⇒ ապահովում է անհատական սոցիալական ծրագրի իրականացումը և շարունակական հսկողությունը:
17.	Կատարում է տունայցեր, ուսումնասիրություններ, լրացուցիչ ուսումնասիրություններ և այլն:

Ներկայացված աղյուսակում բերված լիազորությունները և գործառույթները վերլուծելիս, պարզ է դառնում, որ ընդհանուր առմամբ՝ սոցիալական աջակցության ծառայությունների ապակենտրոնացման արդյունքում, անուղղակիորեն Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Զերմուկ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվել էին **թվով 35 լիազորություններ և գործառույթներ**:

Սակայն, անհրաժեշտ է արձանագրել, որ մեջբերված լիազորությունների և գործառույթների թիվը առկա իրականության մեջ արդեն իսկ դարձել է **0**: Նշված եզրահանգումն պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ԱԺ,04.03.2020,ՀՕ-97-Ն և ԱԺ,04.03.2020,ՀՕ-98-Ն օրենքներով, որոնցով փոփոխություններ կատարվեցին «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքում և «Տեղական ինքնակառավարման

մասին» ՀՀ օրենքում, ուժը կորցրած ճանաչվեցին Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքների մասով սոցիալական ծառայությունների լիազորությունները սահմանող իրավանորմերը և համայնքի ղեկավարին այդ մասով պատվիրակված լիազորությունները:

Օրենսդրական նշված փոփոխությունների հիման վրա Կառավարությունը համապատասխան ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերում, մասնավորապես՝ «Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների լիազորությունների իրականացման և սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգն ու պայմանները սահմանելու մասին» N 1061-Ն, Կառավարության 2014 թվականի հունվարի 30-ի N145-Ն և ՀՀ կառավարության 2015 թվականի հունիսի 4-ի N 582-Ն որոշումների մեջ կատարեց համապատասխան փոփոխություններ և լրացումներ:

Մեջբերված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում 2020 թվականի հունիս ամսվա դրությամբ՝ Հայաստանում առաջին անգամ կիրառված, կիրառության շուրջ 11 տարվա փորձ ունեցող սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացումը՝ համապակենտրոնացվեց հանրապետական և տարածքային կառավարման մակարդակներում, դրանով 35-ի հասնող լիազորություն և գործառույթ հանվեց ազդակիր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասության շրջանակներից և հիմքեր ստեղծվեցին տվյալ լիազորությունը ՀՀ մնացած համայնքներում ապակենտրոնացնելու անհնարինության համար:

Ըստ էության, օբյեկտիվ գնահատման տեսանկյունից, Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքների մասով սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը կարելի է գնահատել դրական, հակառակ պարագայում, պետությունը 11 տարի շարունակ այդ կարևորագույն լիազորությունների շրջանակը չէր պատվիրակի տեղական մակարդակին:

Ինչ վերաբերում է, 2020 թվականի հունվար-մարտ ամիսների ընթացքում ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության, ինչպես նաև ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից վարված կամ մշակված քաղաքականությանը, որի վերջնարդյունքում ինստիտուցիոնալացվեց սոցիալական աջակցության ծառայությունների համապակենտրոնացումը, ապա այն մեղմ ասած կարելի է որակել չհաշվարկված և չհիմնավորված, ինչը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ երբեմն քաղաքականությունը մշակվում է կամ փոփոխվում է առանց օբյեկտիվ պատճառաբանությունների:

Թվով 5 ազդակիր համայնքներում սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման փորձը, ինչքանով էլ, որ այն կրում էր պիլոտային բնույթ, արդարացրել էր իրեն հետևյալ պատճառաբանություններով.

- ⇒ Բնակչին ամենամոտ կանգնած իշխանությունն է, որ ունակ է բացահայտելու և հասկանալու առաջնային սոցիալական աջակցություն ունեցող անձանց և ընտանիքներին, ինչպես նաև խոցելի խմբերին.
- ⇒ Անկախ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված լիազորությունների բնույթից և շրջանակից, համայնքի բնակիչը առաջինը «թակում է» համայնքային իշխանության «դուռը».
- ⇒ Տասը տարին, բավականին արժանահավատ և ողջամիտ ժամկետ էր, որպեսզի պետությունը մինչ այդ ժամկետին հասնելը համապատասխան միջոցներ ձեռնարկեր և քաղաքականություն մշակեր իրականացված պիլոտը կասեցնելու և համապակենտրոնացում կատարելու համար.
- ⇒ Սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը ինքնին համայնքային գործառույթների ամբողջություն է, բացառությամբ պետական նպաստների և կենսաթոշակի, որը իրապես համարվում է հանրապետական նշանակության գործառույթ և պետք է, որ լինի գործադիր իշխանության հանրապետական մարմնի կամ տարածքային կառավարման մարմնի իրավասությունների շրջանակում.
- ⇒ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 1-ին հոդվածը ամրագրել է, որ Հայաստանի Հանրապետությունն ինքնիշխան, ժողովրդավարական, **սոցիալական**, իրավական պետություն է: Սոցիալական պետության կառուցմանը հասնելու համար նույն Սահմանադրության 86-րդ հոդվածով սահմանադիրը պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների շարքում ամրագրել է թվով 5 նպատակներ, որոնք 87-րդ հոդվածի կարգավորումների համատեքստում՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրենց իրավասությունների և հնարավորությունների շրջանակում պարտավոր են իրագործել:

Կենտրոնանալով վերջին կետում բերված սահմանադրական կարգավորումների վրա, անհրաժեշտ է արձանագրել հետևյալը. Համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների թե՛ իրավասությունները և թե՛ հնարավորությունները, ստեղծում և ձևավորում է պետությունը, իր կողմից մշակվող քաղաքականությամբ, հետևաբար, պետությունը պետք է ձեռք առնի

համապատասխան միջոցներ, կիրառի համապատասխան գործիքակազմեր, որոնք հնարավորություն կընձեռեն համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ստանձնելու նոր խնդիրներ և հետևաբար նոր լիազորություններ:

Լիազորության ապակենտրոնացումը վերը նշվածին հասնելու հիմնական եղանակներից է, անշուշտ, ապակենտրոնացման գործընթացում կարևոր է համայնքի կանխակալ վերաբերմունքը իրեն վերապահվելիք լիազորության հնարավոր իրականացման պատրաստակամության տեսանկյունից, սակայն առավել քան կարևոր է պետության վարքագիծը և պատրաստակամությունը այդ լիազորությունը ամբողջությամբ փոխանցելու և դրա իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորման աղբյուրներ տրամադրելու մասերով:

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրվող լիազորությունները **պետք է լիակատար և բացառիկ լինեն:** Դրանք չեն կարող վերացվել կամ սահմանափակվել իշխանության այլ (կենտրոնական կամ տարածաշրջանային) մարմնի կողմից:

Միջազգային իրավունքի մեջբերված նորմի մեկնաբանությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններ փոխանցելիս կամ պատվիրակելիս, պետք է պահպանել այդ լիազորության լիակատարությունն և բացառիկությունը: Նշվածից հետևում է, որ սոցիալական աջակցության ծառայությունների հիմքում ընկած լիազորությունները պետք է փոխանցվեն կամ պատվիրակվեն համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին այնքանով, որքանով համայնքը հնարավորություն կունենա «ծածկելու» ծառայությունների համալիր ծավալը կամ շրջանակը, այսինքն՝ չպետք է լինի այնպես, որ նույնասեռ հարաբերություններ կարգավորող լիազորությունների մի մասը մնա տարածքային կառավարման կամ հանրապետական կառավարման մակարդակում, իսկ մի մասը ապակենտրոնացվի տեղական ինքնակառավարման մակարդակում:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություններին, սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս պահպանել փոխանցվող լիազորությունների լիակատարության և բացառիկության սկզբունքը, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով որպես պատվիրակված լիազորություն վերապահել այն բոլոր լիազորությունները, որոնք ամբողջությամբ

ներառելու են բոլոր սոցիալական աջակցության ծառայությունները, բացառությամբ՝ պետական նպաստների և կենսաթոշակների բաղադրիչի:

3.3. ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԸ

Դեռևս 2017 թվականին, ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների կողմից մշակվել և գերատեսչական շրջանառության էր դրվել «Լիազորությունների ապակենտրոնացման ճանապարհային քարտեզ» փաստաթղթի նախագիծը (այսուհետ՝ Ճանապարհային քարտեզ), որով նախատեսվում էր թվով 7 լիազորությունների ապակենտրոնացում: Ճանապարհային քարտեզի կազմման համար առաջին նախադրյալներ էին դիտարկվել այն լիազորությունները, որոնք վերապահված էին տարածքային կառավարման և պետական կառավարման մարմիններին:

Ճանապարհային քարտեզով նախատեսվում էր կազմակերպել և իրականացնել հետևյալ լիազորությունների ապակենտրոնացումը.

- Արտահիվանդանոցային ձևով բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող հաստատությունների (գյուղական բժշկական ամբուլատորիաներ, առողջության կենտրոններ, առողջության առաջնային պահպանման կենտրոններ) գործունեության կազմակերպումը և կառավարումը.
- Հայաստանի Հանրապետության միջհամայնքային և միջքնակավայրային ճանապարհների պահպանությունն ու շահագործումը.
- Հայաստանի Հանրապետության հանրակրթական դպրոցների շենքերի պահպանությունը և օգտագործումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում անասնաբուժական ծառայության կազմակերպումն ու իրականացումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեության կազմակերպումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում նոտարական ծառայությունների կազմակերպումն ու իրականացումը.
- **Սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպումն ու իրականացումը:**

Հարկ է արձանագրել, որ այդ ժամանակ գործող «Սոցիալական աջակցության մասին» և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքները թույլ էին տալիս

սոցիալական աջակցության բնագավառում սոցիալական ծառայությունների տրամադրման լիազորությունը պատվիրակել համայնքի ղեկավարին:

Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված համալիր սոցիալական ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման պարագայում համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվելու էր կառավարման գործառույթը, իսկ մասնագիտական գործունեության կազմակերպման իմաստով այն ամբողջությամբ կազմակերպվելու էր և իրականացվելու էր սոցիալական ապահովության ոլորտի պետական մարմինների (նախարարություն, տեսչություն, ծառայություն, մարզպետարան) կողմից:

Նախատեսվում էր, որ համալիր սոցիալական ծառայությունների կազմակերպման լիազորությունը կկազմակերպվի և կիրականացվի պետական բյուջեի միջոցների հաշվին, որպես համայնքի ղեկավարի պետության կողմից պատվիրակված լիազորություն:

Հաշվի առնելով համայնքների խոշորացման գործընթացի տեմպերը, ինչպես նաև 5000 և ավելի բնակիչ ունեցող համայնքներում սոցիալական աշխատողի հաստիք ունենալու օրենսդրական պահանջը, Ճանապարհային քարտեզով առաջարկվում էր սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրումը և տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների գործունեության կազմակերպումը և կառավարումը վերապահել խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ որպես պետության պատվիրակված լիազորություն:

Ճանապարհային քարտեզով, համալիր սոցիալական ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման գործողությունների ավարտ էր սահմանվել 2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ը:

Նշված լիազորությունը ապակենտրոնացնելու համար անհրաժեշտ էին համարվել հետևյալ գործողությունները.

⇒ Մինչև 2019 թվականի դեկտեմբերի 31-ը սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրման ապակենտրոնացման ապահովում, միասնական ընդունարանների ձևավորում՝ պետական կամ համայնքային նշանակության շենքերում, սեփականություն համարվող գույքի պետական հաշվեկշռից համայնքային հաշվեկշռ փոխանցելու կազմակերպում և իրականացում, վարչական և վարչարարական գործողությունների կատարում (բաժինների վերակազմակերպում, կանոնադրական

փոփոխություններ, պետական գրանցման փոփոխություններ և այլն): Այդ գործողությունն իրականացնելու համար բավարար էր համարվել ՀՀ կառավարության համապատասխան որոշման մշակումը և ընդունումը:

⇒ Նույն ժամանակահատվածում ապահովել համայնքների սոցիալական աշխատողների համար հատուկ դասընթացներ «սոցիալական աշխատանք» մասնագիտությամբ և այդ աշխատողների հավաստագրում: Այս գործողությունը նախատեսվում էր իրականացնել ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության համակարգում գործող աշխատանքի և սոցիալական հետազոտությունների ազգային ինստիտուտի կողմից:

Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված գործողությունների իրականացման արդյունքում ակնկալվում էր, որ հանրապետությունում սոցիալական պաշտպանության ոլորտում սահմանված քաղաքականությունն իրականացնելու են հիմնականում երկու խմբի մարմիններ՝ պետական կենսաթոշակների և այլ դրամական վճարների տրամադրման կենտրոնացված մարմին, որի աշխատողների և քաղաքացիների շփումը բացառվելու է, և սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային միասնական մարմին՝ **համայնքային ենթակայության**, որի աշխատանքներն իրականացվելու են ուղղակիորեն քաղաքացիների հետ տարվող աշխատանքի միջոցով (սոցիալական աշխատանքի ինստիտուտ):

Սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրման գործընթացի կազմակերպումն ու իրականացումը խոշորացված համայնքների ղեկավարներին վերապահելու գործընթացը կազմակերպելու համար, Ճանապարհային քարտեզով իրականացնող շահագրիռ մարմիններն էին դիտարկվել՝

- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն.
- ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն.
- ՀՀ մարզպետարաններ
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքների ՏԻՄ-եր:

2018 թվականին, Ճանապարհային քարտեզի և դրանով նախատեսված համալիր սոցիալական ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման վերաբերյալ, պաշտոնական գրությամբ դրական դիրքորոշում էր ներկայացրել ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը, ինչը հիմքեր էր ստեղծում առավել ամրապնդելու նախատեսվող գործընթացի սահուն իրականացման համար:

Սակայն հարկ է արձանագրել, որ Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված լիազորություններից, միայն համայնքային անասնաբուժության կազմակերպման լիազորությունն էր, որ օրենքով ապակենտրոնացվեց, սակայն ոչ թե որպես պետության պատվիրակված լիազորություն, այլ որպես համայնքի ղեկավարի սեփական լիազորություն: Ճանապարհային քարտեզը այդպես էլ որևէ իրավական ուժ չստացավ, մասնավորապես՝ որպես ռազմավարական կամ հայեցակարգային բնույթի փաստաթուղթ չհաստատվեց Կառավարության կողմից, ինչը և դարձավ Ճանապարհային քարտեզի չիրագործման հիմնական և գլխավոր պատճառը:

Անհրաժեշտ է փաստել, որ դեռևս 2018 թվականի մայիսի 17-ին, Ճանապարհային քարտեզի վերաբերյալ ԵԽ Եվրոպայի խորհրդի ժողովրդավարական կառավարման տնօրինությունը տվել է համապատասխան փորձագիտական կարծիք (CELGR/LEX(2018)3), որի հեղինակն է Եվրոպայի խորհրդի միջազգային փորձագետ, Ստրասբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր Ռոբերտ Հերցոգը (այսուհետ՝ Ձեկույցի հեղինակ):

Ձեկույցի հեղինակը խորհուրդ է տվել, որ լիազորության փոխանցումը կամ նոր լիազորության ստեղծումը կատարվի ընդհանուր ձևով՝ ամբողջ երկրի համայնքների համար, չբացառելով սակայն այն նաև աստիճանաբար իրականացնելու հնարավորությունը:

Ձեկույցի հեղինակի կողմից ներկայացվել էր մտահոգություն այն իմաստով, որ Ճանապարհային քարտեզով լիազորությունների փոխանցումը սահմանված է հիմնականում պատվիրակված լիազորության տեսքով, որն իր հերթին պետական մարմիններին հնարավորություն է ընձեռելու հրահանգներ տալ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին: Ըստ էության, նման մտահոգությունը ենթադրում է, որ Ճանապարհային քարտեզով սահմանված ապակենտրոնացվող լիազորությունները պետք է հնարավորինս փոխանցվեն որպես սեփական լիազորություններ:

Հարկ է արձանագրել, որ Ձեկույցի հեղինակը եկել է հետևյալ եզրահանգմանը. Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված են այնպիսի հանրային բնույթի ծառայություններ ենթադրող լիազորություններ, որոնք երբեմն դուրս են մնում համայնքի սահմաններից և կարող են ունենալ տարածաշրջանային կամ մարզային նշանակություն: Այդ իմաստով լիազորության փոխանցումը կարող է հանգեցնել լուրջ իրավակիրառական խոչընդոտների, հետևաբար, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ արդեն իսկ գործում է «Միջհամայնքային միավորումներին մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, առաջարկվում է խրախուսել միջհամայնքային

համագործակցությունը և այդ մասով կարգորոշումներ սահմանել նաև Ճանապարհային քարտեզում:

Ապակենտրոնացման գործընթացի արդյունավետ իրականացման և Ճանապարհային քարտեզի հաջող իրագործման համար պետք է պատրաստել այդ լիազորությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ ծախսերի մանրակրկիտ գնահատում և երաշխավորել համապատասխան պետական հատկացումներ կամ ստեղծել բավարար ֆինանսական ռեսուրսներ: Ելնելով նշվածից, Ջեկոյցի հեղինակի կողմից առաջարկվել էր Ճանապարհային քարտեզում առանձին բաժնով անդրադառնալ լիազորությունների ֆինանսավորման աղբյուրներին, ֆինանսավորման ձևին և ընթացակարգին:

Նկատի ունենալով Ճանապարհային քարտեզից բխող գործողությունների մասշտաբայնությունը, հիմքում ունենալով այն առավել մասնակցային և հասանելի դարձնելու նպատակահարմարությունը, Ջեկոյցում առաջարկվել էր Ճանապարհային քարտեզի բովանդակության մեջ ներառել հետևյալ կարգորոշումները.

- ⇒ Լիազորության կարգավիճակը՝ անվանումը, պատասխանատու նախարարությունը, իրականացման մակարդակը՝ նախարարություն, մարզ, տարածաշրջան, համայնքներ.
- ⇒ Ապակենտրոնացման շարժառիթները՝ ինչո՞ւ և ապակենտրոնացնել, ակնկալվող արդյունքները, համայնքների առջև դրված խնդիրները.
- ⇒ Իրավական ուժը՝ լիազորությունը կարգավորող դրույթների ցանկը, իրավական ակտերի բնույթը, որոնք ընդունվում են լիազորություններն իրականացնելու համար.
- ⇒ Ֆիզիկական միջոցները և գույքը՝ պետական ծառայություններից այս լիազորությանը հատկացված շենքեր, սարքավորումներ, ճանապարհներ (երկարությունը ըստ կատեգորիաների).
- ⇒ Ծառայության (կամ լիազորության) վիճակի ինքնագնահատում՝ հիմնական թերությունները և խնդիրները, ազդակիր բնակիչների և քաղաքացիների բավարարվածության մակարդակը, ի՞նչն է պետք բարելավել և որ ուղղություններով.
- ⇒ Լիազորության իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսական փոխհատուցման համար նախատեսված ռեսուրսները՝ բնույթը (դրամաշնորհներ, հարկեր, վճարներ և այլն), հաշվարկի մեթոդը Հայաստանի Հանրապետության մակարդակում և յուրաքանչյուր համայնքի մասով:

Անդրադառնալով Ճանապարհային քարտեզի նշանակությանը, անհրաժեշտ է փաստել դրա գործնականում կիրառության անհրաժեշտության մասին: Միանշանակ է, որ Ճանապարհային քարտեզը կրկին պետք է վերախմբագրվի, հաշվի առնելով համայնքների միավորման գործընթացի ավարտը և կրկին պետք է դրվի շրջանառության, ինչպես նաև հանրային քննարկումների:

Սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով Ճանապարհային քարտեզը լուրջ փոփոխությունների պետք է ենթարկվի, քանի որ վերջին երկու տարում այդ ոլորտում կատարված կառուցվածքային փոփոխությունները այլևս որևէ աղբյուր չունեն Ճանապարհային քարտեզում ներկայացված 2017-2018թթ.-ին առկա իրականության հետ:

Ինչպես և մյուս լիազորությունների ապակենտրոնացման մասով, այնպես էլ սոցիալական ապահովության ծառայությունների կազմակերպման լիազորությունների մասով, ապակենտրոնացման գործընթացը պետք է սկսվի Ճանապարհային քարտեզում համապատասխան ամրագրումներ ունենալու և այն Կառավարության կողմից որպես միջոցառումների ամբողջություն հաստատվելու միջոցով:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության վերսկսել Ճանապարհային քարտեզի լրամշակման աշխատանքները, դրանում ներառելով սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման բաղադրիչը՝ առկա իրականությանը համահունչ, գործող օրենսդրական կարգավորումների համարեքստում: Առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում ներառել միասնական և ինտեգրված սոցիալական ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացումը, որպես բացառություն սահմանելով պետական նպաստների և կենսաթոշակների բաղադրիչը:

Լիազորության իրականացման համար օգտագործվող բոլոր միջոցները պետք է փոխանցվեն համայնքի լիակատար սեփականությանը՝ առանց վճարի, քանի որ համայնքը ստիպված չէ «գնել» դրանք: Միանգամայն իրավաչափ կլինի, որ փոխանցման ընդհանուր պայմանները գրվեն օրենքում:

Այնուհետև, հետևելով նման դեպքերի համար ընդունված ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերին, առանձին որոշումներով պետք է սահմանվեն, թե որ շենքերը, հողերը, սարքավորումները և ճանապարհները որ համայնքի սեփականությունն են դառնում: ***Նշվածը հաշվի առնելով, առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում հստակ սահմանել սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման պարագայում գույքի փոխանցման հետ կապված***

օրենսդրական և իրավակիրառական գործողությունները, ժամկետները և պատասխանատու մարմիններին:

Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված լիազորությունների, այդ թվում նաև սոցիալական համալիր ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը պատշաճ կազմակերպելու նպատակով, **առաջարկվում է** ստեղծել միջգերատեսչական աշխատանքային խումբ, որը կքննարկի և մշտադիտարկման կենթարկի փոխհատուցման ռեսուրսների հաշվարկման չափանիշները և մեթոդաբանությունը, կմշակի ու կկազմակերպի գործընթացն ապահովող օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերը ու դրանց կիրակումն ապահովող աշխատանքները: Միաժամանակ, Ճանապարհային քարտեզի խմբագրման և փոփոխությունների կատարման համատեքստում, առաջարկվում է դիտարկել ֆինանսական համահարթեցման քաղաքականության համապարփակ վերանայման հնարավորությունը և գործող համակարգում փոփոխությունների կատարում՝ արտացոլելու համար Ճանապարհային քարտեզում այդ մասով նախատեսել գործողություններ ենթադրող դրույթներ:

3.4. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հիմք ընդունելով սույն վերլուծության արդյունքում կատարված եզրակացությունները և գնահատումները, ստորև ներկայացվում են հետևյալ **եզրահանգումներն ու առաջարկությունները.**

1. Լիազորությունների ապակենտրոնացումը՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորության տեսքով իրականացնելը առավել հեշտ է և մատչելի, սակայն տեղական ինքնակառավարման իրավունքի իրացման տեսանկյունից՝ խրախուսելի չէ, քանի որ, պատվիրակումն ինքնին ենթադրում է լուրջ վերահսկողական գործիքակազմերի կիրառում տեղերում (համայնքներում), ինչն կարող է արտահայտվել պետության կողմից տեղական իշխանության գործունեությանը միջամտող վարքագծի դրսևորումներով: Վերը մեջբերված եզրահանգումն սակայն, լիարժեքորեն իր գործնական արտահայտումն չի կարող ունենալ ունենալ Հայաստանի Հանրապետությունում, որի համար առկա են մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներ: Անհրաժեշտ է արձանագրել, որ լիազորությունների ապակենտրոնացման ամենահաջողված մոդելը համարվում է սեփական լիազորության տեսքով լիազորությունը տեղական մակարդակին փոխանցելը, որին զուգահեռ, պետությունը՝ օրենսդրական երաշխիքներ է սահմանում այդ լիազորությունների իրականացման համար համայնքներին համապատասխան հարկային նոր եկամուտների աղբյուրներով ապահովելու մասով: Հայաստանը, լիազորությունների

ապակենտրոնացման մակարդակով զիջում է Եվրոպայի Խորհրդի անդամ գրեթե բոլոր երկրներին, ինչը վկայում է այն մասին, որ մեր երկրում չկա ձևավորված անհրաժեշտ փորձ, գիտելիք և կարողություն՝ սեփական լիազորության տեսքով, համապատասխան ֆինանսավորման աղբյուրների ապահովմամբ, լիազորությունների ապակենտրոնացում իրականացնելու համար: Հետևաբար, լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթաց նախաձեռնելիս, անհրաժեշտ է սկզբնական շրջանում դիտարկել պատվիրակման մեթոդը: առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություններին՝ սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս, որպես ապակենտրոնացման մեթոդ կիրառել լիազորությունը օրենքով համայնքի ղեկավարին պատվիրակելու եղանակը, միաժամանակ առաջարկվում է օրենքով պատվիրակված լիազորությունից բացի, մշակել Կառավարության որոշման նախագիծ, որով կսահմանվի սոցիալական ծառայությունների, որպես պատվիրակված լիազորության իրականացման կարգը, նորմատիվները և պայմանները:

2. Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրվող լիազորությունները պետք է լիակատար և բացառիկ լինեն: Դրանք չեն կարող վերացվել կամ սահմանափակվել իշխանության այլ (կենտրոնական կամ տարածաշրջանային) մարմնի կողմից: Միջազգային իրավունքի նորմի մեկնաբանությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններ փոխանցելիս կամ պատվիրակելիս, պետք է պահպանել այդ լիազորության լիակատարության և բացառիկության սկզբունքը: Նշվածից հետևում է, որ սոցիալական աջակցության ծառայությունների հիմքում ընկած լիազորությունները պետք է փոխանցվեն կամ պատվիրակվեն համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին այնքանով, որքանով համայնքը հնարավորություն կունենա «ծածկելու» ծառայությունների համալիր ծավալը կամ շրջանակը, այսինքն՝ չպետք է լինի այնպես, որ նույնասեռ հարաբերություններ կարգավորող լիազորությունների մի մասը մնա տարածքային կառավարման կամ հանրապետական կառավարման մակարդակում, իսկ մի մասը ապակենտրոնացվի տեղական ինքնակառավարման մակարդակում: Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություններին, սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման

գործընթացը նախաձեռնելիս պահպանել փոխանցվող լիազորությունների լիակատարության և բացառիկության սկզբունքը, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով որպես պատվիրակված լիազորություն վերապահել այն բոլոր լիազորությունները, որոնք ամբողջությամբ ներառելու են բոլոր սոցիալական աջակցության և սոցիալական աջակցության ծառայությունները՝ բացառությամբ՝ պետական նպաստների և կենսաթոշակների:

3. Միանշանակ է, որ Ճանապարհային քարտեզը կրկին պետք է վերախմբագրվի, հաշվի առնելով համայնքների միավորման գործընթացի ավարտը և կրկին պետք է դրվի շրջանառության, ինչպես նաև հանրային քննարկումների: Սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով Ճանապարհային քարտեզը լուրջ փոփոխությունների պետք է ենթարկվի, քանի որ վերջին երկու տարում այդ ոլորտում կատարված կառուցվածքային փոփոխությունները այլևս որևէ աղերս չունեն Ճանապարհային քարտեզում ներկայացված 2017-2018թթ.-ին առկա իրականության հետ: Ինչպես և մյուս լիազորությունների ապակենտրոնացման մասով, այնպես էլ սոցիալական աջակցության ծառայությունների կազմակերպման լիազորությունների մասով, ապակենտրոնացման գործընթացը պետք է սկսվի Ճանապարհային քարտեզում համապատասխան ամրագրումներ ունենալու և այն Կառավարության կողմից որպես միջոցառումների ամբողջություն հաստատվելու միջոցով: Առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության վերսկսել Ճանապարհային քարտեզի լրամշակման աշխատանքները, դրանում ներառելով սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման բաղադրիչը՝ առկա իրականությանը համահունչ, գործող օրենսդրական կարգավորումների համատեքստում: Առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում ներառել միասնական և ինտեգրված սոցիալական ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացումը, բացառություն սահմանելով պետական նպաստների և կենսաթոշակների բաղադրիչը:

4. Լիազորության իրականացման համար օգտագործվող բոլոր միջոցները պետք է փոխանցվեն համայնքի լիակատար սեփականությանը՝ առանց վճարի, քանի որ համայնքը ստիպված չէ «գնել» դրանք: Միանգամայն իրավաչափ կլինի, որ փոխանցման ընդհանուր պայմանները գրվեն օրենքում: Այնուհետև, հետևելով նման դեպքերի համար ընդունված ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերին, առանձին որոշումներով պետք է սահմանվեն, թե որ շենքերը, հողերը, սարքավորումները և ճանապարհները որ համայնքի սեփականությունն են դառնում:

Նշվածը հաշվի առնելով, առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում հստակ սահմանել սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման պարագայում գույքի փոխանցման հետ կապված օրենսդրական և իրավակիրառական գործողությունները, ժամկետները և պատասխանատու մարմիններին:

5. Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված լիազորությունների, այդ թվում նաև սոցիալական համալիր ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը պատշաճ կազմակերպելու նպատակով, առաջարկվում է ստեղծել միջգերատեսչական աշխատանքային խումբ, որը կքննարկի և մշտադիտարկման կենթարկի փոխհատուցման ռեսուրսների հաշվարկման չափանիշները և մեթոդաբանությունը, կմշակի ու կկազմակերպի գործընթացն ապահովող օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերը ու դրանց կիրակումն ապահովող աշխատանքները: Միաժամանակ, Ճանապարհային քարտեզի խմբագրման և փոփոխությունների կատարման համատեքստում, առաջարկվում է դիտարկել ֆինանսական համահարթեցման քաղաքականության համապարփակ վերանայման հնարավորությունը և գործող համակարգում փոփոխությունների կատարում՝ արտացոլելու համար Ճանապարհային քարտեզում այդ մասով նախատեսել գործողություններ ենթադրող դրույթներ:

ԲԱԺԻՆ 4.

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ԵՎ ԳՈՐԾԻՔԱԿԱԶՄԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

4.1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները լինում են սեփական՝ համայնքի պարտադիր և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպես նաև պետության կողմից պատվիրակված²¹: Նշված սահմանադրական կարգավորման համատեքստում, ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված մեկ այլ կարգավորմամբ նախատեսվում է, որ պետական մարմինների լիազորությունների **առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով** դրանք օրենքով կարող են պատվիրակվել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին²²:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված է հետևյալը.«Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները լինում են սեփական՝ համայնքի պարտադիր և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպես նաև պետության կողմից օրենքով պատվիրակված՝ պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով:»:

Փաստորեն, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով վերապահվում են պատվիրակված լիազորություններ այն նպատակով, որպեսզի պետական մարմինների լիազորությունները իրականացվեն առավել արդյունավետ: Իրավահրացնող և իրավակիրառ պրակտիկայի վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ օրենքով համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները փոխանցվում են ոչ այդ նպատակով, այլ կարծես թե, պետական մարմինների լիազորությունները առավել «անարդյունավետ» իրականացնելու համար: Քանի որ, անիմաստ է խոսել կամ փաստել որևէ լիազորության իրականացման արդյունավետության մասին, երբ այդ լիազորությունը՝ պետության կողմից համապատասխան ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում ընդհանրապես չի իրականացվում:

Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 7-րդ մասի.«Պետության պատվիրակված լիազորություններն իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով:»:

Մինչ օրս, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման որևէ կարգ սահմանված չէ,

²¹ Տե՛ս նաև ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 182, 1-ին մաս:

²² Տե՛ս նաև ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 182, 2-րդ մաս:

սահմանվել են միայն նորմատիվներ, այն էլ ընդամենը հետևյալ երկու պատվիրակած լիազորությունների իրականացման մասով.

- ✓ Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեության կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակած լիազորությունների իրականացման.
- ✓ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի միջոցների շրջանակներում պետության կողմից երևանի քաղաքապետին, Գյումրու Վանաձորի, Արարատի և Ջերմուկի համայնքների ղեկավարներին պատվիրակած լիազորությունների իրականացման նպատակով սոցիալական աջակցության փարածրային բաժինների գործունեության կազմակերպման:²³

Վերը նշված երկու բնագավառներում՝ համայնքների ղեկավարներին պատվիրակած լիազորությունների իրականացման մասով ընդունվել են ոչ թե պատվիրակած լիազորության կարգը սահմանող որոշումներ, այլև ծախսերի տարեկան նորմատիվները սահմանող որոշումներ:

Պատվիրակված լիազորությունները կարելի է բնորոշել որպես տեղական ինքնակառավարման մարմինների երկրորդ խմբին պատկանող լիազորություններ: Դրանք առավել քան բնորոշ են պետական մարմիններին, որոնք ենթակա են փոխանցման, կամ որ նույնն է, պատվիրակման, այդ լիազորությունների արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով: Մեջբերվածի համատեքստում, արժանահավատ է դիտարկել այն հանգամանքը, որ ո՛չ ՀՀ Սահմանադրությունը և ո՛չ էլ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, չեն սահմանում այն հիմնական չափորոշիչները, որոնք հնարավորություն կտան որոշելու կամ գնահատելու պատվիրակված լիազորության իրականացման արդյունավետությունը: Այնուհանդերձ, ենթադրվում է, որ լիազորությունների պատվիրակման հարցը լուծելիս, պետությունը պետք է հաշվի առնի մի շարք հանգամանքներ, մասնավորապես՝

²³ **Ծանոթություն:** Սույն բաղադրիչը ընդգրկվել է վերլուծության բովանդակության մեջ, բացառապես ֆինանսավորման ձևը ներկայացնելու նպատակով: Սոցիալական համալիր ծառայությունների գծով պատվիրակված լիազորությունը օրենքով ճանաչվել է ուժը կորցրած:

- ⇒ Պատվիրակված լիազորությունից բխող ծառայությունների ծավալը և բնույթը.
- ⇒ Համայնքի մակարդակով դրանց լուծման օպերատիվությունն ու արդյունավետությունը.
- ⇒ Հասցեականությունը.
- ⇒ Ծախսարդյունավետությունը, ծախսերի կրճատումը և այլն:

Տեղական ինքնակառավարման սկզբունքներից մեկն է՝ պետական մարմինների լիազորությունների փոխանցումը տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, եթե այդ լիազորություններն առավել արդյունավետ կարող են իրականացվել համայնքներում²⁴: Նշված սկզբունքը, ըստ էության, «Ներպետական օրենսդրությամբ սահմանվել է հետևյալ պատճառաբանությամբ, որպեսզի կառավարության կամ որ նույնն է, պետության համար սահմանված լիազորության պատվիրակման նպատակը, իր տեղը ունենա տեղական ինքնակառավարման իրավունքի իրացման համատեքստում, տվյալ պարագայում, հանդես գալով որպես տեղական ինքնակառավարման սկզբունք:

Ստացվում է այնպես, որ սահմանադրական և օրենսդրական կարգավորումների համատեքստում, ամրագրված է պետության կողմից լիազորությունների պատվիրակման՝ պետական բյուջեից պարտադիր ֆինանսավորման իմպերատիվ պահանջ, ինչն ենթադրում է, կամ հենց այդպես էլ կա, որ համայնքների բյուջեների ձևավորման օրենքով ամրագրված աղբյուրների շարքում առանձնացված է պետության կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ծախսերի ֆինանսավորման նպատակով պետական բյուջեից տրամադրվող հատկացումները:

Վերը նկարագրվածի շրջանակում, ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ համայնքների բյուջեների նախագծերը կազմելիս Կառավարության կամ ֆինանսների նախարարության կողմից բյուջետային ծախսերի հաշվարկման համար սահմանված նորմերը և նորմատիվները համայնքների բյուջեներով նախատեսվող ծախսերի հաշվարկման ժամանակ կրում են խորհրդատվական բնույթ: Բացառություն են կազմում տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ պատվիրակված

²⁴ Տե՛ս «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետ:

լիազորությունների իրականացման ծախսերի և պետական բյուջեից համայնքների բյուջեներին տրամադրվող այլ նպատակային ծախսերի ֆինանսավորման դեպքերը²⁵:

Թե՛ «Տեղական ինքնակառավարման մասին», և թե՛ այլ օրենսդրական ակտերով, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար սահմանված են բազմաթիվ պատվիրակած լիազորություններ, որոնց կազմակերպման և իրականացման նպատակով պետության կողմից չեն տրամադրվում համապատասխան ֆինանսական միջոցները: Տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության, ինչպես նաև իրավակիրառ պրակտիկայի ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս արձանագրելու, որ համապատասխան ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները, ուղղակիորեն չեն իրականացնում այդ լիազորությունները: Սակայն կան պատվիրակած մի շարք լիազորություններ, որոնց մասով ֆինանսավորում համայնքներին չի տրամադրվում, բայց փաստացի համայնքների ՏԻՄ-երը իրականացնում են այդ լիազորությունները:

Մասնավորապես՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով, համայնքի ղեկավարի համար քաղաքացիների և տնտեսավարող սուբյեկտների իրավունքների բնագավառում սահմանված է հետևյալ պատվիրակած լիազորությունը.«սահմանում է խնամակալություն, հոգաբարձություն, իրականացնում է խնամակալության և հոգաբարձության մարմիններին օրենքով վերապահված այլ լիազորություններ.»։ Նշված պատվիրակած լիազորության իրականացման մասով պետությունը համայնքներին որևէ ֆինանսավորում չի հատկացնում, սակայն Հայաստանի Հանրապետության բոլոր համայնքները անխտիր իրականացնում են այս լիազորությունը՝ համայնքերում ձևավորված հոգաբարձության և խնամակալության հանձնաժողովների միջոցով:

Նույնը վերաբերում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետին, որով համայնքի ղեկավարի համար հողօգտագործման բնագավառում սահմանված է հետևյալ պատվիրակած լիազորությունը.«օրենքով և նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով իրականացնում է համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող

²⁵ Տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ մաս:

հողամասերի ընթացիկ հաշվառումը և կազմում է համայնքի հողային հաշվեկշիռը.»։ Իրավակիրառ պրակտիկայում, համայնքների գերակշիռ մասը իրականացնում է այս լիազորությունը, սակայն իրենց սեփական միջոցների հաշվին, առանց պետական բյուջեից համապատասխան հատկացումների տրամադրման:

Վերը բերված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով վերապահված պատվիրակած լիազորությունների իրականացման հետ կապված առկա են մի շարք իրավահիրացնող խնդիրներ:

Առաջին հերթին, այն պայմանավորված է պատվիրակած լիազորության իրականացման նպատակով պետության կողմից համապատասխան ֆինանսավորման բացակայությամբ: Հարց է առաջանում, եթե պետությունը՝ ի դեմս օրենսդրի, օրենքով համայնքի ՏԻՄ-երի համար պետք է սահմանի պատվիրակած լիազորություն, ու նույն պետությունը՝ ի դեմս կառավարության, չի իրականացնում այդ լիազորության իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորման տրամադրումը, ապա ինչու՞մն է կայանում այդ մարմիններին օրենքով այդպիսի լիազորություններով օժտելու իմաստն ու տրամաբանությունը:

Նմանատիպ օրենսդրական պրակտիկան Հայաստանի Հանրապետությունում իրացվում է տեղական ինքնակառավարման համակարգի ներդրումից ի վեր: Այն լի է բազմաթիվ բացասական իրավական հետևանքներով, քանի որ օրենքով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններով ծանրաբեռնելը և դրանց ֆինանսավորումը չսպաստվելը, կարող է հանգեցնել իրավական անհավասարակշռության՝ բերելով տեղական իշխանությունների համատարած անգործության վարքագծի առաջացմանը:

Անկախ նրանից, այդ լիազորության համար պետությունը տրամադրել է կամ չի տրամադրել համապատասխան ֆինանսավորում, միևնույն է օրենքով նման լիազորության սահմանում ինչ որ տեղ «պարտավորեցնող» շարժառիթ է հանդիսանում ՏԻՄ-երի, մասնավորապես՝ համայնքի ղեկավարի համար:

Թերևս վերը նշվածը փաստվում է այն հանգամանքով, որ մի շարք պատվիրակած լիազորություններ, ինչպես մեջբերված էր սույն վերլուծության մեջ, համայնքների ղեկավարների կողմից իրականացվում են պետական ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում: Նման օրենսդրական և իրավակիրառ պրակտիկայից խուսափելու համար, անհրաժեշտ է կոնկրետ հայեցակարգային իրավական մոտեցում

ցուցաբերել պատվիրակած լիազորությունների սահմանման և իրականացման նկատմամբ: Մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է առաջնորդվել այն սկզբունքով, որ «եթե լիազորությունը պետք է սահմանվի օրենքով և դրանից բխող ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում այդ նույն լիազորությունը չպետք է իրականացվի, ուրեմն անհիմաստ է և ոչ իրավաչափ նման լիազորության սահմանումը»:

Ընդհանուր առմամբ, միայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով համայնքների ՏԻՄ-երի համար սահմանված են թվով «33» պատվիրակած լիազորություններ, իսկ Գյումրի և Վանաձոր համայնքների մասով ևս լրացուցիչ թվով «4» պատվիրակած լիազորություններ: Համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար, բացի «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքից, պատվիրակած լիազորություններ են սահմանված նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, ՀՀ ընտրական օրենսգիրք սահմանադրական օրենքով, ՀՀ հողային օրենսգրքով, ջրային և բնապահպանական ոլորտը կարգավորող օրենսդրությամբ, գյուղատնտեսության, քաղաքաշինության և այլ ոլորտները կարգավորող տասնյակ օրենքներով:

Փաստորեն, տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող օրենսդրության վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ օրենքով համայնքների ՏԻՄ-երին վերապահված պատվիրակած լիազորությունների մեծ մասը չի իրականացվում, քանի որ դրա իրականացման նպատակով պետությունը չի հատկացնում համապատասխան ֆինանսական միջոցներ և դրանց մասով կառավարության կողմից չեն սահմանվել լիազորությունների իրականացման կարգերը:

Օրենքով ՏԻՄ-երին պատվիրակած լիազորություններով օժտելը և դրանց իրականացման համար նախատեսվող ֆինանսական միջոցները չտրամադրելը, հանգեցնում է սահմանադրական սկզբունքի խախտման²⁶: Մասնավորապես՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված է, որ «պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով դրանք օրենքով կարող են պատվիրակվել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին»: Սահմանադրական այս կարգավորման հիման վրա, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության

²⁶ Պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման իրավակիրառ պրակտիկայի վերլուծությունը տե՛ս N4 վերլուծական աղյուսակում:

օրենքը ամրագրել է այդ հիմնարար սկզբունքը և դրա հիման վրա համայնքի ղեկավարի համար սահմանել է տասնյակ պատվիրակած լիազորություններ:

Սակայն, գործադիրը իշխանությունը՝ ի դեմս Հայաստանի Հանրապետության կառավարության, չի իրականացնում թե՛ Սահմանադրությամբ, և թե՛ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով իրեն վերապահված պարտավորությունները, այն է՝ պետական բյուջեից պատվիրակած լիազորության իրականացման նպատակով պարտադիր ֆինանսավորման հատկացումները և պատվիրակած լիազորության իրականացման կարգերի սահմանումը:

ՀՀ տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող ներպետական օրենսդրության համալիր ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ, պատվիրակված լիազորությունները վերապահվում են ոչ թե տեղական ինքնակառավարման մարմիններին միասին վերցրած, այլև համայնքի ղեկավարին: Նման իրավաիրացնող պրակտիկան ունի իր օբյեկտիվ պատճառները, սակայն հարկ է արձանագրել, որ ոչ բոլոր դեպքերում է, որ այդ պատճառները արդարացված են:

Այսպես՝ համայնքի ավագանին, լինելով ներկայացուցչական մարմին, համայնքային մակարդակում իրականացնում է տեղական օրենսդիր մարմինն բնորոշ լիազորություններ և գործառույթներ: Որպես կանոն, համայնքի ավագանին է սահմանում լիազորությունների իրականացման կարգերը և ընթացակարգերը, այդ մասին է վկայում Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով ավագանուն վերապահված գրեթե բոլոր լիազորությունները, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ ամրագրված հետևյալ կարգավորումը, համաձայն որի, «Համայնքի ղեկավարը կատարում է համայնքի ավագանու որոշումները: Համայնքի ղեկավարը պատասխանատու է համայնքի ավագանու առջև²⁷:»:

Արժանահավատ է դիտարկել այն հանգամանքը, որ սահմանադրական մեջբերված կարգավորումները լիովին կարող են տեղայնացվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների սեփական լիազորությունների իրականացման համատեքստում, սակայն պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման դեպքերում, առկա են մի շարք առանձնահատկություններ:

²⁷ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրություն 182-րդ հոդվածի 4-րդ մաս:

Պատվիրակված լիազորությունը, ինքնին պետության կողմից համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին «պատվերի» տեսքով փոխանցված լիազորությունն է, որի պարագայում, պետությունը ի դեմս փոխանցվող կամ պատվիրակվող լիազորության գծով լիազոր պետական կառավարման մարմնի՝ սահմանում է «այն հիմնական խաղի կանոնները» (չափորոշիչները կամ նորմատիվները), որոնց կիրառման պարագայում հնարավոր է լինելու կազմակերպել և իրականացնել համապատասխան լիազորությունը²⁸: Օրենսդրության կարգավորման տեսանկյունից եթե դիտարկենք, ապա ակնհայտ է դառնում, պատվիրակված լիազորությունների իրականացման գործընթացներից համայնքի ավագանու դուրս մնալու իրավական հետևանքը:

Նման իրավական հետևանքի հանգեցումը լուրջ և էական վտանգ է ներկայացնում տեղական ինքնակառավարման իրավունքի պատշաճ իրականացման համար, մասնավորապես, ժողովրդավարական այս ինստիտուտի գլխավոր կառավարման մարմինը համարվում է համայնքի ընտրողների ուղիղ մանդատը ստացած՝ համայնքի ներկայացուցչական մարմինը, որն ի սկզբանե, ի հեճուկս բոլոր տեսակի գործողությունների, գործունեության ոլորտների, լիազորությունների տեսակների և այլնի, ոչ միայն պետք է տեղյակ լինի այդ գործընթացների իրականացումից, այլև իր անմիջական և որոշիչ դերակատարումն պետք է ունենա այդ գործընթացների կազմակերպման և իրականացման հարցերում, հարաբերություններում: Կենտրոնական կամ տարածաշրջանային մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորությունների պատվիրակման դեպքում նրանք պետք է, հնարավորության սահմաններում, ազատություն ունենան դրանց իրականացումը հարմարեցնելու տեղական պայմաններին²⁹:

Միջազգային իրավունքի վերը մեջբերված իրավանորմի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ազգային օրենսդրությամբ պետք է տրվեն համապատասխան երաշխիքներ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն վերջիններիս, տվյալ համայնքի առանձնահատկություններից ելնելով, կոնկրետ լիազորությունների գծով, այդ թվում՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների մասով ունենալ ազատություն, ինչը ենթադրում է, համայնքային մակարդակում մշակել տվյալ լիազորության

²⁸ Եզրահանգումն Հեղինակինն է՝ Վ.Պետրոսյան:

²⁹ Տե՛ս Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիա, հոդված 4, մաս 5:

իրականացմանը միտված տեղական քաղաքականություն: Այս իմաստով, հարկ է նկատել, որ տեղական քաղաքականությունը համայնքներում մշակվում է համայնքի ղեկավարի կողմից և հաստատվում համայնքի ավագանու կողմից: Վերջին հաշվով, համայնքի կառավարման երկու մարմիններն էլ, ունեն հավասար դերակատարում համայնքի տեղական քաղաքականության թե՛ մշակման, և թե՛ իրագործման համատեքստում:

Հիմք ընդունելով Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 5-րդ մասի դրույթները, հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կարգավորումները, առաջարկվում է ՀՀ փարաժքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծ, որով ըստ անհրաժեշտության, կամ ըստ դրա հնարավորության՝ պարզվիրակված լիազորությունները վերաշարադրել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից այդ լիազորությունները համահավասար իրականացնելու համատեքստում, մասնավորապես՝ պարզվիրակված լիազորությունները վերապահելով ինչպես համայնքի ղեկավարին, այնպես էլ՝ համայնքի ավագանուն: Նշված առաջարկությունը առաջարկվում է ընդունել ի ղեկավարումն հետագայում լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը ինստիտուցիոնալ մակարդակում իրականացնելիս:

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿ N4

«ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔՈՎ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՎԵՐԱՊԱՀՎԱԾ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՎԻՐԱԿԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՏԿԱՑՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

NN ը/կ	Համայնքի ղեկավարի պետության պատվիրակած լիազորության անվանումը	Համայնքի ղեկավարի պետության պատվիրակած լիազորության իրականացման ֆինանսավորումը
1.	Օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով վարում է համայնքի քաղաքաշինական, բնապահպանական, գյուղատնտեսական և այլ կադաստրներ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է

2.	<p>Օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով մասնակցում է արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած՝ վերահսկողություն իրականացնող տեսչական մարմնի սանիտարահիգիենիկ, հակահամաճարակային և կարանտինային միջոցառումների, ինչպես նաև բնածին և տեխնածին աղետների ռիսկերի նվազեցման ու հետևանքների վերացման, սեյսմիկ անվտանգության ապահովման հետ կապված աշխատանքների կազմակերպմանը և այդ ուղղությամբ ձեռնարկում համապատասխան միջոցներ:</p>	Ֆինանսավորումը բացակայում է
3.	<p>Սահմանում է տեղամասային կենտրոնի գտնվելու վայրը, ապահովում քվեարկության սենյակը սահմանելու և քվեարկության սենյակի՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված պահանջներին համապատասխան կահավորումը:</p>	Ֆինանսավորումը բացակայում է
4.	<p>Սահմանում է խնամակալություն, հոգաբարձություն, իրականացնում է խնամակալության և հոգաբարձության մարմիններին օրենքով վերապահված այլ լիազորություններ:</p>	Ֆինանսավորումը բացակայում է
5.	<p>Վերացնում է Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի դրույթների խախտմամբ փակցված քարոզչական պաստառները, քարոզչական տպագիր և այլ նյութերը:</p>	Ֆինանսավորումը բացակայում է
6.	<p>Կազմակերպում է քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեությունը համայնքներում:</p>	Ֆինանսավորվում է
7.	<p>Միջոցներ է ձեռնարկում իր համայնքում երեխաների ծնունդների չգրանցման դեպքերը բացահայտելու և այդ ծնունդների պետական</p>	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	գրանցումներն ապահովելու ուղղությամբ, օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով տալիս է երեխայի ծննդի պետական գրանցման գրավոր հայտարարություն:	
8.	Հաստատում է համայնքի բնակիչ համարվող անձանց՝ վարորդական իրավունք ստանալու, աշխատավարձ և աշխատանքային հարաբերությունների հետ կապված այլ վճարներ ստանալու, նպաստներ և կրթաթոշակներ, քաղաքացիների ավանդներ ու փոստային առաքումներ (այդ թվում՝ դրամական և ծանրոցային) ստանալու լիազորագիրը, եթե այդ համայնքում չկա մշտապես գործող նոտար:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
9.	Աջակցում է զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքների, հաշմանդամ զինծառայողների սոցիալական խնդիրների լուծմանը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
10.	Աջակցում է բնակչության, հատկապես երիտասարդության ռազմահայրենասիրական դաստիարակության միջոցառումների իրականացմանը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
11.	Կազմակերպում է համայնքի քաղաքացիական պաշտպանության միջոցառումների պլանավորումը և իրականացումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
12.	Իրականացնում է համայնքի բնակչության, նյութական և մշակութային արժեքների տարահանումը, բնակչության պատսպարումը և անհատական պաշտպանության միջոցներով ապահովումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
13.	Ստեղծում է համայնքային քաղաքացիական պաշտպանության ծառայություններ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
14.	Ստեղծում է քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպման համար անհրաժեշտ ուժեր և ապահովում այդ ուժերի պատրաստականությունը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
15.	Իրականացնում է վթարային և վերականգնողական միջոցառումներ՝	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	արտակարգ իրավիճակներում համայնքային ենթակայության կենսաապահովման օբյեկտների անխափան աշխատանքն ապահովելու համար:	
16.	Կազմակերպում է փրկարարական աշխատանքներ համայնքի տարածքում:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
17.	Իրականացնում է սեյսմիկ ռիսկը նվազեցնելու, արտակարգ իրավիճակների կանխման և հնարավոր հետևանքների նվազեցման միջոցառումներ համայնքի տարածքում:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
18.	Օրենքով և նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով իրականացնում է համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող հողամասերի ընթացիկ հաշվառումը և կազմում է համայնքի հողային հաշվեկշիռը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
19.	Համայնքի քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթղթերին, հողերի օգտագործման սխեմաներին համապատասխան՝ օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով օտարում կամ օգտագործման է տրամադրում համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասերը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
20.	Օրենքով սահմանված կարգով ապահովում է համայնքի տարածքում գտնվող գեոդեզիական կետերի և համայնքի սահմանանիշերի պահպանությունը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
21.	Իրավասու մարմինների ներկայացմամբ հաստատում և թույլատրում է համայնքային ենթակայության ճանապարհների երթևեկության նշանների տեղակայումն ու հանումը: Երթևեկության այն նշանները, որոնց տեղադրումը համաձայնեցված չէ համայնքի ղեկավարի հետ, իրավական ուժ չունեն:	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)
22.	Կազմակերպում է Հայաստանի Հանրապետության տոների և հիշատակի օրերի հետ կապված միջոցառումներ:	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)
23.	Կազմակերպում է համայնքի տարածքում	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)

	արտահիվանդանոցային ձևով բժշկական օգնության և սպասարկման իրականացումը:	
24.	Աջակցում է համայնքի տարածքում իրականացվող վարակիչ և ոչ վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելիչ և սանիտարահակահամաճարակային աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
25.	Համայնքի տարածքում կազմակերպում է սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրումը և տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների գործունեությունը:	<p>Ֆինանսավորվում էր</p> <p>(Երևան քաղաքի, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքների մասով)</p> <p>Սակայն, 2020թ. Կատարված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում սույն լիազորությունը համապակենտրոնացվել է հանրապետական մակարդակում:</p>
26.	Աջակցում է անասնահակահամաճարակային տարեկան միջոցառումների պետական ծրագրի իրականացման աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
27.	Անասնահամաճարակային իրավիճակից ելնելով՝ ըստ վարակման ոչսկի, սահմանազատում է արոտավայրերը և ջրելատեղերը՝ անհրաժեշտության դեպքում սահմանափակելով կամ արգելելով դրանց օգտագործումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
28.	Աջակցում է անասնաբուժական ծառայության աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
29.	Աջակցում է համայնքի տարածքում գյուղատնտեսական մշակաբույսերի վնասակար օրգանիզմների դեմ պայքարի աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
30.	Աջակցում է համայնքի տարածքում բուսասանիտարական հաշվառման աշխատանքներին, անհրաժեշտության դեպքում բուսասանիտարիայի բնագավառի լիազոր	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	մարմինն է տրամադրում հողօգտագործողների վերաբերյալ տվյալներ:	
31.	Աջակցում է համայնքի տարածքում հայտարարված կարանտին գոտում կատարվող աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
32.	Օրենքով սահմանված կարգով հսկողություն է իրականացնում համայնքի սեփականություն հանդիսացող հողերում բնապահպանական միջոցառումների իրականացման նկատմամբ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
33.	Ապահովում է հողերի պահպանությունը հողատարումից, ողողումներից, ճահճացումից, քիմիական, ռադիոակտիվ նյութերով, արտադրական և կենցաղային թափոններով աղտոտումից:	Ֆինանսավորումը բացակայում է

4.2. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ՝ ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍՈՎ ԿԻՐԱՌՎԱԾ ԳՈՐԾԻՔԱԿԱԶՄԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Սոցիալական աջակցության ծառայությունների գծով լիազորությունների ապակենտրոնացումը օրենսդրական մակարդակում Հայաստանում տեղի է ունեցել սկսած 2006 թվականից: Հատկանշական է Կառավարության 2006 թվականի հունիսի 29-ի N 928-Ն որոշումը³⁰, որով ՀՀ մարզպետարանների մի շարք սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություններ հանձվեցին Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Զերմուկ համայնքների ենթակայությանը: Բացի այդ, նշված որոշմամբ, փոփոխություններ և լրացումներ կատարվեցին համապատասխան մարզպետարանների կանոնադրությունները սահմանող Կառավարության համապատասխան որոշումներում, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 29-ի «Սոցիալական աջակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական կառավարման մարմին ճանաչելու և Հայաստանի Հանրապետության

³⁰ Կառավարության որոշումը ամբողջությամբ տե՛ս Հավելված N2-ում:

կառավարության մի շարք որոշումներում փոփոխություններ կատարելու մասին» N 2337-Ն որոշման մեջ:

Ուշադրության է արժանի այն փաստը, որ չնայած օրենքների մակարդակով Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Ջերմուկ համայնքներում սոցիալական ծառայությունների պատվիրակումն ենթադրող իրավանորմերը արդեն շուրջ երկու տարի ինչ ճանաչվել են ուժը կորցրած:

Համաձայն Կառավարության 2006 թվականի հունիսի 29-ի N 928-Ն որոշման 7-րդ կետի՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարը, պետք է յուրաքանչյուր տարի «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածով պատվիրակված լիազորության իրականացման տարեկան ծախսերի կատարման նորմատիվների հաստատումից հետո մեկամսյա ժամկետում համապատասխան համայնքի ղեկավարի հետ կնքեր համայնքի ղեկավարին **պեղական լիազորություն պատվիրակելու մասին պայմանագիր:**

Այդ պայմանագրում նշվում էր.

- ⇒ միջոցների տրամադրման նպատակը,
- ⇒ նպատակային ծախսատեսակների կատարման ժամանակահատվածը (տևողությունը),
- ⇒ տրամադրվող միջոցների չափը և դրանց ծախսման նորմատիվը,
- ⇒ նպատակային ծախսատեսակների կատարումից հետո եռօրյա ժամկետում տրամադրված միջոցների չօգտագործված գումարների՝ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե վերադարձման պահանջը,
- ⇒ համայնքներին տրամադրված միջոցների կամ դրանց մի մասի ոչ նպատակային օգտագործման դեպքում այդ համայնքների պատասխանատվությունը (ոչ նպատակային օգտագործված գումարների հետգանձում համայնքների միջոցներից),
- ⇒ այլ դրույթներ, որոնք կնպաստեն տրամադրված միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը:

Ուշադրության է արժանի նաև Կառավարության 2006 թվականի մարտի 16-ի N 284-Ն որոշումը, որով սահմանվել էին սոցիալական համալիր ծառայության կազմակերպման գծով պատվիրակված լիազորության իրականացման 2006 թվականի տարեկան ծախսերի նորմատիվները: Այդ որոշմամբ սահմանված ծախսերի նորմատիվները տարածվել են հետագա տարիների վրա ևս:

Կառավարության 2006 թվականի մարտի 16-ի N 284-Ն որոշումը ընդունվել է, հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 29-ի «Սոցիալական աջակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական կառավարման մարմին ճանաչելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության մի շարք որոշումներում փոփոխություններ կատարելու մասին» N 2337-Ն որոշման 14-րդ կետի «բ» ենթակետի պահանջները:

Հարկ է արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 29-ի «Սոցիալական աջակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական կառավարման մարմին ճանաչելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության մի շարք որոշումներում փոփոխություններ կատարելու մասին» N 2337-Ն որոշման 14-րդ կետի «բ» ենթակետով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարին հանձնարարվել էր հետևյալը.

- ✓ մեկամսյա ժամկետում Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն ներկայացնել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածով պատվիրակված լիազորության իրականացման 2006 թվականի ծախսերի կատարման նորմատիվները.
- ✓ յուրաքանչյուր տարի՝ սահմանված ժամկետներում Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարություն ներկայացնել հաջորդ տարվա համար «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածով պատվիրակված լիազորության իրականացման տարեկան ծախսերի կատարման նորմատիվները:

Համաձայն Կառավարության 2006 թվականի մարտի 16-ի N 284-Ն որոշման, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածով Երևան քաղաքում սոցիալական օգնության ծառայությունների գործունեության կազմակերպման բնագավառում համայնքի ղեկավարին պետության պատվիրակված լիազորության իրականացման տարեկան ծախսերի հետևյալ նորմատիվները՝

- յուրաքանչյուր սոցիալական ծառայության տարածքային գործակալության պետի հաստիքի հաշվով՝ 777.0 հազ. դրամ.

- յուրաքանչյուր սոցիալական ծառայության տարածքային գործակալության մասնագետի հաստիքի հաշվով՝ 444.14 հազ. դրամ:

Սկսած 2006 թվականից, այս պատվիրակված լիազորության իրականացման տարեկան ծախսերի նորմատիվները հաստատվում են **յուրաքանչյուր տարի՝** Կառավարության առանձին որոշմամբ: Վերջին անգամ, այդ նորմատիվները սահմանվել են ՀՀ Կառավարության 2021 թվականի մարտի 25-ի N 387-Ն որոշմամբ³¹, համաձայն որի.

- ⇒ Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ դեպքում՝ պետի հաստիքի պահպանության համար սահմանվել է 3,151.6 հազ.դրամ, իսկ մասնագետի հաստիքի համար՝ 1,987.1 հազ.դրամ:
- ⇒ Գյումրու համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ դեպքում՝ պետի հաստիքի պահպանության համար սահմանվել է 3,331.3 հազ.դրամ, իսկ մասնագետի հաստիքի համար՝ 2,311.1 հազ.դրամ:
- ⇒ Վանաձորի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ դեպքում՝ պետի հաստիքի պահպանության համար սահմանվել է 3,158.0 հազ.դրամ, իսկ մասնագետի հաստիքի համար՝ 2,141.7 հազ.դրամ:
- ⇒ Արարատի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ դեպքում՝ պետի հաստիքի պահպանության համար սահմանվել է 3,199.6 հազ.դրամ, իսկ մասնագետի հաստիքի համար՝ 2,157.9 հազ.դրամ:
- ⇒ Ջերմուկի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ դեպքում՝ պետի հաստիքի պահպանության համար սահմանվել է 3,458.4 հազ.դրամ, իսկ մասնագետի հաստիքի համար՝ 2,021.9 հազ.դրամ:

Վերը մեջբերված տարեկան նորմատիվներից ելնելով ազդակիր հինգ համայնքների համար հատկացված ֆինանսական ռեսուրսները կազմել են.

Աղյուսակ N5 «Սոցիալական օգնության ծառայությունների գործունեության կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորում» Ծրագրի տարեկան բյուջեն 2013-2016թթ-ի համար³².

³¹ ՀՀ Կառավարության 2021 թվականի մարտի 25-ի N 387-Ն որոշումը ամբողջությամբ տե՛ս Հավելված N3-ում:

³² «Աշխատանքի և սոցիալական հետազոտությունների ազգային ինստիտուտ» ՊՈԱԿ 2017թ., RCM Համար. ST-15-00047, Ամփոփ հաշվետվություն «Սոցիալական օգնության ծառայությունների գործունեության կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված

	Պետական բյուջեով նախատեսված, հազար դրամ	Հատկացված ֆինանսավորումը, հազար դրամ	Շահառու համայնքների թիվը
2013թ.	277.079.0	277.935.0	5
2014թ.	413.540.0	413.540.0	5
2015թ.	504.740.3	504.740.3	5
2016թ.	506.518.0		5
2016թ-ի առաջին կիսամյակ	227.933.1	270.014.4	5

Կատարված տարաբնույթ ուսումնասիրությունների արդյունքում, վերլուծության համար թերևս միակ անհասանելի փաստաթուղթը համարվում է Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի և համապատասխան համայնքի ղեկավարի հետ կնքված համայնքի ղեկավարին պետական լիազորություն պատվիրակելու մասին պայմանագիրը: Սակայն, հարկ է արձանագրել, որ Կառավարության 2006 թվականի հունիսի 29-ի N 928-Ն որոշման 7-րդ կետի բովանդակությունից պարզ է դառնում տվյալ պայմանագրի կարգավորման թե՛ առարկան, թե՛ շրջանակը:

Ամփոփելով վերոգրյալը, կարելի է եզրակացնել, որ սոցիալական աջակցության պատվիրակված լիազորության ֆինանսավորման ձևը եղել է **դասական ունիվերսալ**, այն դրսևորվել է նորմատիվը հաստատելու և ֆինանսավորումը տվյալ տարվա բյուջեով ուղիղ համայնքին հատկացնելու միջոցով, ինչպես նաև ծախսման ընթացակարգերը համապատասխան համայնքի ղեկավարի և աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի միջև կնքված պայմանագրով սահմանելու միջոցով:

Ֆինանսավորման դասական ունիվերսալ ձևի կամ տեսակի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ այս մեթոդով պատվիրակված լիազորության ֆինանսավորումը ենթադրում է ինչպես միակողմանի պատվիրակում, հանձնարարում, ցուցում՝

լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորում» ծրագրի մշտադիտարկման և գնահատման վերաբերյալ, էջ 6:

գործադիրից համայնք, այնպես էլ երկկողմանի (կոնսենսուս) գործարք: Տվյալ դեպքում կոնսենսուս գործարքը բնորոշվում է համապատասխան համայնքի ղեկավարի և աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի միջև կնքված համայնքի ղեկավարին պետական լիազորություն պատվիրակելու մասին պայմանագրով, իսկ ուղիղ հանձնարարումը, պատվիրակումը, ֆինանսական ինդեքսավորումը՝ ծախսերի նորմատիվները հաստատելու կառավարության համապատասխան որոշմամբ:

Սոցիալական ծառայությունների պատվիրակված լիազորության ֆինանսավորման գործիքակազմերը շատ պարզ են, դրանք բնորոշվում են հետևյալ մոդելով.

- Ծախսերի հաշվարկ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության կողմից՝ ֆինանսների նախարարության հետ համաձայնեցված.
- Ծախսերի հաշվարկի վրա հիմնված նորմատիվի սահմանում Կառավարության որոշմամբ, այն էլ բացառապես հաստիքների պահպանության գծով.
- Սոցիալական ծառայություններից բխող ֆինանսավորման մասով՝ յուրաքանչյուր տարվա բյուջեով համապատասխան համայնքին՝ բյուջետային դասակարգիչային տողով համապատասխան ֆինանսական միջոցների հատկացում:

4.3. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ԲԵՈՂ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՄԱՆ (ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ) ԴԵՊՔՈՒՄ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՁԵՎԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԻՔԱԿԱԶՄԵՐԸ

Սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների պատվիրակման (ապակենտրոնացման) գործընթացները պետք է ուղեկցվեն ֆինանսավորման համապատասխան ձևերի և գործիքակազմերի սահմանմամբ: Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման եղանակների կամ մեթոդների իմաստով առաջարկվում է կիրառել **հետևյալ ձևերը**³³.

1. Կառավարության համապատասխան որոշման ընդունմամբ, ֆինանսավորման՝ տարեկան ծախսերի նորմատիվների սահմանում և

³³ Առաջարկվող ֆինանսավորման ձևերը իրենց էությունից և բովանդակության ենթակա են դիտարկման որպես կիրառման առանձին տարբերակներ:

յուրաքանչյուր տարի ընդունվող «Պետական բյուջեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման բաժնի, խմբի և դասերի, ֆինանսավորվող ծրագրի, միջոցառումների և վերջիններս իրականացնող համապատասխան համայնքների սահմանմամբ:

Վերը նկարագրված ֆինանսավորման մեթոդը, առավել մոտ է Հայաստանում մինչև 2020 թվականը կիրառված մոդելին, սակայն առաջարկվող մոդելում ներառված չէ համայնքի ղեկավարի հետ՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի կողմից համապատասխան պայմանագիր կնքելու գործիքակազմը: Օրենքով լիազորության պատվիրակումը բավարար և լիովին իրավաչափ հիմք է հանդիսանում տեղական ինքնակառավարման մարմնի համար, այդ լիազորությունը և դրանից բխող ծառայությունների մատուցումը կազմակերպելու և իրականացնելու մասով:

Հետևաբար, համայնքի ղեկավարի, որպես տեղական ինքնակառավարման մարմնի հետ, կոնկրետ պատվիրակված լիազորության իրականացման նպատակով պայմանագիր կնքելը կարելի է որակել ոչ միայն աննպատակահարմար, այլև վարչարարության տեսանկյունից՝ փոքր ինչ ավելորդ:

2. Կառավարության կողմից «Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» համապատասխան որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ ի թիվս այլ պատվիրակված լիազորությունների, կսահմանվեն նաև սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման պատվիրակված լիազորության մասով ծախսերի և ֆինանսավորման նորմատիվները, ֆինանսավորման ընթացակարգը և ժամկետները:

Հարկ է արձանագրել, որ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ պետության պատվիրակված լիազորություններն իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով: Նշված կարգավորումից ենթադրվում է երկու իրավաիրացնող եղանակ, առաջինը՝ բոլոր պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը պետք է սահմանվի Կառավարության համապատասխան որոշմամբ, երկրորդը՝ կոնկրետ պատվիրակված լիազորության մասով կարող է ընդունվել Կառավարության համապատասխան որոշում, որով կսահմանվի տվյալ պատվիրակված լիազորության իրականացման կարգը:

Սույն կետում արված առաջարկությունը ենթադրում է Կառավարության շրջանակային բնույթի համալիր կարգավորում ենթադրող որոշման ընդունում, որով կսահմանվեն օրինակ՝ քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման բաժինների

գործունեության կազմակերպման, սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման, արտահիվանդանոցային բժշկական օգնության կազմակերպման պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը:

Առհասարակ, պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման նշված ձևի ընտրությունը հնարավորություն կընձեռի տեղական ինքնակառավարման ոլորտի պետական լիազոր մարմնին՝ մեկ ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտի կարգավորման շրջանակում, կարգավորել և ամբողջականացնել պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ողջ գործընթացը:

Առաջարկվող ֆինանսավորման ձևը ոչ միայն հնարավորություն կընձեռի իրագործելու սոցիալական աջակցության գծով լիազորությունների պատվիրակման գործընթացը, այլև օրենքներով համայնքների ղեկավարներին վերապահված բոլոր պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար կդառնա ինստիտուցիոնալ կարգավորման լավագույն «հարթակ»:

3. Կառավարության կողմից «Համայնքի ղեկավարին սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ բացառապես կսահմանվեն սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման և ծառայությունների տրամադրման նորմատիվները, այդ թվում՝ ֆինանսական, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման ընթացակարգերը:

Առաջարկվող ֆինանսավորման ձև կամ մեթոդը առավել հասցական բնույթ է կրում, մասնավորապես՝ այն վերաբերելի բացառապես սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների պատվիրակման դեպքերում ֆինանսավորման գործընթացներին:

Նշված ձևը առավել ընդունելի է այն դեպքերում, երբ պետությունը, ի դեմս գործադիր իշխանության, դեռևս զերծ է մնում բոլոր պատվիրակված լիազորությունների մասով իրականացման կարգ սահմանելու իրավական պարտականությունից, կամ նման քաղաքականության իրագործումը համարում է խոցելի՝ բոլոր պատվիրակված լիազորությունների մասով համապատասխան ֆինանսավորման աղբյուրների բացակայությամբ պայմանավորված:

Կառավարության կողմից «Համայնքի ղեկավարին սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին»

որոշում ընդունելը թերևս «ամենակարճ» կամ «ամենաուղիղ» ճանապարհն է, որով ոչ միայն լուծվելու է ֆինանսավորման նորմատիվների սահմանման հարցը, այլև ընդհանրապես կարգավորվելու են սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող պատվիրակված լիազորության իրականացման ամբողջ ընթացակարգերը:

Հարկ է արձանագրել, որ առաջարկվող ձևը, երկուստեք «ձեռնտու է» գործադիր իշխանության համար, մասնավորապես՝ տեղական ինքնակառավարման ոլորտի պետական լիազոր մարմնի համար: Այդ ձևով առաջնորդվելով, լիազոր մարմինը, մի դեպքում՝ սահմանում է պատվիրակված լիազորության ֆինանսավորման գործիքակազմերը, մյուս կողմից սահմանում է նաև տվյալ լիազորության ամբողջական, համալիր իրականացման կարգը, ընթացակարգերը, առանձնահատկությունները և այլն:

4.4. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հիմք ընդունելով սույն վերլուծության շրջանակում կատարված ուսումնասիրությունները, իրավահամեմատական վերլուծություններն ու եզրակացությունները, ստորև ներկայացվում են հետևյալ **եզրահանգումներն ու առաջարկությունները**.

1. Օրենքներով հանրային նշանակության ծառայություններ ենթադրող լիազորությունները վերապահված են հանրապետական գործադիր և տարածքային կառավարման մարմիններին:

Փոքր թվով լիազորություններ, որոնք օրենքով արդեն իսկ վերապահվել են համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, որպես պատվիրակված լիազորություններ, չեն իրագործվում ենթաօրենսդրական կառուցակարգերի և պետության կողմից տրամադրվելիք ֆինանսավորման բացակայության պատճառներով:

Համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքներով վերապահվում են սեփական լիազորություններ, դրանք պետության կողմից անվանվում են որպես «լիազորության ապակենտրոնացում», խախտելով ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրական պահանջները (օր.անասնաբուժական ծառայությունը):

Վերը մեջբերված երեք եզրահանգումները հաշվի առնելով, առաջարկվում է, ապահովել գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով որպես պետության կողմից պատվիրակված՝ արտահիվանդանոցային բժշկական օգնության ծառայության կազմակերպման լիազորությունների իրավակիրառ իրացումը

հանրապետության բոլոր համայնքներում, միաժամանակ, առաջարկվում է համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով պատվիրակված լիազորություններ վերապահելիս՝ հարակից ենթաօրենսդրական ակտերով սահմանել դրանց իրականացմանը միտված ֆինանսավորման գործիքակազմերը:

2. Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով վերապահված պատվիրակված լիազորությունների իրականացման հետ կապված առկա են մի շարք իրավաիրացնող խնդիրներ: Առաջին հերթին, այն պայմանավորված է պատվիրակված լիազորության իրականացման նպատակով պետության կողմից համապատասխան ֆինանսավորման բացակայությամբ: Հարց է առաջանում, եթե պետությունը՝ ի դեմս օրենսդրի, օրենքով համայնքի ՏԻՄ-երի համար պետք է սահմանի պատվիրակված լիազորություն, ու նույն պետությունը՝ ի դեմս կառավարության, չի իրականացնում այդ լիազորության իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորման տրամադրումը, ապա ինչու՞մն է կայանում այդ մարմիններին օրենքով այդպիսի լիազորություններով օժտելու իմաստն ու տրամաբանությունը: Նմանատիպ օրենսդրական պրակտիկան Հայաստանի Հանրապետությունում իրացվում է տեղական ինքնակառավարման համակարգի ներդրումից ի վեր: Այն լի է բազմաթիվ բացասական իրավական հետևանքներով, քանի որ օրենքով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններով ծանրաբեռնելը և դրանց ֆինանսավորումը չապահովվելը, կարող է հանգեցնել իրավական անհավասարակշռության՝ բերելով տեղական իշխանությունների համատարած անգործության վարքագծի առաջացմանը: Անկախ նրանից, այդ լիազորության համար պետությունը տրամադրել է կամ չի տրամադրել համապատասխան ֆինանսավորում, միևնույն է օրենքով նման լիազորության սահմանում ինչ որ տեղ «պարտավորեցնող» շարժառիթ է հանդիսանում տեղական ինքնակառավարման մարմինների, մասնավորապես՝ համայնքի ղեկավարի համար: Թերևս վերը նշվածը փաստվում է այն հանգամանքով, որ մի շարք պատվիրակված լիազորություններ, ինչպես մեջբերված էր սույն վերլուծության մեջ, համայնքների ղեկավարների կողմից իրականացվում են պետական ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում: Նման օրենսդրական և իրավակիրառ պրակտիկայից խուսափելու համար, անհրաժեշտ է կոնկրետ հայեցակարգային իրավական մոտեցում ցուցաբերել պատվիրակված լիազորությունների սահմանման և իրականացման նկատմամբ: Մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է առաջնորդվել այն սկզբունքով, որ «եթե լիազորությունը պետք է սահմանվի օրենքով և դրանից բխող ֆինանսավորման

բացակայության պայմաններում այդ նույն լիազորությունը չպետք է իրականացվի, ուրեմն անհիմաստ է և ոչ իրավաչափ նման լիազորության սահմանումը»:

Ելնելով վերոգրյալից, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, իրականացնել վերլուծություն պետության կողմից պատվիրակված օրենքով սահմանված բոլոր լիազորությունների իրավակիրառության մասով, որի հիման վրա, նախաձեռնել օրենսդրական փոփոխություններ, ուժը կորցրած ճանաչելով օրենքով սահմանված այն լիազորությունները, որոնց ֆինանսավորման հնարավոր գործիքակազմերը չեն կարող ներդրվել համապատասխան ֆինանսական միջոցների բացակայությամբ պայմանավորված:

3. Օրենսդրության կարգավորման տեսաանկյունից եթե դիտարկենք, ապա ակնհայտ է դառնում, պատվիրակված լիազորությունների իրականացման գործընթացներից համայնքի ավագանու դուրս մնալու իրավական հետևանքը: Նման իրավական հետևանքի հանգեցումը լուրջ և էական վտանգ է ներկայացնում տեղական ինքնակառավարման իրավունքի պատշաճ իրականացման համար, մասնավորապես՝ ժողովրդավարական այս ինստիտուտի գլխավոր կառավարման մարմինը համարվում է համայնքի ընտրողների ուղիղ մանդատը ստացած՝ համայնքի ներկայացուցչական մարմինը, որն ի սկզբանե, ի հեճուկս բոլոր տեսակի գործողությունների, գործունեության ոլորտների, լիազորությունների տեսակների և այլնի, ոչ միայն պետք է տեղյակ լինի այդ գործընթացների իրականացումից, այլև իր անմիջական և որոշիչ դերակատարումն պետք է ունենա այդ գործընթացների կազմակերպման և իրականացման հարցերում և հարաբերություններում: Կենտրոնական կամ տարածաշրջանային մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորությունների պատվիրակման դեպքում նրանք պետք է, հնարավորության սահմաններում, ազատություն ունենան դրանց իրականացումը հարմարեցնելու տեղական պայմաններին³⁴: Միջազգային իրավունքի մեջբերված իրավանորմի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ազգային օրենսդրությամբ պետք է տրվեն համապատասխան երաշխիքներ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն վերջիններիս, տվյալ համայնքի առանձնահատկություններից ելնելով, կոնկրետ լիազորությունների գծով, այդ թվում՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների մասով

³⁴ Տե՛ս Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիա, հոդված 4, մաս 5:

ունենալ ազատություն, ինչը ենթադրում է, համայնքային մակարդակում մշակել տվյալ լիազորության իրականացմանը միտված տեղական քաղաքականություն:

Հիմք ընդունելով Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 5-րդ մասի դրույթները, հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կարգավորումները, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծ, որով բոլոր պատվիրակված լիազորությունները վերաշարադրել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից այդ լիազորությունները համահավասար իրականացնելու համատեքստում, մասնավորապես՝ պատվիրակված լիազորությունները վերապահելով ինչպես համայնքի ղեկավարին, այնպես էլ՝ համայնքի ավագանուն: Նշված առաջարկությունը առաջարկվում է ընդունել ի ղեկավարումն հետագայում լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը ինստիտուցիոնալ մակարդակում իրականացնելիս:

4. Սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների պատվիրակման (ապակենտրոնացման) գործընթացները պետք է ուղեկցվեն ֆինանսավորման համապատասխան ձևերի և գործիքակազմերի սահմանմամբ: Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման եղանակների կամ մեթոդների իմաստով առաջարկվում է կիրառել **հետևյալ ձևերը**³⁵.

⇒ Կառավարության համապատասխան որոշման ընդունմամբ, ֆինանսավորման՝ տարեկան ծախսերի նորմատիվների սահմանում և յուրաքանչյուր տարի ընդունվող «Պետական բյուջեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման բաժնի, խմբի և դասերի, ֆինանսավորվող ծրագրի, միջոցառումների և վերջիններս իրականացնող համապատասխան համայնքների սահմանմամբ:

⇒ Կառավարության կողմից «Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» համապատասխան որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ ի թիվս այլ պատվիրակված լիազորությունների, կսահմանվեն նաև սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման

³⁵ Առաջարկվող ֆինանսավորման ձևերը իրենց էությունից և բովանդակության ենթակա են դիտարկման որպես կիրառման առանձին տարբերակներ:

պատվիրակված լիազորության մասով ծախսերի և ֆինանսավորման նորմատիվները, ֆինանսավորման ընթացակարգը և ժամկետները:

⇒ Կառավարության կողմից «Համայնքի ղեկավարին սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ բացառապես կսահմանվեն սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման և ծառայությունների տրամադրման նորմատիվները, այդ թվում՝ ֆինանսական, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման ընթացակարգերը:

ԲԱԺԻՆ 5.

ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ԵՎ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՂԵԿՎԱՐՆԵՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

5.1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սյունիքի մարզն ընդգրկում է Գորիսի, Կապանի, Մեղրիի և Սիսիանի նախկին վարչական շրջանների տարածքները³⁶: Հայաստանում դեռևս 2015 թվականին սկսված վարչատարածքային բարեփոխումների, այն է՝ համայնքների միավորման գործընթացով պայմանավորված, Սյունիքի մարզը առաջինն էր, որտեղ ամբողջապես ավարտվել էր համայնքների խոշորացումը: Համայնքների միավորման արդյունքում Սյունիքի մարզի համայնքների թիվը կազմում է 8-ը: Դրանք են.

- **Գորայք** (կենտրոնը՝ Գորայք գյուղ).
- **Գորիս** (կենտրոնը՝ Գորիս քաղաք).
- **Կապան** (կենտրոնը՝ Կապան քաղաք).
- **Մեղրի** (կենտրոնը՝ Մեղրի քաղաք).
- **Սիսիան** (կենտրոնը՝ Սիսիան քաղաք).
- **Տաթև** (կենտրոնը՝ Շինուհայր գյուղ).
- **Տեղ** (կենտրոնը՝ Տեղ գյուղ).
- **Քաջարան** (կենտրոնը՝ Քաջարան քաղաք):

Գորայք բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է 2016 թվականի սեպտեմբերին՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Սիսիանի տարածաշրջանի 4 համայնքների խոշորացման արդյունքում՝ ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային

³⁶ Տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդված:

բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՀ ՀՕ-100-Ն օրենքով: Այն ընդգրկում է Գորայք, Ծղուկ, Սառնակունք և Սպանդարյան գյուղական բնակավայրերը: Հաշվառված բնակչությունն ըստ բնակավայրերի. Գորայք՝ 516, Սպանդարյան՝ 454, Սառնակունք՝ 511, Ծղուկ՝ 362:

Գորիս բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է 2016 թվականի սեպտեմբերին՝ համայնքների խոշորացման արդյունքում՝ ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՀ ՀՕ-100-Ն օրենքով:

Այն ընդգրկում է Գորիս քաղաքային բնակավայրը, Ակներ, Աղբուլաղ, Բարձրավան, Խնձորեսկ, Հարթաշեն, Ձորակ, Ներքին Խնձորեսկ, Շուռնուփ, Որոտան, Վանանդ, Վերիշեն և Քարահունջ գյուղական բնակավայրերը: Հաշվառված բնակչությունը 2016 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ՝ 29320: Որից՝ ըստ բնակավայրերի. Գորիս՝ 21199, Վերիշեն՝ 2096, Ակներ՝ 1109, Քարահունջ՝ 1376, Հարթաշեն՝ 692, Խնձորեսկ՝ 2021, Ն. Խնձորեսկ՝ 253, Որոտան՝ 286, Բարձրավան՝ 135, Շուռնուփ՝ 153, Աղբուլաղ՝ 0, Ձորակ՝ 0, Վանանդ՝ 0:

Կապան բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ 2017 թվականի հունիսի 9-ի ՀՕ-93-Ն օրենքի համաձայն, Կապանի տարածաշրջանի 32 համայնքների միավորման արդյունքում: Ընդգրկում է 39 բնակավայր, որից մեկը համայնքի կենտրոն Կապան քաղաքն է: Մյուս բոլոր բնակավայրերը գյուղական բնակավայրեր են: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրենց լիազորությունները ստանձնել են 2017 թվականի նոյեմբերի 13-ից:

Մեղրի բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է 2016 թվականի սեպտեմբերին՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Մեղրու տարածաշրջանի բոլոր 13 համայնքների խոշորացման արդյունքում՝ ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՀ ՀՕ-100-Ն օրենքով:

Այն ընդգրկում է Մեղրի և Ագարակ քաղաքային, ինչպես նաև, Ալվանք, Այգեձոր, Գուղեմնիս, Թխկուտ, Լեհվազ, Լիճք, Կարճևան, Կուրիս, Նոնաձոր, Շվանիձոր, Վահրավար, Վարդանիձոր և Տաշտուն գյուղական բնակավայրերը:

Հաշվառված բնակչությունն ըստ բնակավայրերի կազմում է. Մեղրի՝ 4601, Ագարակ՝ 4729, Կարճևան՝ 270, Շվանիձոր՝ 339, Վահրավար՝ 35, Գուդեմնիս՝ 36, Լիճք՝ 147, Տաշտուն՝ 116, Լեհվազ՝ 627, Ալվանք՝ 289, Վարդանիձոր՝ 152, Նոնաձոր՝ 151, Թխկուտ՝ 67, Կուրիս՝ 53, Այգեձոր՝ 2:

Սիսիան բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ 2017 թվականի հունիսի 9-ի ՀՕ-93-Ն օրենքի համաձայն, Սիսիանի տարածաշրջանի 30 համայնքների միավորման արդյունքում:

Ընդգրկում է 32 բնակավայր (2 քաղաք, 30 գյուղ), որից մեկը համայնքի կենտրոն Սիսիան քաղաքն է: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրենց լիազորությունները ստանձնել են 2017 թվականի նոյեմբերի 13-ից:

Տաթև համայնքը կազմավորվել է ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքում 2015 թվականի նոյեմբերի 24-ին կատարված փոփոխության արդյունքում՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Խոտ, Հալիձոր, Հարժիս, Շինուհայր, Սվարանց, Տաթև, Տանձատափ, Քաշունի գյուղական համայնքների միավորումից և իր վարչական տարածքում ընդգրկում է Խոտ, Հալիձոր, Հարժիս, Շինուհայր, Սվարանց, Տաթև, Տանձատափ, Քաշունի գյուղական բնակավայրերը: Համայնքի կենտրոնը Շինուհայր գյուղն է:

Տեղ բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է 2016 թվականի սեպտեմբերին՝ ՀՀ Սյունիքի մարզի Գորիսի տարածաշրջանի 7 համայնքների խոշորացման արդյունքում՝ ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՀ ՀՕ-100-Ն օրենքով:

Այն ընդգրկում է Տեղ, Արավուս, Խնածախ, Խոզնավար, Կոռնիձոր, Վաղատուր և Քարաշեն գյուղական բնակավայրերը: Հաշվառված բնակչությունն ըստ բնակավայրերի կազմում է. Տեղ՝ 2234, Քարաշեն՝ 528, Կոռնիձոր՝ 1071, Խնածախ՝ 823, Վաղատուր՝ 400, Խոզնավար՝ 366, Արավուս՝ 168: Քաջարան բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է ««Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ 2017 թվականի հունիսի 9-ի ՀՕ-93-Ն օրենքի համաձայն, Կապանի տարածաշրջանի 5 համայնքների միավորման արդյունքում: Ընդգրկում է 21 բնակավայր, որից մեկը Քաջարան քաղաքն է: Մյուս բոլոր

բնակավայրերը գյուղական բնակավայրեր են³⁷: Ընդհանուր առմամբ, Սյունիքի մարզում նախկին 102 համայնքի փոխարեն, այսօր առկա է թվով 8 համայնք: 2020 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ՝ մարզի բնակչությունը կազմում է 135.800 մարդ³⁸: Սյունիքի մարզի համայնքների և բնակավայրերի պատկերը տե՛ս Հավելված 4-ում:

5.2. ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑՈՎ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծանոթություն: Սույն բաժնում ներկայացված վիճակագրությունը և դրանով պայմանավորված վերլուծությունը հիմնված է ՀՀ տարածքային կառավարման և եթնակառուցվածքների նախարարության կողմից վարվող բազայի վրա, որն տրամադրվել է գնահատումն իրականացնող փորձագետին՝ աշխատանքային կարգով:

Ուսումնասիրման առարկա են հանդիսացել ՀՀ Սյունիքի մարզի Սիսիան, Գորիս, Գորայք, Կապան, Մեղրի, Տաթև, Տեղ և Քաջարան համայնքների ավագանիների կողմից ընդունված՝ համայնքապետարանների աշխատակազմերի կառուցվածքները, աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը սահմանող որոշումները³⁹:

1. Սիսիան համայնքի համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը սահմանվում են ՀՀ Սյունիքի մարզի Սիսիանի համայնքի ավագանու 2019թ. նոյեմբերի 29-ի թիվ 90-Ա որոշման հավելվածով: Նշված որոշման ուսումնասիրման արդյունքում պարզ է դառնում, որ Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակիցների ընդհանուր թվաքանակը կազմում է՝ 153: Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակազմում քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոնների ընդհանուր թիվը կազմում է 35, որից՝

1	Համայնքի ղեկավար	1
2	Համայնքի ղեկավարի տեղակալ	1

³⁷ Ծանոթություն՝ համայնքների վերաբերյալ տեղեկատվության աղբյուր է հանդիսացել ՀՀ Սյունիքի մարզապետարանի պաշտոնական կայք էջի «Համայնքներ» բաժինը, <http://syunik.mtad.am/>

³⁸ Տե՛ս Սյունիքի մարզի հիմնական վիճակագրական տվյալները, 2016-2020թթ., ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, <https://www.armstat.am/am/>

³⁹ Համայնքների ավագանիների որոշումները տե՛ս համապատասխան համայնքների պաշտոնական կայք էջերում:

3	Համայնքի ղեկավարի խորհրդական	1
4	Համայնքի ղեկավարի օգնական	1
5	Մամուլի քարտուղար	1
6	Վարչական ղեկավար (Բռնակոթ, Անգեղակոթ)	2
7	Վարչական ղեկավար (Դարբաս, Շաքի, Շաղատ)	3
8	Վարչական ղեկավար (Ախլաթյան, Աշոտավան, Ույծ, Վաղատին, Նորավան, Տոլորս, Շամբ, Աղիտու)	8
9	Վարչական ղեկավար (Մուցք, Շենաթաղ, Որոտնավան, Սալվարդ, Լոր, Թասիկ, Դաստակերտ, Իշխանասար, Հացավան)	9
10	Վարչական ղեկավար (Թանահատ, Արևիս, Բալաք, Բնունիս, Գետաթաղ, Նժդեհ, Տորունիք, Լճեն)	8

Վարչական ղեկավարների թիվը կազմում է 30, սակայն անհրաժեշտ է արձանագրել, որ վարչական ղեկավարից բացի, բնակավայրերում այլ համայնքային ծառայողների հաստիքի առկայության վերաբերյալ տեղեկատվությունը Սիսիան համայնքի համայնքապետարանի կառուցվածքից հնարավոր չի պարզել, քանի որ, ավագանու համապատասխան որոշման հավելվածը չի առանձնացրել բնակավայրերի վարչական ղեկավարների գրասենյակներում գործունեություն իրականացնող համայնքային ծառայողներին:

Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակազմում գործում են հետևյալ կառուցվածքային ստորաբաժանումները.

- ⇒ Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման Սիսիանի տարածքային բաժին.
- ⇒ Ներքին աուդիտի բաժին.
- ⇒ Կազմակերպական բաժին.
- ⇒ Ֆինանսատնտեսագիտական և սոցիալ տնտեսական զարգացման բաժին.
- ⇒ Եկամուտների հաշվառման և հավաքագրման բաժին.
- ⇒ Կրթության, մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության, առողջապահության և սոցիալական հարցերի բաժին.
- ⇒ Քաղաքաշինության և տնտեսության ոլորտը համակարգող բաժին.
- ⇒ Գյուղատնտեսության և բնապահպանության բաժին.

Ընդհանուր առմամբ, Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակազմում, համայնքային ծառայողների ընդհանուր թիվը կազմում է 76: Տեխնիկական սպասարկում իրականացնող անձնակազմը թվով 20 է: Սակայն հարկ է արձանագրել, որ համայնքապետարանի աշխատակազմի վերը մեջբերված տեղեկատվությունը վերաբերում է հաստիքային միավորներին, մինչդեռ, պրակտիկայում, բազմաթիվ են դեպքերը, երբ մեկ հաստիքի վրա ձևակերպված են մեկից ավելի աշխատակիցներ, կես դրույքով կամ առավել փոքր տոկոսային դրույքի մասնաբաժնով պաշտոնը զբաղեցնող անձինք, ինչը ենթադրում է, որ համայնքապետարանի աշխատակիցների թվաքանակը, առավելապես՝ տեխնիկական սպասարկում իրականացնող անձնակազմի թվաքանակը առավել մեծ է, քան հաստիքների թվաքանակը:

Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում համայնքի ղեկավարին վերապահված լիազորությունների իրականացման նպատակով, Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակազմում ստեղծված է կառուցվածքային ստորաբաժանում, այն է՝ կրթության, մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության, առողջապահության և սոցիալական հարցերի բաժին, որն ունի 1 բաժնի պետի հաստիք, 4 գլխավոր մասնագետի հաստիք և 1 առաջատար մասնագետի հաստիք:

Ըստ էության, այս կառուցվածքային ստորաբաժանումը, իր մեջ ներառում է 6 ոլորտ և ամենապարզ հաշվարկն էլ անգամ, ցույց է տալիս, որ բաժնի պետի հաստիքից զատ, կոնկրետ ոլորտին անգամ մեկ հաստիք բաժին չի ընկնում, հետևաբար, սոցիալական հարցերի կարգավորման իմաստով, Սիսիանի համայնքապետարանի աշխատակազմում կարելի է ասել կարողությունները շատ փոքր են կամ ընդհանրապես կարողություն չկա:

ՀՀ Սյունիքի մարզի Սիսիան համայնքի ավագանու 21 նոյեմբերի 2017 թվականի N 04(Ա) որոշմամբ հաստատվել է համայնքապետարանի կանոնադրությունը, որում սակայն, որևէ կերպ չկան ամրագրումներ աշխատակազմի կառուցվածքային ստորաբաժանումների, այդ թվում՝ սոցիալական հարցերը կարգավորող բաժնի գործառույթների մասին: Հարկ է նկատել, որ աշխատակազմի կանոնադրությամբ պետք է սահմանվեն աշխատակազմի բոլոր կառուցվածքային և առանձնացված ստորաբաժանումների գործառույթները, որոնցից պետք է բխեն համապատասխան համայնքային ծառայողների պաշտոնների անձնագրերը:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, սոցիալական ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման համատեքստում, որպես իրավական հսկողություն իրականացնող մարմին, առաջարկել Սիսիան համայնքի տեղական

ինքնակառավարման մարմիններին Սիսիան համայնքի ավագանու 21 նոյեմբերի 2017 թվականի N 04(Ա) որոշման մեջ կատարել համապատասխան լրացումներ, հստակ ամրագրելով աշխատակազմի բաժինների գործառույթները, միաժամանակ, առաջարկելով վերանայել սոցիալական հարցերը կարգավորող ստորաբաժանման թե՛ կառուցվածքը և թե՛ հաստիքների թվաքանակը:

2. ՀՀ Սյունիքի մարզի Գորայք համայնքի ավագանու 2021 թվականի փետրվարի 19-ի N 03-Ա որոշմամբ հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Գորայքի համայնքապետարանի աշխատակազմ» համայնքային կառավարչական հիմնարկի աշխատակիցների հաստիքացուցակը, թվաքանակը և պաշտոնային դրույքաչափերը:

Համաձայն նշված որոշման հավելվածի, Գորայքում վարչական ղեկավարների թիվը կազմում է 3, քաղաքական և հայեցողական պաշտոնների թիվը ևս 3, համայնքային ծառայողների թիվը 11, սպասարկում իրականացնող պաշտոնների թիվը 11: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Գորայք համայնքի աշխատակազմում չկան կառուցվածքային ստորաբաժանումներ, ինչը ըստ էության տրամաբանական է, քանի որ համայնքն ի համեմատ մյուս բազմաբնակավայր համայնքների շատ փոքր է, ինչի արդյունքում աշխատակազմը ձևավորվել է բացառապես համայնքային ծառայողների պաշտոնների սահմանման և ձևավորման համատեքստում:

Հիմք ընդունելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածի կարգավորումները, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ առաջարկել Գորայք համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքը, հաստիքացուցակը և աշխատակիցների թվաքանակը սահմանող ավագանու որոշման մեջ կատարել լրացում, սահմանելով սոցիալական աշխատողի հաստիք, եթե անգամ, սոցիալական աշխատողի պարտականությունները դրված են գլխավոր մասնագետի վրա, ապա առաջարկել սահմանել գլխավոր մասնագետ-համայնքի սոցիալական աշխատողի հաստիք:

3. Գորիս համայնքի ավագանու 22 նոյեմբերի 2021 թվականի N 113-Ա որոշմամբ հաստատվել են Գորիսի համայնքապետարանի կառուցվածքը, աշխատակիցների թվաքանակը և հաստիքացուցակը, համաձայն որի, աշխատակազմի կառուցվածքային ստորաբաժանումներն են.

1. Հանրային կապերի, կրթության մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության և սոցիալական հարցերի բաժին.
2. Ֆինանսատնտեսական և եկամուտների հավաքագրման բաժին.

3. Գյուղատնտեսության և հողօգտագործման բաժին.
4. Քաղաքաշինության և կոմունալ տնտեսության բաժին.
5. Ներքին աուդիտի բաժին:

Գործիսի համայնքապետարանի աշխատակիցների ընդհանուր թվաքանակը կազմում է 90, որից՝ 9-ը վարչական ղեկավարներ, 9-ը հայեցողական և քաղաքական պաշտոններ, 45 համայնքային ծառայողներ և 23-ը՝ սպասարկման անձնակազմ:

Գործիս համայնքում սոցիալական հարցերի տեղական քաղաքականությունը իրագործվում է համայնքապետարանի աշխատակազմի հանրային կապերի, կրթության մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության և սոցիալական հարցերի բաժնի կողմից, որն ունի 6 համայնքային ծառայողի հաստիք: Այս մասով, կրկին նույն խնդիրն է, ինչը որ վերաբերելի էր Սիսիան համայնքին: Սոցիալական հարցերի և սոցիալական աջակցության գործառույթները իրականացվում են մի բաժնի կողմից, որն կանոնակարգում է թվով 6 ոլորտներ: Յուրաքանչյուր բնագավառին, ըստ էության անգամ մեկ հաստիք բաժին չի ընկնում, ինչը անշուշտ խոսում է այն մասին, որ սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով արդյունավետություն կանխորոշել բնականաբար հնարավոր չէ:

Կարողությունների նման ցածր մակարդակը հնարավորություն չի ընձեռում համայնքի, այն էլ՝ բազմաբնակավայր համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, կայացնելու օբյեկտիվ և հասցեական որոշումներ, համայնքում սոցիալական աջակցության խնդիրների լուծման համատեքստում: Բազմաբնակավայր համայնքներում առավելապես մեծ է սոցիալական աջակցության ստորաբաժանումներում առավել մեծ թվով համայնքային ծառայողներ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այս անհրաժեշտությունը առավել քան կարևորվում է սպասվելիք լիազորությունների ապակենտրոնացման համատեքստում:

Նշվածը հաշվի առնելով, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, միջոցներ ձեռք առնել Գործիս համայնքում սոցիալական հարցերի ստորաբաժանման կառուցվածքի ընդլայնման և համայնքային ծառայողների լրացուցիչ հաստիքների ձևավորման մասով:

4. Կապան համայնքի 2021թ. օգոստոսի 09-ի թիվ 97-Ա որոշման հավելվածով սահմանվել են Կապանի համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը: Համաձայն վերը մեջբերված որոշման, համայնքի ղեկավարն ունի երեք տեղակալ, երկու խորհրդական, երկու օգնական և մամուլի քարտուղար: Կապան բազմաբնակավայր համայնքում

առկա է 32 վարչական ղեկավարի հաստիք: Համայնքային ծառայության մասով, Կապանի համայնքապետարանի կառուցվածքը տես ստորև բերված աղյուսակ N6-ում:

Աղյուսակ N6. Կապանի համայնքապետարանի աշխատակազմի համայնքային ծառայության հաստիքները.

Հ/Հ	Հաստիքի անվանումը	Հաստիքային միավորը
1	Աշխատակազմի քարտուղար	1
2	Գլխավոր մասնագետ-անձնակազմի կառավարման գծով	1
3	Գլխավոր մասնագետ-իրավաբան	1
4	Աշխատակազմի գլխավոր մասնագետ	1
Ընդամենը		4
Քարտուղարության բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	1
3	Առաջատար մասնագետ	8
4	1-ին կարգի մասնագետ	32
Ընդամենը		42
Ֆինանսական բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	3
3	Առաջատար մասնագետ	3
Ընդամենը		7
Տնտեսական զարգացման և արտաքին կապերի բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	1
3	Առաջատար մասնագետ	3
Ընդամենը		5
Եկամուտների գանձման, առևտրի և սպասարկման բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	3
3	Առաջատար մասնագետ	4
Ընդամենը		8
Քաղաքաշինության և կոմունալ տնտեսության բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
3	Գլխավոր մասնագետ	4
4	Առաջատար մասնագետ	6
Ընդամենը		11

Գյուղատնտեսության և հողօգտագործման բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	2
3	Առաջատար մասնագետ	3
Ընդամենը		6
Կրթության, մշակույթի և սպորտի բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Գլխավոր մասնագետ	2
3	Առաջատար մասնագետ	3
Ընդամենը		6
Ներքին աուդիտի բաժին		
1	Բաժնի պետ	1
2	Առաջատար մասնագետ	1
Ընդամենը		2
1	Բաժնի պետ	1
2	1-ին կարգի մասնագետ	2
Ընդամենը		3
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐԸ՝ համայնքային ծառայողներ		94

Կապանի համայնքապետարանի աշխատակազմի ընդհանուր աշխատակիցների թիվը կազմում է՝ 157, որից 43-ը քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոններն են, 94-ը համայնքային ծառայության պաշտոններ, իսկ 20-ը՝ սպասարկող անձնակազմը:

Կապանի համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ հանրապետության բնակավայրերի թվով ամենամեծ համայնքում սոցիալական հարցերը կարգավորող կառուցվածքային ստորաբաժանում չկա, ի տարբերություն օրինակ՝ Սիսիան և Գորիս համայնքների, Կապանում ընդհանրապես չկա որևէ բաժին, որի անվանման մեջ կարելի է տեսնել սոցիալական հարցերին վերաբերող եզրույթներ: Նույն պատկերն է ցույց տալիս Կապանի համայնքապետարանի պաշտոնական կայք էջի ուսումնասիրությունները⁴⁰: ՀՀ Սյունիքի մարզի Կապան համայնքի ավագանու 2017 թվականի 21 նոյեմբերի 2017թ-ի թիվ 4-Ա որոշման հավելված N1-ով նախատեսվում է, որ համայնքապետարանի աշխատակազմի բաժինների կամ որ նույնն է, կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները հաստատվում են համայնքի ղեկավարի որոշմամբ:

⁴⁰ Տե՛ս <https://www.kapan.am/Pages/Staff/>

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում, արձանագրվել է, որ Կապանի համայնքապետարանի կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները սահմանվում են Կապան համայնքի ղեկավարի 29 դեկտեմբերի 2011 թվականի N 1085 որոշմամբ: Սակայն հարկ է արձանագրել, որ այդ որոշման բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող թվով 8 հավելվածները տեղադրված չեն համայնքի պաշտոնական կայք էջում⁴¹:

Կապան համայնքի ղեկավարը, ինչպես և համայնքի ավագանին, պարտավոր են իրենց օրենքով վերապահված լիազորությունների շրջանակներում լուծելու օրենքով համայնքի պարտադիր խնդիր սահմանված սոցիալական պաշտպանության խնդիրը: Սակայն, անհասկանալի է առհասարակ, համայնքապետարանի աշխատակազմում սոցիալական պաշտպանության կամ սոցիալական աջակցության գործառույթներ իրականացնող կառուցվածքային ստորաբաժանման բացակայությունը:

Միևնույն ժամանակ, ենթադրելի համարվող, այլ ստորաբաժանման գործառույթների շարքում սոցիալական աջակցությանը վերաբերելի լիազորությունների և գործառույթների սահմանման փաստը հնարավոր չի արձանագրել, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Կապանի համայնքապետարանի կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները սահմանող համայնքի ղեկավարի որոշումը բովանդակային իմաստով հասանելի է մասնակիորեն:

Վերը մեջբերվածը հաշվի առնելով, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, առաջարկել Կապան համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ աշխատակազմի կառուցվածքում ներառել սոցիալական հարցերի ստորաբաժանում, կամ կոնկրետ կառուցվածքային ստորաբաժանմանը վերապահել սոցիալական պաշտպանության բնագավառում համայնքի ղեկավարին վերապահված լիազորություններից բխող համապատասխան գործառույթներ:

5. Մեղրի համայնքի ավագանու 10 դեկտեմբերի 2021 թվականի N 89-Ա որոշմամբ հաստատվել է Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Մեղրիի համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը: Նշված որոշման ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Մեղրիի համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների ընդհանուր թվաքանակը կազմում է՝ 68, որից՝

⇒ քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոնները՝ 14,

⁴¹ Փաստը արձանագրող հղումը տե՛ս <https://www.kapan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?a=v&g=0e1c6ff9-1705-4e13-b8f7-de895cd4c2f9>

- ⇒ համայնքային ծառայության պաշտոնները՝ 30,
- ⇒ տեխնիկական սպասարկում իրականացնող անձնակազմը՝ 20,
- ⇒ պայմանագրային աշխատողները՝ 2,
- ⇒ քաղաքացիական աշխատանք կատարողները՝ 2:

Առանձնակի ուշադրության է արժանի այն փաստը, որ Մեղրի համայնքի ավագանու N 89-Ա որոշմամբ սահմանվել են նաև բնակավայրերի վարչական ղեկավարների նստավայրերում գանձապահ-օպերատորների հաստիքները, դրանք թվով 9 են: Այս թիվը համապատասխանում է բնակավայրերի վարչական ղեկավարների թվին:

Հարկ է արձանագրել, որ Մեղրի համայնքապետարանի աշխատակազմում չկա համապատասխան կառուցվածքային ստորաբաժանում, որի կընդգրկի սոցիալական աջակցության տեղական քաղաքականության իրագործմանը միտված գործառույթների շրջանակ, այս մասին է վկայում թե՛ Մեղրի համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքի ուսումնասիրությունները, և թե՛ ավագանու համապատասխան որոշումները:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** միջոցներ ձեռնարկել Մեղրի բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանի աշխատակազմում սոցիալական հարցերի կառուցվածքային ստորաբաժանում ունենալու, կամ կոնկրետ այլ կառուցվածքային ստորաբաժանման գործառույթների շրջանակում՝ օրենքով, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում համայնքի ղեկավարին վերապահված լիազորություններից բխող գործառույթների սահմանում:

6. Քաջարան համայնքի ավագանու 27 դեկտեմբերի 2021 թվականի N 54-Ա որոշմամբ հաստատվել են «Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Քաջարանի համայնքապետարանի աշխատակազմ» համայնքային կառավարչական հիմնարկի կառուցվածքը, աշխատողների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային փոփոխված դրույքաչափերը: Համաձայն մեջբերված որոշման N1 հավելվածի, համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքային ստորաբաժանումներն են.

1. Քաղաքաշինության, հողի վերահսկողության, կոմունալ տնտեսության, տրանսպորտի և համատիրությունների աշխատանքների համակարգման բաժին,
2. Ֆինանսատնտեսական և եկամուտների հաշվառման բաժին,
3. Եկամուտների հավաքագրման և քաղաքացիների սպասարկման կազմակերպման բաժին,

4. Բնապահպանության, գյուղատնտեսության և տնտեսական զարգացման ծրագրերի բաժին:

Մեջբերված կառուցվածքում բացակայում է սոցիալական հարցերը կարգավորող ստորաբաժանումը, կամ առավել մասնավոր, որևէ ստորաբաժանման վերնագրում չկա ներառված սոցիալական հարցերի կամ սոցիալական աջակցության բաղադրիչը:

Ընդհանուր առմամբ, Քաջարանի համայնքապետարանի աշխատակազմի աշխատակիցների թվաքանակը կազմում է՝ 56, որից.

- ✓ Քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոնները՝ 10.
- ✓ Համայնքային ծառայության պաշտոններ՝ 33.
- ✓ Տեխնիկական սպասարկում իրականացնող անձնակազմ՝ 13:

Քաջարանի համայնքապետարանի հաստիքացուցակում նախատեսված է թվով 4 վարչական ղեկավարի հաստիք, սակայն վարչական ղեկավարների նստավայրերի գանձապահ-օպերատորների մասով տեղեկատվությունը բացակայում է⁴²: Համայնքապետարանի կառուցվածքի և հաստիքացուցակի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ աշխատակազմում չկա սահմանված սոցիալական աշխատողի հաստիք, նշված վիճակագրությունը նույնական է ՀՀ Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների մասով:

7. Տաթև համայնքի ավագանու 16 դեկտեմբերի 2021 թվականի N 63-Ա, իսկ Տեղ համայնքի պարագայում՝ Տեղ համայնքի ավագանու 17 նոյեմբերի 2021 թվականի N 44-Ա որոշմամբ հաստատվել են երկու համայնքների համայնքապետարանների աշխատակազմերի աշխատակիցների թվաքանակը, հաստիքացուցակը և պաշտոնային դրույքաչափերը: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Տեղ և Տաթև համայնքների կազմում ընդգրկված են բացառապես գյուղական բնակավայրեր, համայնքապետարանների հաստիքացուցակները գրեթե համանուն են և նույնական:

Երկու համայնքների համայնքապետարանների աշխատակազմերում չկան կառուցվածքային ստորաբաժանումներ, սահմանված են քաղաքական, վարչական, հայեցողական, համայնքային ծառայության պաշտոններ, ինչպես նաև սպասարկում իրականացնող անձնակազմի պաշտոնները: Տեղ համայնքի աշխատակազմի աշխատակիցների ընդհանուր թիվը կազմում է 43, որից՝ քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոնները՝ 13, համայնքային ծառայության պաշտոնները՝ 9, ծառայություններ մատուցող և սպասարկում իրականացնող պաշտոնները՝ 21: Տեղի

⁴² Տե՛ս Քաջարանի համայնքապետարանի պաշտոնական կայք էջ՝

<http://www.kajaran.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?a=v&g=e3b35fe4-41c2-48b6-81e7-a235b90d2f42>

համայնքապետարանի կառուցվածքում նախատեսված է թվով 6 վարչական ղեկավարի նստավայրի օպերատորի հաստիք, որոնց թիվը համապատասխանում է վարչական ղեկավարների հաստիքների թվաքանակին: Տաթև համայնքի աշխատակիցների ընդհանուր թիվը կազմում է՝ 38, որից՝ քաղաքական, վարչական և հայեցողական պաշտոնները՝ 10, համայնքային ծառայության պաշտոնները՝ 13, ծառայություններ մատուցող և տեխնիկական սպասարկում իրականացնող պաշտոնները՝ 15: Երկու համայնքների մասով էլ՝ սոցիալական աշխատողի առանձին հաստիք չկա ձևավորված:

Ինչ վերաբերում է Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների կազմում ընդգրկված բնակավայրերի վարչական ղեկավարներին և օպերատորներին, ապա դրանց վերաբերյալ վիճակագրական տեղեկատվությունը (2022 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ) ներկայացված է սույն գնահատման բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող տեղեկանքում⁴³:

Սյունիքի մարզի համայնքների աշխատակազմերի կարողությունների մասով, ուշադրության է արժանի նաև այն հանգամանքը, որ սոցիալական աջակցության տրամադրման նպատակով համայնքներում չեն ձևավորվել համապատասխան հանձնաժողովները: Հարկ է արձանագրել, որ ԳՄՀԸ_ՏԿԵՆ համագործակցության շրջանակում, դեռևս 2021թվականի սկզբին մշակվել և 2022 թվականի հունվարի 25-ին համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին է տրամադրվել համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը: Համաձայն նշված մեթոդական ցուցումների, համայնքի ղեկավարը ստեղծում է համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողով: Սյունիքի մարզի համայնքների ղեկավարների կողմից ընդունված իրավական ակտերի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ համայնքներում դեռևս չեն ձևավորվել սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողովները:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, առաջարկել բոլոր համայնքների, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի համայնքների ղեկավարներին, ղեկավարվել ավագանու համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու

⁴³ Տե՛ս Հավելված N5: Տեղեկանք ՀՀ Սյունիքի մարզի համայնքների կազմում ընդգրկված բնակավայրերի վարչական ղեկավարների և օպերատորների հաստիքների վերաբերյալ (2022 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ):

չափորոշիչները սահմանելու մասին որոշմամբ և ստեղծել համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողով:

5.3. ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿՆԵՐԸ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ

Քաղաքացիների սպասարկման գրասենյակների (այսուհետ՝ ՔՍԳ) նպատակն է կենտրոնացնել համայնքապետարանի կողմից տրամադրվող ծառայությունների մատուցումը «մեկ պատուհան, մեկ կանգառ» սկզբունքի համաձայն՝ կիրառելով գերմանական փորձը: Հայաստանի 45-ից ավել համայնքներում արդեն իսկ ներդրվել են ՔՍԳ-եր, որոնք լայն հնարավորություններ են ստեղծում համայնքների բնակիչների համար, ծառայությունները առավել մատչելի և հասանելի դարձնելու իմաստներով:

Հայաստանում ՔՍԳ-երը հիմնադրվել են Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության և ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության համագործակցության շրջանակներում, Գերմանիայի տնտեսական զարգացման և համագործակցության դաշնային նախարարության, Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության և ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության համատեղ աջակցությամբ:

Հարկ է արձանագրել, որ ՔՍԳ-եր կան Սյունիքի մարզի բոլոր 8 համայնքներում:

ՔՍԳ-երի կողմից մատուցվող ծառայություններից հնարավոր է օգտվել տվյալ համայնքի կայքից՝ ՀԿՏՀ համակարգի միջոցով, այդ ծառայություններն են.

- ⇒ Հետևել դիմումների և գրությունների ընթացքին, ստանալ պատրաստված տվյալները,
- ⇒ Ստանալ վարձակալած գույքի դիմաց գոյացած պարտքերի, տույժերի, վճարումների, ժամանակացույցերի, վճարման վերջնաժամկետների վերաբերյալ տեղեկություններ և տեղեկանքներ,
- ⇒ Հետևել գույքահարկի և հողի հարկի պարտքերի և վճարումների հետ կապված տեղեկատվությանը,
- ⇒ Առցանց դիմումներ հղել համայնքի ղեկավարին, համայնքի ավագանու անդամներին, այլ պաշտոնյաներին և ՔՍԳ աշխատակիցներին,
- ⇒ Կատարել թույլտվությունների ստացման համար տեղական տուրքերի չափերի հաշվարկ,
- ⇒ Հաշվարկել վճարովի ծառայություններ ստանալու համար տեղական վճարների չափերը,

- ⇒ Որոնել և ներբեռնել տարատեսակ ձևաթղթեր,
- ⇒ Հետևել բնակչության ռեգիստրում մշակվող անձնական տվյալներին,
- ⇒ Մասնակցել հարցումների, ներկայացնել առաջարկներ քննարկվող հարցերի վերաբերյալ,
- ⇒ Առցանց եղանակով մասնակցել ՏԻՄ-երի իրավական ակտերի և դրանց նախագծերի քննարկումներին և այլն:

Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների ՔՍԳ-երում ընդգրկված են տվյալ համայնքապետարանի աշխատակազմերի համայնքային ծառայողները:

ՔՍԳ-երի վերաբերյալ վերլուծությունը արվում է Գորիս համայնքի օրինակով, որի արդյունքում ուսումնասիրման առարկա է հանդիսացել Գորիսի ՔՍԳ-ի կառուցվածքը և դրա կողմից մատուցվող ծառայությունների շրջանակը:

Գորիս համայնքի ՔՍԳ-ում ծառայությունները մատուցվում են 7 համայնքային ծառայողների կողմից: Հարկ է արձանագրել, որ Գորիս համայնքի ՔՍԳ-ում ծառայություններ է մատուցում հանրային կապերի, կրթության, մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության և սոցիալական հարցերի բաժնի գլխավոր մասնագետը (սոցաշխատող), որի կողմից մատուցվում են հետևյալ ծառայությունները.

- ✓ Համայնքի բնակիչների սոցիալական աջակցության տրամադրում
- ✓ Խնամարկյալի գույքի գործարքների համար անհրաժեշտ թույլտվության տրամադրում
- ✓ Անգործունակ ճանաչված անձի նկատմամբ խնամակալի նշանակում
- ✓ Քաղաքացու նկատմամբ պատրոնաժի սահմանում
- ✓ Անչափահասի նկատմամբ խնամակալի /հոգաբարձուի/ նշանակում
- ✓ ԱԾԽ մնացած երեխաների հայտնաբերում, հաշվառում խնամատար ընտանիքի հանձնում
- ✓ Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքների հայտնաբերում:

Վերը մեջբերված բոլոր ծառայությունները իրենց բնույթով համարվում են սոցիալական պաշտպանությանը և սոցիալական աջակցությանը միտված, ինչն ըստ էության հնարավորություն է ստեղծում գոնե տեսականորեն պատկերացում կազմելու սոցիալական ծառայությունների հնարավոր ապակենտրոնացման արդյունքում, համայնքային մակարդակում այդ ծառայությունների տրամադրման թե՛ մեթոդի և թե՛ կոնկրետ սուբյեկտների մասին:

ՔՍԳ-երը, իրենց ունեցած տեխնիկական հագեցվածությամբ և հնարավորություններով, լիարժեք համադրելի կարող են լինել սոցիալական

ծառայությունների կենտրոնների կողմից մատուցվող ծառայությունների առնվազն մի մասի համար:

Արժանահավատ է դիտարկել այն կարևոր փաստը, որ այսօր ՀՀ համայնքներում, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներում ստեղծված ՔՍԳ-երը, ունակ են իրենց գործառույթային շրջանակում ներառելու շատ ավելի մեծ թվով ծառայություններ: Նշվածը առավել քան ամրապնդվում է, նկատի ունենալով ՔՍԳ-երի ստեղծման և ներդրման նպատակը և տեսլականը:

Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված այս գրասենյակները, կարող են հիմք հանդիսանալ այս համայնքներում սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունները ապակենտրոնացնելու համար:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, ինչպես նաև ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս ուշադրություն դարձնել, կամ առավելապես կարևորել և կենտրոնանալ Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված ՔՍԳ-երի ներուժի վրա, այն դիտարկելով, որպես ապակենտրոնացման հնարավոր պայման, մեթոդ և գործիք:

Համայնքապետարանների կառուցվածքներում հնարավոր նոր հաստիքների կամ կառուցվածքային ստորաբաժանումների ավելացումը անշուշտ նպաստելու է սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների հնարավոր ապակենտրոնացման պատշաճ իրականացմանը, սակայն արդեն իսկ ձևավորված և գործող ՔՍԳ-երը իրապես կարող են բավարար հիմք համարվել պիլոտային կարգով ապակենտրոնացումը իրականացնելու համար:

5.4. ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հիմք ընդունելով սույն գնահատման շրջանակում կատարված ուսումնասիրությունները և արված վերլուծությունները, ստորև ներկայացվում են գնահատման արդյունքում արված հիմնական **եզրահանգումները և առաջարկությունները**.

1. ՀՀ Սյունիքի մարզի Սիսիան համայնքի ավագանու 21 նոյեմբերի 2017 թվականի N 04(Ա) որոշմամբ հաստատվել է համայնքապետարանի կանոնադրությունը, որում սակայն, որևէ կերպ չկան ամրագրումներ աշխատակազմի կառուցվածքային ստորաբաժանումների, այդ թվում՝ սոցիալական հարցերը կարգավորող բաժնի գործառույթների մասին: Հարկ է նկատել, որ աշխատակազմի

կանոնադրությամբ պետք է սահմանվեն աշխատակազմի բոլոր կառուցվածքային և առանձնացված ստորաբաժանումների գործառույթները, որոնցից պետք է բխեն համապատասխան համայնքային ծառայողների պաշտոնների անձնագրերը:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, սոցիալական ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման համատեքստում, որպես իրավական հսկողություն իրականացնող մարմին, առաջարկել Սիսիան համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին Սիսիան համայնքի ավագանու 21 նոյեմբերի 2017 թվականի N 04(Ա) որոշման մեջ կատարել համապատասխան լրացումներ, հստակ ամրագրելով աշխատակազմի բաժինների գործառույթները, միաժամանակ, առաջարկելով վերանայել սոցիալական հարցերը կարգավորող ստորաբաժանման թե՛ կառուցվածքը և թե՛ հաստիքների թվաքանակը:

2. Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Գորայք համայնքի աշխատակազմում չկան կառուցվածքային ստորաբաժանումներ, ինչը ըստ էության տրամաբանական է, քանի որ համայնքն ի համեմատ մյուս բազմաբնակավայր համայնքների շատ փոքր է, ինչի արդյունքում աշխատակազմը ձևավորվել է բացառապես համայնքային ծառայողների պաշտոնների սահմանման և ձևավորման համատեքստում:

Հիմք ընդունելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածի կարգավորումները, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ առաջարկել Գորայք համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքը, հաստիքացուցակը և աշխատակիցների թվաքանակը սահմանող ավագանու որոշման մեջ կատարել լրացում, սահմանելով սոցիալական աշխատողի հաստիք, եթե անգամ, սոցիալական աշխատողի պարտականությունները դրված են գլխավոր մասնագետի վրա, ապա առաջարկել սահմանել գլխավոր մասնագետ-համայնքի սոցիալական աշխատողի հաստիք:

3. Գորիս համայնքում սոցիալական հարցերի տեղական քաղաքականությունը իրագործվում է համայնքապետարանի աշխատակազմի հանրային կապերի, կրթության մշակույթի, սպորտի, երիտասարդության և սոցիալական հարցերի բաժնի կողմից, որն ունի 6 համայնքային ծառայողի հաստիք: Այս մասով, կրկին նույն խնդիրն է, ինչը որ վերաբերելի էր Սիսիան համայնքին: Սոցիալական հարցերի և սոցիալական աջակցության գործառույթները իրականացվում են մի բաժնի կողմից, որն կանոնակարգում է թվով 6 ոլորտներ: Յուրաքանչյուր բնագավառին, ըստ էության

անգամ մեկ հաստիք բաժին չի ընկնում, ինչը անշուշտ խոսում է այն մասին, որ սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով արդյունավետություն կանխորոշել բնականաբար հնարավոր չէ:

Կարողությունների նման ցածր մակարդակը հնարավորություն չի ընձեռում համայնքի, այն էլ՝ բազմաբնակավայր համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, կայացնելու օբյեկտիվ և հասցեական որոշումներ, համայնքում սոցիալական աջակցության խնդիրների լուծման համատեքստում: Բազմաբնակավայր համայնքներում առավելապես մեծ է սոցիալական աջակցության ստորաբաժանումներում առավել մեծ թվով համայնքային ծառայողներ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այս անհրաժեշտությունը առավել քան կարևորվում է սպասվելիք լիազորությունների ապակենտրոնացման համատեքստում:

Նշվածը հաշվի առնելով, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, միջոցներ ձեռք առնել Գորիս համայնքում սոցիալական հարցերի ստորաբաժանման կառուցվածքի ընդլայնման և համայնքային ծառայողների լրացուցիչ հաստիքների ձևավորման մասով:

4. ՀՀ Սյունիքի մարզի Կապան համայնքի ավագանու 2017 թվականի 21 նոյեմբերի 2017թ-ի թիվ 4-Ա որոշման հավելված N1-ով նախատեսվում է, որ համայնքապետարանի աշխատակազմի բաժինների կամ որ նույնն է, կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները հաստատվում են համայնքի ղեկավարի որոշմամբ:

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում, արձանագրվել է, որ Կապանի համայնքապետարանի կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները սահմանվում են Կապան համայնքի ղեկավարի 29 դեկտեմբերի 2011 թվականի N 1085 որոշմամբ: Սակայն հարկ է արձանագրել, որ այդ որոշման բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող թվով 8 հավելվածները տեղադրված չեն համայնքի պաշտոնական կայք էջում⁴⁴: Կապան համայնքի ղեկավարը, ինչպես և համայնքի ավագանին, պարտավոր են իրենց օրենքով վերապահված լիազորությունների շրջանակներում լուծելու օրենքով համայնքի պարտադիր խնդիր սահմանված սոցիալական պաշտպանության խնդիրը: Սակայն, անհասկանալի է առհասարակ, համայնքապետարանի աշխատակազմում սոցիալական պաշտպանության կամ սոցիալական աջակցության գործառույթներ իրականացնող կառուցվածքային ստորաբաժանման բացակայությունը: Միևնույն ժամանակ, ենթադրելի համարվող, այլ ստորաբաժանման գործառույթների շարքում

⁴⁴ Փաստը արձանագրող հղումը տե՛ս <https://www.kapan.am/Pages/DocFlow/Default.aspx?a=v&g=0e1c6ff9-1705-4e13-b8f7-de895cd4c2f9>

սոցիալական աջակցությանը վերաբերելի լիազորությունների և գործառույթների սահմանման փաստը հնարավոր չի արձանագրել, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Կապանի համայնքապետարանի կառուցվածքային ստորաբաժանումների կանոնադրությունները սահմանող համայնքի ղեկավարի որոշումը բովանդակային իմաստով հասանելի է մասնակիորեն:

Վերը մեջբերվածը հաշվի առնելով, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, առաջարկել Կապան համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ աշխատակազմի կառուցվածքում ներառել սոցիալական հարցերի ստորաբաժանում, կամ կոնկրետ կառուցվածքային ստորաբաժանմանը վերապահել սոցիալական պաշտպանության բնագավառում համայնքի ղեկավարին վերապահված լիազորություններից բխող համապատասխան գործառույթներ:

5. Հարկ է արձանագրել, որ Մեղրիի համայնքապետարանի աշխատակազմում չկա համապատասխան կառուցվածքային ստորաբաժանում, որի կընդգրկի սոցիալական աջակցության տեղական քաղաքականության իրագործմանը միտված գործառույթների շրջանակ, այս մասին է վկայում թե՛ Մեղրիի համայնքապետարանի աշխատակազմի կառուցվածքի ուսումնասիրությունները, և թե՛ ավագանու համապատասխան որոշումները:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** միջոցներ ձեռնարկել Մեղրի բազմաբնակավայր համայնքի համայնքապետարանի աշխատակազմում սոցիալական հարցերի կառուցվածքային ստորաբաժանում ունենալու, կամ կոնկրետ այլ կառուցվածքային ստորաբաժանման գործառույթների շրջանակում՝ օրենքով, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում համայնքի ղեկավարին վերապահված լիազորություններից բխող գործառույթների սահմանում:

6. Սյունիքի մարզի համայնքների աշխատակազմերի կարողությունների մասով, ուշադրության է արժանի նաև այն հանգամանքը, որ սոցիալական աջակցության տրամադրման նպատակով համայնքներում չեն ձևավորվել համապատասխան հանձնաժողովները: Հարկ է արձանագրել, որ ԳՄՀԸ_ՏԿԵՆ համագործակցության շրջանակում, դեռևս 2021թվականի սկզբին մշակվել և 2022 թվականի հունվարի 25-ին համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին է տրամադրվել համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը: Համաձայն նշված մեթոդական ցուցումների, համայնքի ղեկավարը ստեղծում է համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական

աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողով: Սյունիքի մարզի համայնքների ղեկավարների կողմից ընդունված իրավական ակտերի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ համայնքներում դեռևս չեն ձևավորվել սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողովները:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, առաջարկել բոլոր համայնքների, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի համայնքների ղեկավարներին, ղեկավարվել ավագանու համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին որոշմամբ և ստեղծել համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողով:

7. Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներն ունեն ԲՍԳ-եր: ԲՍԳ-երը, իրենց ունեցած տեխնիկական հագեցվածությամբ և հնարավորություններով, լիարժեք համադրելի կարող են լինել սոցիալական ծառայությունների կենտրոնների կողմից մատուցվող ծառայությունների առնվազն մի մասի համար: Արժանահավատ է դիտարկել այն կարևոր փաստը, որ այսօր ՀՀ համայնքներում, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներում ստեղծված ԲՍԳ-երը, ունակ են իրենց գործառույթային շրջանակում ներառելու շատ ավելի մեծ թվով ծառայություններ: Նշվածը առավել քան ամրապնդվում է, նկատի ունենալով ԲՍԳ-երի ստեղծման և ներդրման նպատակը և տեսլականը:

Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված այս գրասենյակները, կարող են հիմք հանդիսանալ այս համայնքներում սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունները ապակենտրոնացնելու համար:

Ելնելով վերոգրյալից, **առաջարկվում է** ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, ինչպես նաև ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս ուշադրություն դարձնել, կամ **առավելապես կարևորել և կենտրոնանալ Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված ԲՍԳ-երի ներուժի վրա, այն դիտարկելով, որպես ապակենտրոնացման հնարավոր պայման, մեթոդ և գործիք:**

Համայնքապետարանների կառուցվածքներում հնարավոր նոր հաստիքների կամ կառուցվածքային ստորաբաժանումների ավելացումը անշուշտ նպաստելու է

սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների հնարավոր ապակենտրոնացման պատշաճ իրականացմանը, սակայն արդեն իսկ ձևավորված և գործող ՔՍԳ-երը իրապես կարող են բավարար հիմք համարվել պիլոտային կարգով ապակենտրոնացումը իրականացնելու համար:

ԲԱԺԻՆ 6.
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

**ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ
ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ (ՆԵՐԱՌՅԱԼ ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻԶՈՒ) ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

**6.1. ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ
ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ
ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ**

Միասնական սոցիալական ծառայությունը միավորում է սոցիալական պաշտպանության ոլորտի բոլոր 4 մարմինները՝ սոցիալական ապահովության ծառայության, բժշկասոցիալական փորձաքննության, զբաղվածության պետական գրասենյակների և մարզային ենթակայության սոցիալական աջակցության 38 գործակալություն, համայնքային ենթակայության սոցիալական աջակցության 17 բաժին⁴⁵:

Ծառայությունն իրականացնում է կենսաթոշակների, նպաստների և սոցիալական ապահովության ծրագրերով նախատեսված այլ դրամական վճարների նշանակում և տրամադրում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց սոցիալական կարիքների գնահատում և բավարարում, կայուն զբաղվածության ապահովմանը միտված պայմանների ստեղծում, բժշկասոցիալական փորձաքննության իրականացում, աջակցող միջոցների տրամադրում և այլն:

«Ն»-ում գործում է միասնական սոցիալական ծառայության **49 տարածքային կենտրոն**:

«Ն Սյունիքի մարզում գործում է միասնական սոցիալական ծառայության թվով 4 տարածքային կենտրոն, դրանք են.

- ⇒ Գորիսի տարածքային կենտրոնը.
- ⇒ Կապանի տարածքային կենտրոնը.
- ⇒ Սիսիանի տարածքային կենտրոնը.
- ⇒ Մեղրիի տարածքային կենտրոնը:

Միասնական սոցիալական ծառայության համակարգը ինստիտուցիոնալ մակարդակում ներդրվել է «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով, մասնավորապես՝ նշված օրենքի 22.1-րդ հոդվածը սահմանում է միասնական սոցիալական ծառայության լիազորությունները և

⁴⁵ Տե՛ս <https://socservice.am/about-us>

կազմավորման կարգը, իսկ տարածքային մարմինների լիազորությունները սահմանվում են նույն օրենքի 17-րդ հոդվածով:

Համաձայն «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ միասնական սոցիալական ծառայության կազմավորման կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը: Կառավարությունը, հիմք ընդունելով վերը մեջբերված օրենսդրական պահանջը, 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ սահմանել է միասնական սոցիալական ծառայության ձևավորման կարգը, միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնների ցանկը և սպասարկման տարածքները:

Ըստ էության, Կառավարության այս որոշմամբ սոցիալական ապահովության ծառայությունն անվանափոխել է միասնական սոցիալական ծառայության: Միաժամանակ, Կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ՝

- ⇒ Դադարեցվել են Հայաստանի Հանրապետության մարզպետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալությունների գործունեությունը:
- ⇒ Կառավարության 2002 թվականի նոյեմբերի 14-ի «Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության «Զբաղվածության պետական ծառայություն» գործակալության կանոնադրությունն ու կառուցվածքը հաստատելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 1997 թվականի սեպտեմբերի 15-ի N 379 որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին» N 1823-Ն որոշումն ճանաչվել է ուժը կորցրած:
- ⇒ Զբաղվածության պետական և բժշկասոցիալական փորձաքննության գրասենյակների տարածքային ստորաբաժանումների, մարզպետարանների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների՝ սոցիալական աջակցության տարածքային գործակալությունների և Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումներ՝ սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների օրենսդրությամբ սահմանված լիազորությունները վերապահվել են միասնական սոցիալական ծառայության ստորաբաժանումներին:

⇒ Երևանի քաղաքապետի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքների ղեկավարների հետ կնքած պատվիրակած լիազորություն իրականացնելու մասին պայմանագրերը 2021 թվականի ապրիլի 1-ից համարվել են լուծված:

⇒ Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Զերմուկի համայնքապետարանների ենթակայությամբ գործող սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեությունը՝ 2021 թվականի ապրիլի 1-ից դադարեցվել է:

Փաստորեն, ստացվում է այնպես, որ Կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 25-ի N 251-Ն որոշմամբ իրականացվել է սոցիալական աջակցության լիազորության ապահամակենտրոնացման գործընթացը, ինչի արդյունքում տարիների ընթացքում հաջողված պիլոտային ծրագիրը դադարեցվեց Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Զերմուկ համայնքներում:

Նշված վերակազմակերպումը ըստ էության ավելի է դժվարացնելու հետագա հնարավոր ապակենտրոնացման գործընթացը համայնքային մակարդակում, քանի որ, միասնական սոցիալական ծառայությունը, լինելով սոցիալական բնույթի համալիր ծառայություններ մատուցող կառույց, իր ծառայությունների և կառուցվածքի շրջանակում ներառել է նախկին համայնքային բնույթի ծառայությունները, որոնք ըստ էության այս ծառայության կառուցվածքում կարծես թե «ենթարկվել են ձուլման»:

Այս ամենը վկայում է այն մասին, որ սոցիալական աջակցության ոլորտում իրականացվել է ապահամակենտրոնացմանը միտված «կոշտ» քաղաքականություն, ինչի արդյունքում, նույնիսկ նախկին վիճակին վերադառնալը լուրջ ջանքեր և քաղաքական պատրաստակամություն են ենթադրում:

Վերը մեջբերվածը, ակներև «խոսում է» այն մասին, որ տեղական ինքնակառավարման բնագավառում պետության կողմից մշակվել և իրականացվել է անկայուն, երբեմն չհաշվարկված քաղաքականություն, որի արդյունքում տարիների ընթացքում ձևավորված և հաջողված իրավակիրառական պրակտիկան, իրեն բնորոշ դրական առանձնահատկություններով՝ կասեցվել, ձուլվել և վերացվել է:

Այս համատեքստում, թերևս միակ հուսադրող հանգամանքը, մնում է Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման հետ կապված քաղաքականության ուղղությունը, որն իրենից

բնականաբար ենթադրում է գործող միասնական սոցիալական ծառայության համակարգի մասնակի վերանայում:

Սոցիալական աջակցության բաղադրիչն իր մեջ ներառում է կենսաթոշակը, երեխայի նպաստը, այլ նպաստները և հրատապ ծրագրերը: Բժշկասոցիալական փորձաքննության համակարգում ներառված են բժշկասոցիալական փորձաքննության համակարգման, վերափորձաքննության և աջակցող միջոցների տրամադրման բաղադրիչները: Սոցիալական աջակցության ենթահամակարգում հիմնական բաղադրիչներ են համարվում նպաստները, ավանդները և բնակարանային ապահովման բաղադրիչը:

Ըստ էության, միասնական սոցիալական ծառայությունն իրականացնում է կենսաթոշակների, նպաստների և սոցիալական ապահովության ծրագրերով նախատեսված այլ դրամական վճարների նշանակում և տրամադրում, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց սոցիալական կարիքների գնահատում և բավարարում, կայուն զբաղվածության ապահովմանը միտված պայմանների ստեղծում, բժշկասոցիալական փորձաքննության իրականացում, աջակցող միջոցների տրամադրում և այլն:

Միասնական սոցիալական ծառայության և դրա տարածքային կենտրոնների կողմից իրականացվող լիազորությունների և գործառույթների ցանկը տես աղյուսակում N7 և N8-ում.

Աղյուսակ N7⁴⁶: Միասնական սոցիալական ծառայության լիազորությունների և գործառույթների ցանկ.

NN	Լիազորության կամ գործառույթի անվանումը
1.	իրականացնում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքի (անձի) սոցիալական գնահատում (սոցիալական կարիքների գնահատում) և կազմակերպում սոցիալական աջակցության տրամադրումը.
2.	<u>կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը սոցիալական դեպքի վարման միջոցով</u>
3.	կազմակերպում է հաշմանդամություն ունեցող անձանց, երեխաների, կանանց, տարեցների, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված և օրենսդրությամբ սահմանված առանձին կատեգորիայի անձանց սոցիալական պաշտպանության պետական ծրագրերի իրականացումը.

⁴⁶ Սույն աղյուսակի կազմման համար հիմք է հանդիսացել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 22.1-րդ հոդվածի իրավակարգավորումները:

4.	կազմակերպում է անձին (ընտանիքին) տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների հասանելիությունը և մատչելիությունը բարելավելու ուղղությամբ պետական ծրագրերի իրականացումը.
5.	կազմակերպում է որոշակի բնակության վայր չունեցող, անօթևան, սոցիալապես անապահով և (կամ) հատուկ խմբերին դասված անձանց կացարանով ապահովելու (այդ թվում՝ ժամանակավոր) պետական ծրագրերի իրականացումը.
6.	կազմակերպում է սոցիալական համագործակցության համաձայնագրերի ընդունումը տարածքային մակարդակում.
7.	գործատուներից, պետական այլ մարմիններից և կազմակերպություններից, ֆիզիկական անձանցից պահանջում է կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ նշանակելու և վճարելու համար անհրաժեշտ փաստաթղթեր, իսկ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած դեպքում ստուգում է դրանց հավաստիությունը.
8.	հարկային մարմնից ստանում է պետական կենսաթոշակային համակարգի տվյալների շտեմարանը ձևավորելու համար անհրաժեշտ տվյալներ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած դեպքերում և կարգով ստուգում դրանց հավաստիությունը.
9.	նշանակում, վերահաշվարկում է կենսաթոշակները, նպաստները և այլ դրամական վճարներ, ապահովում կենսաթոշակների, նպաստների և այլ դրամական վճարների վճարումը կամ մերժում կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ նշանակելու, նշանակված կենսաթոշակները, նպաստները և այլ դրամական վճարները վերահաշվարկելու դիմումները.
	վարում է շտեմարանը, շտեմարանից տվյալներ տրամադրում գործատուներին, ֆիզիկական անձանց և պետական մարմիններին ու կազմակերպություններին.
10.	սոցիալական աջակցությանն առնչվող հարցերով դիմող անձանց ապահովում է խորհրդատվությամբ, իսկ անհրաժեշտության դեպքում աջակցում նրանց պահանջվող փաստաթղթեր ստանալու գործում.
11.	ապահովում է զբաղվածության կարգավորման ամենամյա պետական ծրագրի իրականացումը.
12.	կազմակերպում է օտարերկրացի աշխատողի համար գործատուին աշխատանքի թույլտվություն տրամադրելու, մերժելու, կասեցնելու կամ դադարեցնելու գործընթացները:

Աղյուսակ N8⁴⁷: Տարածքային մարմինների լիազորությունների և գործառույթների ցանկ.

NN	Լիազորության կամ գործառույթի անվանումը
1.	գնահատում է սոցիալական աջակցություն հայցողների և ստացողների սոցիալական կարիքները, կազմում անհատական ծրագիրը (սահմանում տրամադրման ենթակա ծառայությունների համալիրը), ինչպես նաև ապահովում է անհատական ծրագրի իրականացումը և շարունակական հսկողությունը.
2.	<u>կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը սոցիալական դեպքի վարման միջոցով</u>
3.	անհատական ծրագրի շրջանակներում համակարգում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման գործընթացը.
4.	իրականացնում է ընտանիքի սոցիալական գնահատում.
5.	տալիս է եզրակացություն՝ խնամակալության և հոգաբարձության մարմին՝ առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխայի որդեգրման, խնամակալության կամ հոգաբարձության, խնամատարության կամ բնակչության սոցիալական պաշտպանության հաստատություն ուղեգրելու, ինչպես նաև խնամակալ ճանաչելու կամ խնամատար ծնող կամ որդեգրել ցանկացող անձ հաշվառելու մասին,
6.	մասնակցում է մարզի, իր սպասարկման տարածքի համայնքների տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման և իրականացման աշխատանքներին.
7.	աջակցում է դիմողին բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու իրավունքների իրականացմանը.
8.	աջակցում է երեխայի կրթության (այդ թվում՝ նախադպրոցական կրթության) իրավունքի իրականացմանը.
9.	աջակցում է երեխաների կրթության կազմակերպման և ընտանեկան դաստիարակության հարցերի լուծմանը.
	հանդես է գալիս սոցիալական աջակցություն ստացողի օրինական շահերի և իրավունքների պաշտպանությամբ՝ նրա դիմելու դեպքում կամ սեփական նախաձեռնությամբ.
10.	ապահովում է սոցիալական աջակցության տրամադրման հավասար հնարավորություններ, սոցիալական աջակցության մատչելիություն և

⁴⁷ Սույն աղյուսակի կազմման համար հիմք է հանդիսացել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 17-րդ հոդվածի իրավակարգավորումները:

	համարժեքություն սոցիալական աջակցություն ստացողների անհատական կարիքներին.
11.	համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ.
12.	տարածքային մակարդակով կազմակերպում է սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի ընդունման գործընթացը.
13.	ընդունում է անձանց դիմումները՝ մեկ պատուհանի սկզբունքով, ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով փաստաթղթաշրջանառությունը.
14.	կատարում է անձանց ընդունելություն՝ տրամադրելով անհրաժեշտ տեղեկատվություն և խորհրդատվություն.
15.	սոցիալական ծառայությունների տրամադրման համար անհրաժեշտ տվյալները ստանում է առցանց կամ անհրաժեշտ փաստաթղթերով և կիրառում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով.
16.	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դեպքում և կարգով նշանակում է կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ, ապահովում է դրանց վճարումը.
17.	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված կարգով տրամադրում է զբաղվածության ծառայություններ.
18.	Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված կարգով մատուցում է ծառայություններ բժշկասոցիալական փորձաքննության բնագավառում.
19.	իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով և այլ իրավական ակտերով սահմանված այլ լիազորություններ:

6.2. ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգը պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կազմակերպությունների և ֆիզիկական անձանց, սոցիալական աջակցության շրջանակներում նրանց կողմից իրականացվող գործառույթների (լիազորությունների) և միջոցառումների ամբողջությունն է: Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների համակարգը համագործակցության ապահովման միջոցով կանխարգելում է անձի (ընտանիքի, այլ սոցիալական խմբի)

կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելը, վերացնում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու պատճառները և հետևանքները⁴⁸:

«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս հետևյալը.

- ⇒ **ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը**, ապահովում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը և կազմակերպում է դիմումների ընդունման, հաշվառման և փաստաթղթաշրջանառության գործընթացը.
- ⇒ **Տարածքային մարմինները**, կազմակերպում են ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը.
- ⇒ **Միասնական սոցիալական ծառայությունը**, կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը սոցիալական դեպքի վարման միջոցով:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունները ընդհանուր առմամբ, իրենցից ներկայացնում են համակարգ, որն կազմված է մի շարք բաղադրիչներից, դրանք են.

- ✓ լիազորած պետական մարմինը.
- ✓ միջգերատեսչական սոցիալական համագործակցության կողմերը.
- ✓ աջակցող ցանցը (օրենքով սահմանված սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի կողմերը).
- ✓ տարածքային մարմինները.
- ✓ ընտանիքի սոցիալական գնահատման համակարգը.
- ✓ միասնական տեղեկատվական համակարգը:

Հարկ է արձանագրել, որ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների հասկացությունը, համաձայն որի, ինտեգրված սոցիալական ծառայություններն անձի (ընտանիքի կամ այլ սոցիալական խմբի) սոցիալական կարիքների համալիր գնահատման հիման վրա և սոցիալական աջակցության շրջանակներում իրականացվող՝ օրենքով սահմանված մեկ կամ մի քանի գործողությունների, ծրագրերի ու միջոցառումների ամբողջությունն է:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների մատուցմանը միտված, վերը մեջբերված, օրենքով սահմանված գործողությունները և միջոցառումները նախատեսված են «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի

⁴⁸ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մաս:

4-րդ մասով, որի համատեքստում, **ինտեգրված սոցիալական ծառայությունները ներառում են՝**

- ⇒ անձի (ընտանիքի կամ այլ սոցիալական խմբի) սոցիալական կարիքների համալիր գնահատումը և այդ կարիքները բավարարելու նպատակով հասանելի ռեսուրսների որոնումը.
- ⇒ անհատական ծրագիր կազմելը և դրա իրականացումն ապահովելը.
- ⇒ մեկ պատուհանի սկզբունքով սոցիալական կարիքներին համարժեք տարատեսակ սոցիալական ծառայությունները համակցված մատուցելը կամ դրանց համակցված մատուցումը կազմակերպելը.
- ⇒ անձի (ընտանիքի կամ այլ սոցիալական խմբի) սոցիալական կարիքները բավարարելու ուղղությամբ միջգերատեսչական համագործակցությունն ու սոցիալական համաձայնագրի շրջանակներում աջակցող ցանցի համագործակցությունը (այդ թվում՝ այդ համագործակցությունն ապահովելը).
- ⇒ տեղական սոցիալական ծրագրեր կազմելը և իրականացնելը.
- ⇒ անձի (ընտանիքի կամ այլ սոցիալական խմբի) սոցիալական կարիքների համալիր գնահատման հիման վրա իրականացվող այլ ծրագրերն ու միջոցառումները:

Համալիրության տեսանկյունից, ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումն ապահովում է լիազորած պետական մարմինը՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը, իսկ տարածքային սպասարկման տեսանկյունից՝ տարածքային մարմնի սպասարկման տարածքի բնակչությանն ինտեգրված սոցիալական ծառայությունները տրամադրում են տարածքային մարմինները:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունները տրամադրվում են սոցիալական դեպքի վարման շրջանակներում⁴⁹: Նշվածից հետևում է, որ ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման համար հիմնարար դերակատարում ունեցող մարմինը միասնական սոցիալական ծառայությունն է, քանի որ, վերջինիս վրա է դրված դեպքը վարելու լիազորությունը:

Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունները կարող են տրամադրվել նաև կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու կանխարգելմանը և կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնվելու պատճառների վերացմանն ուղղված սոցիալական

⁴⁹ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 6-րդ մաս:

աջակցության ծրագրերի, միջոցառումների շրջանակներում, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված այլ դեպքերում:

**6.3. ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ
ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑՎՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ**

ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿՈՒՄ

Հիմք ընդունելով սույն բաժնում կատարված ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով սույն գնահատման փաստաթղթի մաս կազմող 5-րդ բաժնի ուսումնասիրությունները և եզրահանգումները, ստորև ներկայացվում են միասնական սոցիալական ծառայությունների հնարավոր ապակենտրոնացմանը միտված՝ մոդելային տարբերակների ձևաչափով առաջարկությունները.

ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈԴԵԼ N1: Սույն մոդելի կիրառությունը ենթադրում է օրենսդրական փոփոխությունների և լրացումների միջոցով միավորված համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, մասնավորապես՝ համայնքի ղեկավարին, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերապահել նոր լրացուցիչ՝ **սեփական և պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:**

Հիմք ընդունելով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության կողմից 2022 թվականին շրջանառության դրված օրենսդրական նախաձեռնությունը, մասնավորապես՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» և «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքում լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերը, առաջարկվում է հետևյալ լիազորությունները, որպես սոցիալական պաշտպանության բնագավառում սեփական և պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ վերապահել բազմաբնակավայր համայնքների ղեկավարներին.

«Համայնքի ղեկավարը սոցիալական պաշտպանության բնագավառում իրականացնում է հետևյալ **սեփական լիազորությունները.**

- ⇒ հայտնաբերում է սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին.
- ⇒ կազմակերպում է տնային այցելություններ և համայնքի ֆինանսական ու ոչ ֆինանսական առկա հնարավորությունների սահմաններում լուծում տալիս սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող ընտանիքի կամ անձի սոցիալական խնդիրներին.
- ⇒ միջոցներ է ձեռնարկում սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ օգնելու հայտնաբերել և օգտագործել դժվարություններ հաղթահարելու իրենց կարողությունները, այդ

նպատակով համագործակցում է սոցիալական աջակցություն տրամադրող այլ մարմինների հետ.

- ⇒ որպես «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված աջակցող ցանցի ներկայացուցիչ՝ համագործակցում է վերջինիս մասնակիցների հետ.
- ⇒ համագործակցում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունների, ֆիզիկական անձանց հետ տարածքային սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի, ինչպես նաև համաձայնեցման կոմիտեների շրջանակներում.
- ⇒ նպաստում է սոցիալական աջակցության ցանցի ձևավորմանը և համալրմանը:

«Համայնքի ղեկավարը սոցիալական պաշտպանության բնագավառում իրականացնում է հետևյալ **պատվիրակած լիազորությունները.**

- ⇒ աջակցում է սոցիալական աջակցության պետական ծրագրերի իրականացմանը դրանց հասցեականության մեծացման հարցում հայտնաբերելով համայնքի առավել աղքատ, ինչպես նաև սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված ոչ աղքատ ընտանիքներին.
- ⇒ իր իրավասության շրջանակում միջոցներ է ձեռնարկում սոցիալական խնդիրների և դիսկերի կրճատման, կյանքի դժվարին իրավիճակ առաջացնող պայմանների ու պատճառների վաղ հայտնաբերման և կանխարգելման, համայնքում սոցիալական աշխատանքի արդյունավետ մեխանիզմների զարգացման ուղղությամբ.
- ⇒ կազմակերպում է համայնքի գնահատված սոցիալական կարիքների հիման վրա տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման, ընդունման և դրանց իրականացման գործընթացը.
- ⇒ ավագանու հաստատմանն է ներկայացնում տեղական սոցիալական ծրագրի շրջանակներում սոցիալական աջակցության տրամադրման կարգը և ապահովում ծրագրի իրականացումը.
- ⇒ տարերային և տեխնաժին վտանգով պայմանավորված աղետների ու տնտեսական և այլ ցնցումների, ինչպես նաև ռազմական դրության ընթացքում կազմակերպում և իրականացնում է բնակչությանը համար նախատեսված անհետաձգելի սոցիալական աջակցության միջոցառումները.

- ⇒ հավաքագրում է իր համայնքում գտնվող կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքների տվյալները, և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով դրանք տրամադրում համապատասխան շտեմարանները շահագործող մարմիններին.
- ⇒ միջոցներ է ձեռնարկում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց զբաղվածության ապահովման համար.
- ⇒ ղեկավարում կամ համակարգում է խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովի աշխատանքները:»:

Վերը նկարագրված պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները կարող են իրականացվել տեղական սոցիալական ծրագրերի միջոցով՝ ֆինանսավորվելով որպես առանձին նպատակային ծրագիր՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար պետական բյուջեից համայնքներին տրամադրված միջոցների հաշվին:»:

ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈԴԵԼ N2: Սույն մոդելը իրենից ենթադրում է իրականացման տեսանկյունից առավել երկարաժամկետ կիրարկում, որով հնարավորություն կստեղծվի օրինակ՝ մինչև 2024 թվականը, սոցիալական ծառայությունները համալիր կարգով և ամբողջությամբ ապակենտրոնացնել տեղական մակարդակում:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իրավակիրառական պրակտիկայում միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնների թիվը կազմում է թվով 49-ը, որոնք ըստ էության գործում են հանրապետության նախկին շրջանային կենտրոններում, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը և ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, մինչև 2024 թվականը, բոլոր տարածքային կենտրոնները փոխանցել համայնքային ենթակայության, իսկ դրանց կողմից իրականացվող շուրջ չորս տասնյակի հասնող լիազորությունները օրենքով վերապահել համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:

Սույն առաջարկության համատեքստում, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ չբացառել համայնքների միավորման նոր գործընթացի նախաձեռնման և իրականացման անհրաժեշտությունը, առավելապես այն դիտարկելով նախկին 37 շրջանների կառուցվածքով, տվյալ

պարագայում, սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոնների ենթակայության և դրանց լիազորությունների փոխանցումը կլինի ամբողջությամբ արդարացված, և չի ենթադրի լրացուցիչ գործիքակազմերի ներդրում բոլոր այն համայնքներում, որտեղ չկան միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ:

Վերը մեջբերված առաջարկությունը վարչատարածքային բարեփոխումների առարկա դարձնելու աննպատակահարմարության պարագայում, այն կարող է կիրառվել ՀՀ բոլոր միավորված 79 համայնքներում հետևյալ տրամաբանությամբ.

Համայնքների կեսից ավելին ունեն միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ, դրանց ենթակայության փոխանցումը կարող է կատարվել առավել հեշտ տարբերակով, մասնավորապես՝ պետական ենթակայությունից փոխանցում համայնքային ենթակայության (որպես համայնքապետարանի աշխատակազմի առանձնացված ստորաբաժանումներ), լիազորություններն էլ՝ օրենքով պատվիրակելու ձևաչափով: Իսկ այն համայնքներում, որտեղ չկան միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ, դրանք հիմնականում գյուղական բնակավայրեր ընդգրկող համայնքներն են և նախկին հանրապետական նշանակություն ունեցող՝ շրջկենտրոն չհանդիսացող քաղաքների շուրջ ձևավորված համայնքներն են, առաջարկվում է ստեղծված ՔՍԳ-երի, որոշներում նոր ՔՍԳ-եր ներդնելու միջոցով, կմատուցվեն տվյալ համայնքապետարանի կողմից:

ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈՂԵԼ N3: Սույն մոդելը ենթադրում է առավել կարճաժամկետ իրագործման և կիրառելիության հնարավորություններ և կարող է դիտարկվել, որպես **պիլոտային ծրագիր:** Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ համայնքների միավորման գործընթացը առաջինը ավարտվել է ՀՀ Սյունիքի մարզում և հետխոշորացման ժամանակահատվածի տեսանկյունից առավել փորձառություն են ձեռք բերել հենց այս մարզի բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները և համայնքապետարանների աշխատակազմերը, առաջարկվում է սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացի պիլոտային ծրագիրը իրականացնել Սյունիքի մարզի համայնքներում:

Մասնավորապես՝ առաջարկվում է օրենսդրական փոփոխությունների միջոցով, միասնական սոցիալական ծառայության Կապանի, Գորիսի, Մեղրիի և Սիսիանի տարածքային կենտրոնները դարձնել համայնքային ենթակայության, համապատասխանաբար, ձևավորելով Կապանի, Գորիսի, Մեղրիի և Սիսիանի համայնքապետարաններում, որպես առանձնացված ստորաբաժանում:

Միաժամանակ, օրենսդրական մակարդակում այդ տարածքային կենտրոնների լիազորությունները վերապահել մեջբերված համայնքների ղեկավարներին՝ որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:

Պիլոտային ծրագրով ամբողջ Սյունիքի մարզի վարչական տարածքը ընդգրկելու նպատակով, առաջարկվում է Տեղ և Տաթև համայնքների սոցիալական ծառայությունների սպասարկումը վերապահել Գորիսի համայնքապետարանի առանձնացված ստորաբաժանում համարվելիք միասնական սոցիալական ծառայության կենտրոնին, նույն տրամաբանությամբ՝ Գորայք համայնքի դեպքում՝ Սիսիանի տարածքային կենտրոնին, Քաջարան համայնքի դեպքում՝ Կապանի տարածքային կենտրոնին: Մյուս տարբերակով, Սյունիքի մարզի վարչական տարածքը ամբողջությամբ ընդգրկելու համատեքստում, առաջարկվում է վերը մեջբերվածից ելնելով, չբացառել կամ միգուցե առաջնորդվել՝ Տեղ, Գորայք, Տաթև և Քաջարան համայնքներում, սոցիալական ծառայությունների մատուցման հնարավորությունները այդ համայնքներում արդեն իսկ գործող ՔՍԳ-երի հենքի վրա:

Վերը ներկայացված երեք մոդելներից յուրաքանչյուրի կիրառության պարագայում, առաջարկվում է պետական լիազոր մարմնի իրավասությունը վերապահել բացառապես ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, որն իր հերթին կապահովի ապակենտրոնացված լիազորությունների իրականացման մասով խորհրդատվական, մեթոդական, վերահսկողական գործիքակազմերի կիրառումը, նորմատիվային բազայի ձևավորումը, մասնագիտական կարողությունների ամրապնդումը և այլն:

7.ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հիմք ընդունելով սույն փաստաթղթում կատարված հիմնական եզրահանգումները և առաջարկությունները, ստորև ամփոփ տարբերակով ներկայացվում են «Սյունիքի մարզում սոցիալական ծառայությունների մատուցման փորձնական գնահատում» փաստաթղթի նախագծի ընդհանուր արդյունքները և առաջարկությունները.

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
1.	Կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ թե՛ օրենսդրական մակարդակում, և թե՛ իրավակիրառական պրակտիկայում, պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների, այդ թվում նաև՝ սոցիալական աջակցության նպատակի իրագործման պարտավորությունները շարունակում են առավելապես դրված մնալ պետական կառավարման և տարածքային կառավարման մարմինների վրա, ինչը վկայում է Հայաստանում լիազորությունների ապակենտրոնացման ցածր մակարդակի մասին:	Հիմք ընդունելով գնահատման շրջանակում արված եզրահանգումները, առաջարկվում է Սահմանադրության 87-րդ հոդվածի կարգավորումների համատեքստում, անդրադառնալ սոցիալական աջակցության ոլորտին վերաբերելի պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներից բխող՝ լիազորությունների ապակենտրոնացմանը: Մասնավորապես՝ օրենսդրական մակարդակում հավասարակշեռվել պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված այն լիազորությունների ցանկը կամ շրջանակը, որոնք նպատակ ունեն լուծելու կամ իրագործելու պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները:
2.	Համաձայն «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների միջոցով: Հարկ է նկատել, որ նշված հոդվածով սոցիալական ծառայություն տրամադրող մարմինների շարքում չկան նշված համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինները, փոխարենը սահմանված է, որ սոցիալական ծառայություններ են տրամադրում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունները: Մինչդեռ՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանվում է, որ սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծվում են	Սահմանադրական նշված կարգավորման լույսի ներքո՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածով սահմանվել են համապատասխան կարգորոշումներ, որոնք գործնականում իրացվում են համայնքային մակարդակում, այսինքն՝ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները ըստ էության սոցիալական աջակցության ծառայություններ են մատուցում: Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և նպատակ ունենալով համապատասխանեցնել իրար «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի և «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի կարգավորումները, առաջարկվում է «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Հայաստանի Հանրապետությունը սոցիալական

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով: Մեջբերվածի համատեքստում արժանահավատ է դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի կարգավորումներն առ այն, որ համայնքի կամավոր խնդիրները սահմանվում են ավագանու որոշումներով և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվում են սեփական լիազորություններ:</p>	<p>Ճառախոսներ է տրամադրում տարածքային մարմինների, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող կազմակերպությունների, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջոցով:»:</p>
3.	<p>Իրավացիորեն պետք է արձանագրել, որ տեղական ինքնակառավարման բնագավառի պետական լիազոր մարմնի՝ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը պետք է առավել նպատակադրված լինի, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների փոխանցման կամ լիազորությունների վերապահման օրենսդրական նախաձեռնությունների գործընթացը իրականացնել մինչև «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 04.03.20թ. ՀՕ-98-Ն փոփոխությունների իրականացումն գործող համապատասխան օրենսդրական գործիքակազմերի իրավաիրացնող նախադեպով: Նշված եզրահանգումն առավել ամրապնդվում է ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների լրյսի ներքո, համաձայն որի, համայնքի պարտադիր խնդիրների լուծման նպատակով օրենքով սահմանվում են հարկային և ոչ հարկային այնպիսի աղբյուրներ, որոնք անհրաժեշտ են այդ խնդիրների իրականացումն ապահովելու համար:</p>	<p>Առաջարկվում է, լիազորությունների ապակենտրոնացման նպատակով մշակվելիք «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը և դրանով պայմանավորված օրենսդրական փոփոխություններն ու լրացումները դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված սահմանադրական կարգավորումների, ինչպես նաև Կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրով սահմանված մոտեցումների համատեքստում:</p>
4.	<p>«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ կարգավորումների մասերով առկա է օրենսդրական և իրավակիրառական հակասություններ: Այսպես՝ մի կողմից «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 12-րդ հոդվածով համայնքի բնակչության սոցիալական պաշտպանությունը համարվում է համայնքի պարտադիր խնդիր, մյուս կողմից, նույն օրենքի 10-րդ հոդվածով,</p>	<p>Նպատակ ունենալով հստակեցնելու սոցիալական պաշտպանության պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով Սահմանադրության 6-րդ հոդվածով սահմանված օրինականության սկզբունքը, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	սոցիալական աջակցության տրամադրումը որակվում է որպես կամավոր խնդիր, որի համատեքստում, համայնքի ավագանին պետք է սահմանի սոցիալական աջակցության կամավոր խնդիրների լուծման չափորոշիչներ:	«Սոցիալական աջակցության վերաբերյալ պարտադիր խնդիրը լուծվում է համայնքի ավագանու սահմանած չափորոշիչներով, հիմք ընդունելով օրենքով սահմանված համապատասխան լիազորությունները:»:
5.	Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը պատշաճ կազմակերպելու տեսանկյունից առկա են մի շարք օրենսդրական կարգավորումներ, որոնք հնարավորություն չեն ընձեռում իրականացնելու լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը համայնքային մակարդակում: Մասնավորապես՝ խոսքը վերաբերում է «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով տարածքային կառավարման մարմիններին՝ մարզպետներին, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերապահված լիազորություններին:	Նպատակ ունենալով ապահովելու Կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի N1363 որոշմամբ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. հնգամյա ծրագրի հավելվածի 6.6-րդ ենթաբաժնով սահմանված լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ համատեղ մշակել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում և «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքների նախագծեր, ինչպես նաև մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ: Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Տարածքային կառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերը, դրանցով պայմանավորված լիազորությունները ամրագրելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածում, որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները: Առաջարկվում է ուժը կորցրած ճանաչել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված լիազորությունը, այն վերաձևակերպելով և սահմանելով նույն օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները սահմանող 24-րդ հոդվածում որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություն:

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
6.	<p>Ըստ էության, համագործակցության համաձայնագրի կնքման կազմակերպման գործընթացի պարտավորությունը, օրենսդիրը դրել է միասնական սոցիալական ծառայության վրա, մինչդեռ, հարկ է նկատել, որ այդ համաձայնագրի կողմ կարող է հանդիսանալ նաև համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինը, ի դեմս համայնքի ղեկավարի, ինչի մասին է վկայում մի շարք համայնքների հետ իրավակիրառական պրակտիկայում կնքված համաձայնագիրը: Համայնքի ղեկավարը, օրենքով սահմանված կարգով համակործակցում է աջակցող ցանցի հետ, հետևաբար, օրենքով անհրաժեշտ է սահմանել համապատասխան լիազորություն, որով համայնքի ղեկավարը, որպես համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմին իրավունք ունենա կամ պարտավորվի կնքելու այդ համաձայնագիրը:</p>	<p>Առաջարկվում է լրացում կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում, մասնավորապես՝ օրենքի տեղական ինքնակառավարման մարմնի լիազորությունները սահմանող 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի ղեկավարը համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ՝ միասնական սոցիալական ծառայության հետ կնքելով համագործակցության համաձայնագիր»: Նշված առաջարկության ընդունումը կապահովվի ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի և 182-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված սահմանադրական նորմերի իրացումը իրավակիրառական պրակտիկայում և թույլ կտա համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմնին կատարելու այնպիսի գործողություն, որի համար վերջինս օժտված է օրենքով:</p>
7.	<p>«Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 28.1-րդ հոդվածով՝ ծախսերի գծով՝ օրենքով սահմանված կարգով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահված լիազորությունների իրականացման ընթացիկ ծախսերի հիմնական ուղղությունների շարքում իր տեղն է գտել սոցիալական աջակցությունը: «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքից մեջբերված իրավանորմի վերլուծությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ օրենսդիրը՝ սոցիալական աջակցության ուղղությամբ, համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին թույլ է տալիս կատարելու ծախսեր, ինչը վկայում է այն մասին, որ սոցիալական ապահովության գծով՝ առնվազն համայնքի ղեկավարը պետք է ունենա համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն, մինչդեռ՝ գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանված կարգավորման տրամաբանությունը ճիշտ հակառակի մասին է փաստում:</p>	<p>Առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերտառությամբ 48-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «միջոցներ է ձեռնարկում հայտնաբերելու սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ վերջիններիս տրամադրելով համապատասխան սոցիալական աջակցություն»: Նշված օրենսդրական լրացումը հնարավորություն կընձեռի համայնքների ղեկավարներին, սոցիալական աջակցության տրամադրման լիազորությունը իրականացնելու որպես համայնքի պարտադիր խնդրի լուծմանը միտված սեփական լիազորություն:</p>
8.	<p>Անհրաժեշտ է արձանագրել, որ «Տեղական ինքնակառավարման մասին»</p>	<p>Նպատակ ունենալով համապատասխանեցնելու իրար «Սոցիալական</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը սահմանում է հետևյալը. Համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով: Մինչդեռ՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ համայնքի սոցիալական աշխատողի հիմնական իրավունքների, պարտականությունների, լիազորությունների և գործառույթների մասով՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը նախատեսել է կարգավորումներ, սակայն դրանք վերաբերելի են համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի:</p>	<p>աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դրույթները, առաջարկվում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 48-րդ հոդվածի 3-րդ մասի երկրորդ նախադասությունը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով:»: Միաժամանակ, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, որպես համայնքային ծառայության հարցերով պետական լիազոր մարմին, առաջարկել բոլոր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, հաստիքները ձևավորելի և պաշտոնների անձնագրերը հաստատելիս կիրառել «Համայնքի սոցիալական աշխատանքի մասնագետ» բառերը:</p>
9.	<p>«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածը սահմանում է տեղական սոցիալական ծրագրերի հասկացությունը, կազմման և իրականացման ընթացակարգը: Հարկ է արձանագրել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում որևէ համայնքում չկան մշակված տեղական սոցիալական ծրագրեր, ինչը ցույց է տալիս, որ օրենքով սահմանված այդ պահանջները իրավակիրառական պրակտիկայում չեն իրագործվում: Տեղական սոցիալական ծրագրերը կարող են արժանահավատորեն դիտարկվել որպես համայնքի տարեկան գործողությունների մի բաղադրիչ, ինչը առարկայական իմաստով առնվազն տեղավորվում է համայնքի տարեկան բյուջեի կազմման, իրագործման և հաշվետվողականության գաղափարի համատեքստում: Օրենսդրական կարգավորումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տեղական սոցիալական ծրագրերին վերաբերելի «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված բոլոր իրավակարգավորումները պետք է</p>	<p>Հարկ է արձանագրել, որ դեռևս 2018 թվականից՝ Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» Ծրագրի շրջանակներում մշակվել և ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից շուրջ 42 բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին են տրամադրվել «Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանի» էլեկտրոնային գործիքը: Նշվածը հաշվի առնելով և հիմք ընդունելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածի կարգավորումները, առաջարկվում է փոփոխություններ և լրացումներ կատարել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի բոլոր այն իրավանորմերում, որտեղ կարգավորումներ են սահմանված տեղական սոցիալական ծրագրերի մասով, մասնավորապես՝ դրանք համապատասխանեցնելով համայնքի տարեկան աշխատանքային</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>խմբագրվեն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 82.1-րդ հոդվածի կարգավորումների լույսի ներքո: Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլանում տեղական սոցիալական ծրագրերի ներառումը հնարավորություն կընձեռի կյանքի կոչելու այդ ծրագրերը, քանի որ, տարեկան աշխատանքային պլանի մասով գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքը սահմանել է կատարողականի և հաշվետվությունների ապահովման հետ կապված բոլոր կառուցակարգերը:</p>	<p>պլանի կառուցվածքին և գաղափարին վերաբերելի՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված իրավակարգավորումներին, կամ ընդհանրապես ուժը կորցրած ճանաչել «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածը, դրանից ենթադրվող կարգավորումները վերաձևակերպելով և տեղայնացնելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում:</p>
10.	<p>Հայաստանը, լիազորությունների ապակենտրոնացման մակարդակով զիջում է Եվրոպայի Խորհրդի անդամ գրեթե բոլոր երկրներին, ինչը վկայում է այն մասին, որ մեր երկրում չկա ձևավորված անհրաժեշտ փորձ, գիտելիք և կարողություն՝ սեփական լիազորության տեսքով, համապատասխան ֆինանսավորման աղբյուրների ապահովմամբ, լիազորությունների ապակենտրոնացում իրականացնելու համար: Լիազորությունների ապակենտրոնացման ամենահաջողված մոդելը համարվում է սեփական լիազորության տեսքով լիազորությունը տեղական մակարդակին փոխանցելը, որին զուգահեռ, պետությունը՝ օրենսդրական երաշխիքներ է սահմանում այդ լիազորությունների իրականացման համար համայնքներին համապատասխան հարկային նոր եկամուտների աղբյուրներով ապահովելու մասով:</p>	<p>Լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթաց նախաձեռնելիս, անհրաժեշտ է սկզբնական շրջանում դիտարկել պատվիրակման մեթոդը: առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություններին՝ սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս, որպես ապակենտրոնացման մեթոդ կիրառել լիազորությունը օրենքով համայնքի ղեկավարին պատվիրակելու եղանակը, միաժամանակ առաջարկվում է օրենքով պատվիրակված լիազորությունից բացի, մշակել Կառավարության որոշման նախագիծ, որով կսահմանվի սոցիալական ծառայությունների, որպես պատվիրակված լիազորության իրականացման կարգը, նորմատիվները և պայմանները:</p>
11.	<p>Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրվող լիազորությունները պետք է լիակատար և բացառիկ լինեն: Դրանք չեն կարող վերացվել կամ սահմանափակվել իշխանության այլ (կենտրոնական կամ տարածաշրջանային) մարմնի կողմից: Միջազգային իրավունքի նորմի մեկնաբանությունը թույլ է տալիս արձանագրելու, որ համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններ փոխանցելիս կամ պատվիրակելիս, պետք է պահպանել այդ լիազորության լիակատարության և բացառիկության սկզբունքը:</p>	<p>Առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների և աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություններին, սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս պահպանել փոխանցվող լիազորությունների լիակատարության և բացառիկության սկզբունքը, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով որպես պատվիրակված լիազորություն վերապահել այն բոլոր լիազորությունները, որոնք ամբողջությամբ ներառելու են բոլոր սոցիալական աջակցության և սոցիալական աջակցության</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
		Ծառայությունները՝ բացառություն կարող են դիտարկվել՝ պետական նպաստների և կենսաթոշակների:
12.	ՏԿԵՆ-ի կողմից մշակված Ճանապարհային քարտեզը կրկին պետք է վերախմբագրվի, հաշվի առնելով համայնքների միավորման գործընթացի ավարտը և կրկին պետք է դրվի շրջանառության, ինչպես նաև հանրային քննարկումների: Սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով Ճանապարհային քարտեզը լուրջ փոփոխությունների պետք է ենթարկվի, քանի որ վերջին երկու տարում այդ ոլորտում կատարված կառուցվածքային փոփոխությունները այլևս որևէ աղբյուր չունեն Ճանապարհային քարտեզում ներկայացված 2017-2018թթ.-ին առկա իրականության հետ: Ինչպես և մյուս լիազորությունների ապակենտրոնացման մասով, այնպես էլ սոցիալական աջակցության ծառայությունների կազմակերպման լիազորությունների մասով, ապակենտրոնացման գործընթացը պետք է սկսվի Ճանապարհային քարտեզում համապատասխան ամրագրումներ ունենալու և այն Կառավարության կողմից որպես միջոցառումների ամբողջություն հաստատվելու միջոցով:	Առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության վերսկսել Ճանապարհային քարտեզի լրամշակման աշխատանքները, դրանում ներառելով սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպման լիազորության ապակենտրոնացման բաղադրիչը՝ առկա իրականությանը համահունչ, գործող օրենսդրական կարգավորումների համատեքստում: Առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում ներառել միասնական և ինտեգրված սոցիալական ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացումը, բացառություն սահմանելով պետական նպաստների և կենսաթոշակների բաղադրիչը:
13.	Լիազորության իրականացման համար օգտագործվող բոլոր միջոցները պետք է փոխանցվեն համայնքի լիակատար սեփականությանը՝ առանց վճարի, քանի որ համայնքը ստիպված չէ «գնել» դրանք: Միանգամայն իրավաչափ կլինի, որ փոխանցման ընդհանուր պայմանները գրվեն օրենքում: Այնուհետև, հետևելով նման դեպքերի համար ընդունված ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերին, առանձին որոշումներով պետք է սահմանվեն, թե որ շենքերը, հողերը, սարքավորումները և ճանապարհները որ համայնքի սեփականությունն են դառնում:	Նշվածը հաշվի առնելով, առաջարկվում է Ճանապարհային քարտեզում հստակ սահմանել սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման պարագայում գույքի փոխանցման հետ կապված օրենսդրական և իրավակիրառական գործողությունները, ժամկետները և պատասխանատու մարմիններին:
14.	Օրենսդրության կարգավորման տեսասանկյունից եթե դիտարկենք, ապա ակնհայտ է դառնում, պատվիրակված լիազորությունների իրականացման գործընթացներից համայնքի ավագանու դուրս մնալու իրավական հետևանքը: Նման իրավական հետևանքի հանգեցումը լուրջ և էական	Հիմք ընդունելով Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածի 5-րդ մասի դրույթները, հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կարգավորումները, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>վտանգ է ներկայացնում տեղական ինքնակառավարման իրավունքի պատշաճ իրականացման համար, մասնավորապես՝ ժողովրդավարական այս ինստիտուտի գլխավոր կառավարման մարմինը համարվում է համայնքի ընտրողների ուղիղ մանդատը ստացած՝ համայնքի ներկայացուցչական մարմինը, որն ի սկզբանե, ի հեճուկս բոլոր տեսակի գործողությունների, գործունեության ոլորտների, լիազորությունների տեսակների և այլնի, ոչ միայն պետք է տեղյակ լինի այդ գործընթացների իրականացումից, այլև իր անմիջական և որոշիչ դերակատարումն պետք է ունենա այդ գործընթացների կազմակերպման և իրականացման հարցերում և հարաբերություններում:</p>	<p>Ենթակառուցվածքների նախարարությանը, մշակել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծ, որով բոլոր պատվիրակված լիազորությունները վերաշարադրել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից այդ լիազորությունները համահավասար իրականացնելու համատեքստում, մասնավորապես՝ պատվիրակված լիազորությունները վերապահելով ինչպես համայնքի ղեկավարին, այնպես էլ՝ համայնքի ավագանուն: Նշված առաջարկությունը առաջարկվում է ընդունել ի ղեկավարումն հետագայում լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը ինստիտուցիոնալ մակարդակում իրականացնելիս:</p>
15.	<p>Սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների պատվիրակման (ապակենտրոնացման) գործընթացները պետք է ուղեկցվեն ֆինանսավորման համապատասխան ձևերի և գործիքակազմերի սահմանմամբ:</p>	<p>Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների ֆինանսավորման եղանակների կամ մեթոդների իմաստով առաջարկվում է կիրառել հետևյալ ձևերը .</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Կառավարության համապատասխան որոշման ընդունմամբ, ֆինանսավորման՝ տարեկան ծախսերի նորմատիվների սահմանում և յուրաքանչյուր տարի ընդունվող «Պետական բյուջեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման բաժնի, խմբի և դասերի, ֆինանսավորվող ծրագրի, միջոցառումների և վերջիններս իրականացնող համապատասխան համայնքների սահմանմամբ: 2) Կառավարության կողմից «Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» համապատասխան որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ ի թիվս այլ պատվիրակված լիազորությունների, կսահմանվեն նաև սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման պատվիրակված լիազորության

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
		<p>մասով ծախսերի և ֆինանսավորման նորմատիվները, ֆինանսավորման ընթացակարգը և ժամկետները:</p> <p>3) Կառավարության կողմից «Համայնքի ղեկավարին սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» որոշում ընդունելը: Այդ որոշմամբ բացառապես կսահմանվեն սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման և ծառայությունների տրամադրման նորմատիվները, այդ թվում՝ ֆինանսական, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման ընթացակարգերը:</p>
16	<p>Սյունիքի մարզի գրեթե բոլոր համայնքներում սոցիալական հարցերի տեղական քաղաքականությունը իրագործվում է համայնքապետարանի աշխատակազմի մեկ բազմաֆունկցիոնալ ստորաբաժանման բաժնի կողմից, որն ունի 6 համայնքային ծառայողի հաստիք: Այս մասով, կրկին նույն խնդիրն է, ինչը որ վերաբերելի էր Սիսիան համայնքին: Սոցիալական հարցերի և սոցիալական աջակցության գործառույթները իրականացվում են մի բաժնի կողմից, որն կանոնակարգում է թվով 6 ոլորտներ: Յուրաքանչյուր բնագավառին, ըստ էության անգամ մեկ հաստիք բաժին չի ընկնում, ինչը անշուշտ խոսում է այն մասին, որ սոցիալական աջակցության ծառայությունների մասով արդյունավետություն կանխորոշել բնականաբար հնարավոր չէ: Կարողությունների նման ցածր մակարդակը հնարավորություն չի ընձեռում համայնքի, այն էլ՝ բազմաբնակավայր համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, կայացնելու օբյեկտիվ և հասցեական որոշումներ, համայնքում սոցիալական աջակցության խնդիրների լուծման համատեքստում: Բազմաբնակավայր համայնքներում առավելապես մեծ է սոցիալական աջակցության</p>	<p>Նշվածը հաշվի առնելով, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, միջոցներ ձեռք առնել Սյունիքի մարզի համայնքներում սոցիալական հարցերի ստորաբաժանման կառուցվածքի ընդլայնման և համայնքային ծառայողների լրացուցիչ հաստիքների ձևավորման մասով, ինչպես նաև ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ համատեղ իրականացնել կարողությունների զարգացմանը միտված վերապատրաստման դասընթացներ:</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	ստորաբաժանումներում առավել մեծ թվով համայնքային ծառայողներ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այս անհրաժեշտությունը առավել քան կարևորվում է սպասվելիք լիազորությունների ապակենտրոնացման համատեքստում:	
17.	Սյունիքի մարզի համայնքների աշխատակազմերի կարողությունների մասով, ուշադրության է արժանի նաև այն հանգամանքը, որ սոցիալական աջակցության տրամադրման նպատակով համայնքներում չեն ձևավորվել համապատասխան հանձնաժողովները: Հարկ է արձանագրել, որ ԳՄՀԸ_ՏԿԵՆ համագործակցության շրջանակում, դեռևս 2021թվականի սկզբին մշակվել և 2022 թվականի հունվարի 25-ին համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին է տրամադրվել համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին համայնքի ավագանու որոշման նախագծի օրինակելի ձևը:	Առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, առաջարկել բոլոր համայնքների, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի համայնքների ղեկավարներին, ղեկավարվել ավագանու համայնքում սոցիալական աջակցության վերաբերյալ կամավոր խնդիրները լուծելու չափորոշիչները սահմանելու մասին որոշմամբ և ստեղծել համայնքում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին սոցիալական աջակցություն ցուցաբերելու գործընթացն ապահովող մշտական հանձնաժողով:
18.	Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներն ունեն ԲՍԳ-եր: ԲՍԳ-երը, իրենց ունեցած տեխնիկական հագեցվածությամբ և հնարավորություններով, լիարժեք համադրելի կարող են լինել սոցիալական ծառայությունների կենտրոնների կողմից մատուցվող ծառայությունների առնվազն մի մասի համար: Արժանահավատ է դիտարկել այն կարևոր փաստը, որ այսօր ՀՀ համայնքներում, այդ թվում նաև Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներում ստեղծված ԲՍԳ-երը, ունակ են իրենց գործառույթային շրջանակում ներառելու շատ ավելի մեծ թվով ծառայություններ: Նշվածը առավել քան ամրապնդվում է, նկատի ունենալով ԲՍԳ-երի ստեղծման և ներդրման նպատակը և տեսլականը: Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված այս գրասենյակները, կարող են հիմք հանդիսանալ այս համայնքներում սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունները ապակենտրոնացնելու համար:	Առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը, ինչպես նաև ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, սոցիալական աջակցության ծառայություններից բխող լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը նախաձեռնելիս ուշադրություն դարձնել, կամ առավելապես կարևորել և կենտրոնանալ Սյունիքի մարզի համայնքներում ստեղծված ԲՍԳ-երի ներուժի վրա, այն դիտարկելով, որպես ապակենտրոնացման հնարավոր պայման, մեթոդ և գործիք: Համայնքապետարանների կառուցվածքներում հնարավոր նոր հաստիքների կամ կառուցվածքային ստորաբաժանումների ավելացումը անշուշտ նպաստելու է սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների հնարավոր ապակենտրոնացման պատշաճ իրականացմանը, սակայն արդեն իսկ ձևավորված և գործող ԲՍԳ-երը իրապես կարող են բավարար հիմք համարվել պիլոտային կարգով

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
19	<p>Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքներում ձևավորված են և գործում են ՔՍԳ-եր, որոնք սակայն տեղակայված են համայնքի կենտրոն հանդիսացող բնակավայրում: Շարժական ՔՍԳ-եր ստեղծելու հետ կապված կարգորոշումները նախատեսված են ՀՀ համայնքներում ՔՍԳ-երի հիմնման և գործարկման վերաբերյալ ձեռնարկում: Համայնքների կազմում ընդգրկված բնակավայրերը առավելապես հեռու են կանգնած համայնքի կենտրոնում մատուցվող ծառայություններից, այդ թվում՝ բնակչության համար թերևս ամենակարևոր՝ սոցիալական ծառայություններ ստանալու հնարավորություններից: Շարժական ՔՍԳ-երը ռեալ կարող են դիտարկվել սոցիալական որոշ խումբ ծառայությունների հասանելիությունը բարձրացնելու գործիք ոչ միայն բնակավայրերի, այլ առավելապես նաև այդ բնակավայրերում ապրող սահմանափակ կարողություններ ունեցող և տարեց քաղաքացիներին սպասարկելու համար: Համայնքի ՏԻՄ-երից սոցիալական պաշտպանության բնագավառում օրենքով վերապահված լիազորությունների հիմնական մասը իրականացվում է համայնքի սոցիալական աշխատողի կողմից, հետևաբար՝ շարժական ՔՍԳ-ը կարող է լիարժեք աջակցության մեթոդ հանդիսանալ տունայցերի, ընտանիքի գնահատման, սոցիալական կարիքների վեր հանման և այլ սոցիալական պաշտպանությանը միտված աշխատանքների կատարման համար:</p>	<p>ապակենտրոնացումը իրականացնելու համար:</p> <p>Առաջարկվում է շարժական ՔՍԳ-երի ներդրման և կիրառման միջոցով Սյունիքի մարզի համայնքների կազմում ընդգրկված բնակավայրերում սոցիալական ծառայությունների հասանելիության բարձրացմանը ուղղված ծրագիր: Այս գործողությունը կարող է դիտարկվել որպես պիլոտային կոնկրետ համայնքում կամ համայնքներում:</p> <p>ՀՀ Սյունիքի մարզի համայնքների բնակավայրերում ներդնել և գործարկել շարժական ՔՍԳ-եր, որոնք բացի համայնքային վարչական ծառայություններից, միտված կլինեն բնակչին մոտեցնելու սոցիալական որոշ խումբ ծառայություններից օգտվելուն, ստեղծելով վարչարարական տեսանկյունից առավել մատչելի և հասանելի պայմաններ բնակավայրերի բնակիչների համար: Ծրագրային գործողության շրջանակում, կախված մատուցվող ծառայությունների շրջանակից, անհրաժեշտ է ապահովել շարժական ՔՍԳ-ին բնորոշ տեխնիկական հագեցվածությունը, աջակցել սոցիալական շարժական ծառայությունների մատուցման նպատակով մարդկային ռեսուրսների ձևավորմանը, նրանց կարողությունների և հմտությունների զարգացմանը, ապահովելով համայնքի կենտրոնում տեղակայված ոչ շարժական ՔՍԳ-ի հետ ցանցային կապի ստեղծումը և այլն:</p>
20	<p>Սոցիալական աջակցության ոլորտը կարգավորող օրենսդրությամբ սահմանված տեղական սոցիալական ծրագրերը գործնականում՝ իրավակիրառական պրակտիկայում չեն իրագործվում, ինչն իր հերթին էապես խոչընդոտում է սոցիալական աջակցության իրականացման հասցեականությանը, համալիր սոցիալական պաշտպանության միջոցառումների պատշաճ իրականացմանը: Տեղական սոցիալական ծրագրերի բացակայության պայմաններում, սոցիալական փոքր և միջին դրամաշնորհային ծրագրերի իրագործումը համայնքներում նոր խթան</p>	<p>Առաջարկվում է համայնքներում իրագործել սոցիալական ծառայությունների բարելավման և սոցիալական ծրագրերի իրականացման փոքր և միջին դրամաշնորհային ծրագրեր: Նշված գործողությունը կարող է դիտարկվել որպես պիլոտային կոնկրետ մեկ կամ մի քանի համայնքներում: ԳՄՀԸ «Լավ կառավարում հանուն տեղական զարգացման Հարավային Կովկասում» ծրագրի շրջանակում իրականացված ՀՀ խոշորացված համայնքներում տնտեսական զարգացմանն ուղղված փոքր և միջին ծրագրերի նախադեպով՝ Սյունիքի</p>

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>կարող է հանդիսանալ սոցիալական աջակցության և սոցիալական պաշտպանության տեղական քաղաքականության զարգացման և դրա արդյունավետության բարձրացման համար: Նման ծրագրերի իրագործումը հնարավորություն կընձեռի համայնքին, ի դմես իր ՏԻՄ-երի, ելնելով օրենքով իրենց վերապահված լիազորություններից, ինչպես նաև համայնքում գնահատված սոցիալական կարիքներից, իրականացնելու սոցիալական նշանակության ծրագրեր: Նշված ծրագրերի վերապահումը համայնքներին, որպես դրամաշնորհ ստացող կողմ, լավ ազդակ կամ ցուցիչ կարող է դիտարկվել հետագա գործողությունների և համագործակցությունների համար:</p>	<p>մարզի համայնքներում (չբացառելով նաև այլ մարզերի համայնքների հնարավոր ներգրավվածությունը) իրականացնել սոցիալական ծառայությունների բարելավման և սոցիալական ծրագրերի իրականացման փոքր և միջին դրամաշնորհային ծրագրեր: Դրամաշնորհները հայտարարվելու են մրցութային կարգով, որոնց դիմելու իրավունք են ունենալու հայտատու համայնքները և տվյալ տարածքում գործունեություն իրականացնող հասարակական կազմակերպությունները: Համայնքը և ՀԿ-ն համարվելու են համադրամաշնորհառուներ: Դրամաշնորհային ծրագրերը ըստ իրենց գործունեության ծավալի կարող են դիտարկվել փոքր և միջին: Սոցիալական ծառայությունների բարելավման և սոցիալական ծրագրերի իրականացման փոքր և միջին դրամաշնորհային ծրագրերի համակարգողները դիտարկվելու են համայնքների սոցիալական ծառայողները:</p>
21.	<p>Հիմք ընդունելով գնահատման նախագծի 6-րդ բաժնում կատարված ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները, ինչպես նաև հաշվի առնելով գնահատման նախագծի մաս կազմող 5-րդ բաժնի ուսումնասիրությունները և եզրահանգումները, ստորև ներկայացվում են միասնական սոցիալական ծառայությունների հնարավոր ապակենտրոնացմանը միտված՝ մոդելային տարբերակների ձևաչափով առաջարկությունները.</p>	<p>Սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման համար առաջարկվում են երեք մոդելներ, որոնք ներկայացվում են ստորև բերված սյունակում.</p>
22.	<p>ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈԴԵԼ N1: Սույն մոդելի կիրառությունը ենթադրում է օրենսդրական փոփոխությունների և լրացումների միջոցով միավորված համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, մասնավորապես՝ համայնքի ղեկավարին, սոցիալական պաշտպանության բնագավառում վերապահել նոր լրացուցիչ՝ սեփական և պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:</p> <p>Հիմք ընդունելով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության կողմից 2022 թվականին շրջանառության դրված օրենսդրական նախաձեռնությունը, մասնավորապես՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» և «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքում լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերը, առաջարկվում է հետևյալ լիազորությունները, որպես սոցիալական պաշտպանության բնագավառում սեփական և պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ վերապահել բազմաբնակավայր համայնքների ղեկավարներին.</p>	

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>«Համայնքի ղեկավարը սոցիալական պաշտպանության բնագավառում իրականացնում է հետևյալ սեփական լիազորությունները.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ հայտնաբերում է սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին. ▪ կազմակերպում է տնային այցելություններ և համայնքի ֆինանսական ու ոչ ֆինանսական առկա հնարավորությունների սահմաններում լուծում տալիս սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող ընտանիքի կամ անձի սոցիալական խնդիրներին. ▪ միջոցներ է ձեռնարկում սոցիալական աջակցության կարիք ունեցող անձանց և ընտանիքներին՝ օգնելու հայտնաբերել և օգտագործել դժվարություններ հաղթահարելու իրենց կարողությունները, այդ նպատակով համագործակցում է սոցիալական աջակցություն տրամադրող այլ մարմինների հետ. ▪ որպես «Սոցիալական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված աջակցող ցանցի ներկայացուցիչ՝ համագործակցում է վերջինիս մասնակիցների հետ. ▪ համագործակցում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունների, ֆիզիկական անձանց հետ տարածքային սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի, ինչպես նաև համաձայնեցման կոմիտեների շրջանակներում. ▪ նպաստում է սոցիալական աջակցության ցանցի ձևավորմանը և համալրմանը: <p>«Համայնքի ղեկավարը սոցիալական պաշտպանության բնագավառում իրականացնում է հետևյալ պատվիրակած լիազորությունները.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ աջակցում է սոցիալական աջակցության պետական ծրագրերի իրականացմանը դրանց հասցեականության մեծացման հարցում հայտնաբերելով համայնքի առավել աղքատ, ինչպես նաև սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված ոչ աղքատ ընտանիքներին. ▪ իր իրավասության շրջանակում միջոցներ է ձեռնարկում սոցիալական խնդիրների և ռիսկերի կրճատման, կյանքի դժվարին իրավիճակ առաջացնող պայմանների ու պատճառների վաղ հայտնաբերման և կանխարգելման, համայնքում սոցիալական աշխատանքի արդյունավետ մեխանիզմների զարգացման ուղղությամբ. ▪ կազմակերպում է համայնքի գնահատված սոցիալական կարիքների հիման վրա տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման, ընդունման և դրանց իրականացման գործընթացը. ▪ ավագանու հաստատմանն է ներկայացնում տեղական սոցիալական ծրագրի շրջանակներում սոցիալական աջակցության տրամադրման կարգը և ապահովում ծրագրի իրականացումը. ▪ տարերային և տեխնաժին վտանգով պայմանավորված աղետների ու տնտեսական և այլ ցնցումների, ինչպես նաև ռազմական դրության ընթացքում կազմակերպում և իրականացնում է բնակչությանը համար նախատեսված անհետաձգելի սոցիալական աջակցության միջոցառումները. ▪ հավաքագրում է իր համայնքում գտնվող կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց կամ ընտանիքների տվյալները, և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով դրանք տրամադրում համապատասխան շտեմարանները շահագործող մարմիններին. 	

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ միջոցներ է ձեռնարկում կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձանց զբաղվածության ապահովման համար. ▪ ղեկավարում կամ համակարգում է խնամակալության և հոգաբարձության հանձնաժողովի աշխատանքները:»: <p>Վերը նկարագրված պետության կողմից պատվիրակված լիազարությունները կարող են իրականացվել տեղական սոցիալական ծրագրերի միջոցով՝ ֆինանսավորվելով որպես առանձին նպատակային ծրագիր՝ պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար պետական բյուջեից համայնքներին տրամադրված միջոցների հաշվին:»:</p>	
	<p>ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈՂԵԼ N2: Սույն մոդելը իրենից ենթադրում է իրականացման տեսանկյունից առավել երկարաժամկետ կիրարկում, որով հնարավորություն կստեղծվի օրինակ՝ մինչև 2024 թվականը, սոցիալական ծառայությունները համալիր կարգով և ամբողջությամբ ապակենտրոնացնել տեղական մակարդակում:</p> <p>Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իրավակիրառական պրակտիկայում միասնական սոցիալական ծառայության տարածքային կենտրոնների թիվը կազմում է թվով 49-ը, որոնք ըստ էության գործում են հանրապետության նախկին շրջանային կենտրոններում, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը և ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, մինչև 2024 թվականը, բոլոր տարածքային կենտրոնները փոխանցել համայնքային ենթակայության, իսկ դրանց կողմից իրականացվող շուրջ չորս տասնյակի հասնող լիազորությունները օրենքով վերապահել համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:</p> <p>Սույն առաջարկության համատեքստում, առաջարկվում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությանը՝ չբացառել համայնքների միավորման նոր գործընթացի նախաձեռնման և իրականացման անհրաժեշտությունը, առավելապես այն դիտարկելով նախկին 37 շրջանների կառուցվածքով, տվյալ պարագայում, սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոնների ենթակայության և դրանց լիազորությունների փոխանցումը կլինի ամբողջությամբ արդարացված, և չի ենթադրի լրացուցիչ գործիքակազմերի ներդրում բոլոր այն համայնքներում, որտեղ չկան միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ:</p> <p>Վերը մեջբերված առաջարկությունը վարչատարածքային բարեփոխումների առարկա դարձնելու աննպատակահարմարության պարագայում, այն կարող է կիրառվել ՀՀ բոլոր միավորված 79 համայնքներում հետևյալ տրամաբանությամբ.</p> <p>Համայնքների կեսից ավելին ունեն միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ, դրանց ենթակայության փոխանցումը կարող է կատարվել առավել հեշտ տարբերակով, մասնավորապես՝ պետական ենթակայությունից փոխանցում համայնքային ենթակայության (որպես համայնքապետարանի աշխատակազմի առանձնացված ստորաբաժանումներ), լիազորություններն էլ՝ օրենքով պատվիրակելու ձևաչափով: Իսկ այն համայնքներում, որտեղ չկան միասնական սոցիալական ծառայությունների տարածքային կենտրոններ, դրանք հիմնականում գյուղական բնակավայրեր ընդգրկող համայնքներն են և նախկին հանրապետական նշանակություն ունեցող՝ շրջկենտրոն չհանդիսացող քաղաքների շուրջ ձևավորված համայնքներն են, առաջարկվում է ստեղծված ՔՍԳ-երի, որոշներում նոր ՔՍԳ-եր ներդնելու միջոցով, կմատուցվեն տվյալ</p>	

NN	Առկա իրավիճակի գնահատումը և եզրահանգումները	Գնահատման արդյունքում ներկայացվող առաջարկությունը
	<p>համայնքապետարանի կողմից: Ընդհանուր առմամբ, առաջարկվում է, սույն մոդելի կիրառման համատեքստում՝ սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լիազորությունների փոխանցման կամ լիազորությունների վերապահման օրենսդրական նախաձեռնությունների գործընթացը իրականացնել մինչև «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի 04.03.20թ. ՀՕ-98-Ն փոփոխությունների իրականացումն գործող համապատասխան օրենսդրական գործիքակազմերի իրավաիրացնող նախադեպով</p>	
	<p>ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ՄՈԴԵԼ N3: Սույն մոդելը ենթադրում է առավել կարճաժամկետ իրագործման և կիրառելիության հնարավորություններ և կարող է դիտարկվել, որպես պիլոտային ծրագիր: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ համայնքների միավորման գործընթացը առաջինը ավարտվել է ՀՀ Սյունիքի մարզում և հետխոշորացման ժամանակահատվածի տեսանկյունից առավել փորձառություն են ձեռք բերել հենց այս մարզի բազմաբնակավայր համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինները և համայնքապետարանների աշխատակազմերը, առաջարկվում է սոցիալական ծառայությունների ապակենտրոնացման գործընթացի պիլոտային ծրագիրը իրականացնել Սյունիքի մարզի համայնքներում:</p> <p>Մասնավորապես՝ առաջարկվում է օրենսդրական փոփոխությունների միջոցով, միասնական սոցիալական ծառայության Կապանի, Գորիսի, Մեղրիի և Սիսիանի տարածքային կենտրոնները դարձնել համայնքային ենթակայության, համապատասխանաբար, ձևավորելով Կապանի, Գորիսի, Մեղրիի և Սիսիանի համայնքապետարաններում, որպես առանձնացված ստորաբաժանում: Միաժամանակ, օրենսդրական մակարդակում այդ տարածքային կենտրոնների լիազորությունները վերապահել մեջբերված համայնքների ղեկավարներին՝ որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորություններ:</p> <p>Պիլոտային ծրագրով ամբողջ Սյունիքի մարզի վարչական տարածքը ընդգրկելու նպատակով, առաջարկվում է Տեղ և Տաթև համայնքների սոցիալական ծառայությունների սպասարկումը վերապահել Գորիսի համայնքապետարանի առանձնացված ստորաբաժանում համարվելիք միասնական սոցիալական ծառայության կենտրոնին, նույն տրամաբանությամբ՝ Գորայք համայնքի դեպքում՝ Սիսիանի տարածքային կենտրոնին, Քաջարան համայնքի դեպքում՝ Կապանի տարածքային կենտրոնին: Մյուս տարբերակով, Սյունիքի մարզի վարչական տարածքը ամբողջությամբ ընդգրկելու համատեքստում, առաջարկվում է վերը մեջբերվածից ելնելով, չբացառել կամ միգուցե առաջնորդվել՝ Տեղ, Գորայք, Տաթև և Քաջարան համայնքներում, սոցիալական ծառայությունների մատուցման հնարավորությունները այդ համայնքներում արդեն իսկ գործող ՔՍԳ-երի հենքի վրա:</p>	
		<p>Վերը ներկայացված երեք մոդելներից յուրաքանչյուրի կիրառության պարագայում, առաջարկվում է պետական լիազոր մարմնի իրավասությունը վերապահել բացառապես ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, որն իր հերթին կապահովի ապակենտրոնացված լիազորությունների իրականացման մասով խորհրդատվական, մեթոդական, վերահսկողական գործիքակազմերի կիրառումը, նորմատիվային բազայի ձևավորումը, մասնագիտական կարողությունների ամրապնդումը և այլն:</p>

8. ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ՝ N1, N2, N3, N4, N5

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N1. Սոցիալական աջակցության բնագավառում ներգրավված մարմինները և կազմակերպությունները, դրանց վերապահված լիազորությունները և օրենսդրական հիմքերը

NN	Օրենսդրական հիմքը	Մարմնի կամ կազմակերպության անվանումը	Իրավասությունը կամ լիազորությունը
1.	«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդված	ՀՀ կառավարություն	սահմանում է սոցիալական աջակցության քաղաքականության հիմնական ուղղությունները.
			իրականացնում է միասնական պետական քաղաքականությունը.
			սահմանում է պետական ծախսերի ծրագիրը.
			հաստատում է սոցիալական ծառայությունների տրամադրման կարգերը.
			իր իրավասությունների շրջանակներում մշակում և իրականացնում է սոցիալական աջակցության բնագավառում պետական

2.	«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 22-րդ հոդված	ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	քաղաքականությունը.
			ներկայացնում է առաջարկություններ՝ սոցիալական աջակցության զարգացման ուղղությունների և դրանց համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների մասին.
			ապահովում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը և կազմակերպում է դիմումների ընդունումը, հաշվառումը և փաստաթղթաշրջանառությունը.
			հաստատում է սոցիալական աշխատանքի մասնագետների պաշտոնների օրինակելի բնութագրերը, տվյալ պաշտոնը զբաղեցնողի պաշտոնական պարտականությունները, գիտելիքներին, կարողություններին և հմտություններին ներկայացվող ընդհանրական պահանջները, որակավորման պահանջները.
			սահմանում է տնային այցելություն կատարելու, սոցիալական դեպքի վարման, տեղական սոցիալական

			<p>ծրագրերի մշակման մեթոդական ցուցումները, սոցիալական համագործակցության համաձայնագրի օրինակելի ձևը և դրա ընդունման ընթացակարգը.</p>
			<p>տարածքային մարմիններում, սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպություններում իրականացնում է պետական վերահսկողություն սոցիալական աջակցության բնագավառին վերաբերող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների կատարման նկատմամբ.</p>
			<p>ստուգում է այլ մարմիններից և կազմակերպություններից (անկախ դրանց կազմակերպական-իրավական ձևից) տրված՝ սոցիալական աջակցության տրամադրման համար պահանջվող փաստաթղթ(եր)ի հավաստիությունը.</p>
			<p>հանդես է գալիս սոցիալական աջակցություն ստացողի օրինական շահերի և իրավունքների</p>

			<p>պաշտպանությամբ նրա դիմելու դեպքում կամ իր նախաձեռնությամբ.</p>
			<p>ստեղծում և վարում է սոցիալական աջակցության բնագավառի տեղեկատվական շտեմարաններ, սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունների ռեգիստր.</p>
			<p>ուսումնասիրում է տարածքային մարմինների և սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների հետ կապված բողոքները, խախտումներ հայտնաբերելու դեպքում ձեռնարկում է Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված միջոցառումներ դրանք վերացնելու ուղղությամբ.</p>
			<p>կազմակերպում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրելու գործընթացում կիրառվող համակարգչային ծրագրերի ուսուցման դասընթացներ և տրամադրում է այդ ծրագրերով աշխատելու</p>

			կարողությունները հաստատող հավաստագրեր և այլն:
3.	«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 22.1-րդ հոդված	Միասնական սոցիալական ծառայություն	իրականացնում է կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված ընտանիքի (անձի) սոցիալական գնահատում (սոցիալական կարիքների գնահատում) և կազմակերպում սոցիալական աջակցության տրամադրումը.
			կազմակերպում է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը սոցիալական դեպքի վարման միջոցով
			կազմակերպում է հաշմանդամություն ունեցող անձանց, երեխաների, կանանց, փառեցների, կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված և օրենսդրությամբ սահմանված առանձին կատեգորիայի անձանց սոցիալական պաշտպանության պետական ծրագրերի իրականացումը.
			կազմակերպում է անձին (ընտանիքին) տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների հասանելիությունը և մատչելիությունը բարելավելու

			<p>ուղղությամբ պետական ծրագրերի իրականացումը.</p>
			<p>կազմակերպում է որոշակի բնակության վայր չունեցող, անօթևան, սոցիալապես անապահով և (կամ) հատուկ խմբերին դասված անձանց կացարանով ապահովելու (այդ թվում՝ ժամանակավոր) պետական ծրագրերի իրականացումը.</p>
			<p>կազմակերպում է սոցիալական համագործակցության համաձայնագրերի ընդունումը տարածքային մակարդակում.</p>
			<p>գործափոստերից, պետական այլ մարմիններից և կազմակերպություններից, ֆիզիկական անձանցից պահանջում է կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ նշանակելու և վճարելու համար անհրաժեշտ փաստաթղթեր, իսկ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած դեպքում ստուգում է դրանց հավաստիությունը.</p>

			<p>հարկային մարմնից ստանում է պետական կենսաթոշակային համակարգի տվյալների շտեմարանը ձևավորելու համար անհրաժեշտ տվյալներ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած դեպքերում և կարգով ստուգում դրանց հավաստիությունը.</p>
			<p>նշանակում, վերահաշվարկում է կենսաթոշակները, նպաստները և այլ դրամական վճարներ, ապահովում կենսաթոշակների, նպաստների և այլ դրամական վճարների վճարումը կամ մերժում կենսաթոշակներ, նպաստներ և այլ դրամական վճարներ նշանակելու, նշանակված կենսաթոշակները, նպաստները և այլ դրամական վճարները վերահաշվարկելու դիմումները.</p>
			<p>վարում է շտեմարանը, շտեմարանից տվյալներ տրամադրում գործատուներին, ֆիզիկական անձանց և պետական մարմիններին ու կազմակերպություններին.</p>
			<p>սոցիալական աջակցությանն առնչվող</p>

			<p>հարցերով դիմող անձանց ապահովում է խորհրդարարկությանը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում աջակցում նրանց պահանջվող փաստաթղթեր ստանալու գործում.</p>
			<p>ապահովում է զբաղվածության կարգավորման ամենամյա պետական ծրագրի իրականացումը.</p>
			<p>կազմակերպում է օտարերկրացի աշխատողի համար գործատուին աշխատանքի թույլտվություն տրամադրելու, մերժելու, կասեցնելու կամ դադարեցնելու գործընթացները.</p>
<p>4.</p>	<p>«Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի 23-րդ</p>	<p>ՀՀ մարզպետարան</p>	<p>համակարգում և իրականացնում է մարզի սոցիալական աջակցության ծրագրերը.</p> <p>աջակցում է սոցիալական ծառայություններ տրամադրող կազմակերպություններին մարզում սոցիալական աջակցության ծրագրի իրականացնելիս.</p>

	հողված		<p>համակարգում է տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման և իրականացման աշխատանքները.</p>
			<p>աջակցում է պետական կենսաթոշակների, նպաստների և այլ դրամական վճարների նշանակման ու վճարման կազմակերպման աշխատանքներին, օրենքով սահմանված զբաղվածության ծառայությունների և բժշկասոցիալական փորձաքննության բնագավառում ծառայությունների տրամադրմանը:</p>
5.	«Սոցիալական աջակցության	Տեղական ինքնակառավարման	<p>սոցիալական ծառայություններ է տրամադրում տեղական սոցիալական ծրագրերի շրջանակներում, ինչպես նաև կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով սահմանված սեփական լիազորությունների իրականացման շրջանակներում:</p> <p>Համայնքի ղեկավարը</p>

	<p>մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդված</p>	<p>մարմիններ</p>	<p>համագործակցում է աջակցող ցանցի հետ:</p> <p>աջակցում է սոցիալական աջակցության պետական ծրագրերի իրականացմանը դրանց հասցեականության մեծացման հարցում՝ հայտնաբերելով համայնքի առավել աղքատ, ինչպես նաև սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված ոչ աղքատ ընտանիքներին</p> <p>Համայնքի ղեկավարն իր աշխատակազմի ուժերով կամ աջակցող ցանցի հետ համատեղ կազմակերպում է տնային այցելություններ և հնարավորության դեպքում լուծում տալիս տվյալ ընտանիքի կամ անձի սոցիալական խնդիրներին:</p> <p>Համայնքի ղեկավարը կազմակերպում է համայնքի սոցիալական կարիքների գնահատման հիման վրա տեղական սոցիալական ծրագրերի մշակման, ընդունման և դրանց իրականացման</p>
--	--------------------------------------	------------------	--

			գործընթացը:
--	--	--	-------------

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

Page 1 / / of 198

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԶՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ՄԻ ՇԱՐՔ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ և 43-րդ հոդվածները, ինչպես նաև քաղաքային համայնքների տարածքներում տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է.**

1. Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզպետարանի աշխատակազմի Արարատի, Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի Վանաձորի, Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզպետարանի աշխատակազմի Գյումրի-1 և Գյումրի-2, Հայաստանի Հանրապետության Վայոց ձորի մարզպետարանի աշխատակազմի Ջերմուկի սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություններն իրենց գործող հաստիքներով և սպասարկման տարածքներով փոխանցել համապատասխանաբար Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Ջերմուկի քաղաքային համայնքներին՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների աշխատակազմերի առանձնացված ստորաբաժանումների կարգավիճակով:

(1-ին կետը խմբ. 18.01.07 N 30-Ն)

2. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի «Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզպետարանի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու, Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզպետարանի կանոնադրությունը և աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» N 1791-Ն որոշման մեջ կատարել հետևյալ փոփոխությունները՝

ա) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզպետարանի աշխատակազմի կառուցվածքից հանել «Արարատի սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություն» տողը.

բ) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Արարատի մարզպետարանի աշխատակազմին հանձնվող գույքի կազմից հանել 151-րդ տողը:

3. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի «Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու,

Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի կանոնադրությունը և աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» N 1789-Ն որոշման մեջ կատարել հետևյալ փոփոխությունները՝

ա) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի կառուցվածքից հանել «Վանաձորի սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություն» տողը.

բ) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմին հանձնվող գույքի կազմից հանել 152-րդ տողը:

4. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի «Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզպետարանի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու, Շիրակի մարզպետարանի կանոնադրությունը և աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» N 1792-Ն որոշման մեջ կատարել հետևյալ փոփոխությունները՝

ա) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզպետարանի աշխատակազմի կառուցվածքից հանել «Գյումրի-1 սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություն» և «Գյումրի-2 սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություն» տողերը.

բ) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզպետարանի աշխատակազմին հանձնվող գույքի կազմից հանել 167-րդ և 168-րդ տողերը:

5. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի «Հայաստանի Հանրապետության Վայոց ձորի մարզպետարանի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկ ստեղծելու, Վայոց ձորի մարզպետարանի կանոնադրությունը և աշխատակազմի կառուցվածքը հաստատելու մասին» N 1794-Ն որոշման մեջ կատարել հետևյալ փոփոխությունները՝

ա) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Վայոց ձորի մարզպետարանի աշխատակազմի կառուցվածքից հանել «Զերմուկի սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություն» տողը.

բ) որոշմամբ հաստատված՝ Հայաստանի Հանրապետության Վայոց ձորի մարզպետարանի աշխատակազմին հանձնվող գույքի կազմից հանել 26-րդ տողը:

6. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 29-ի «Սոցիալական աջակցության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական կառավարման մարմին ճանաչելու և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության մի շարք որոշումներում փոփոխություններ կատարելու մասին» N 2337-Ն որոշման մեջ կատարել հետևյալ լրացումներն ու փոփոխությունները՝

ա) որոշման 2-րդ կետում «մատուցող» բառը փոխարինել «տրամադրող» բառով, «մարզպետարանների» բառից հետո լրացնել «աշխատակազմերի», իսկ «Երևանի թաղային» բառերից հետո՝ «Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Ջերմուկի քաղաքային» բառերով:

բ) որոշման 3-րդ կետով հաստատված հավելվածի վերնագիրը «թաղային» բառից հետո լրացնել «Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Ջերմուկի քաղաքային» բառերով, հավելվածից հանել «Արարատի քաղ. Արարատ», «Վանաձորի քաղ. Վանաձոր և Գուգարքի նախկին վարչական շրջանի տարածքը», «Գյումրի-1 Գյումրու նախկին Շիրակի շրջանի վարչական տարածքը», «Գյումրի-2 Գյումրու նախկին Մոսկովյան շրջանի վարչական տարածքը», «Ջերմուկի քաղ. Ջերմուկ» տողերը, «քաղ. Դիլիջան» բառերից հետո լրացնել «Թեղուտ, Հաղարծին, Գոշ գյուղեր» բառերով, և հավելվածը լրացնել նոր կետերով:

«12. Արարատի մարզ	
Արարատի	քաղ. Արարատ
13. Շիրակի մարզ	
Գյումրի-1	Գյումրու նախկին Շիրակի շրջանի վարչական տարածքը
Գյումրի-2	Գյումրու նախկին Մոսկովյան շրջանի վարչական տարածքը
14. Լոռու մարզ	
Վանաձորի	քաղ. Վանաձոր և Գուգարքի նախկին վարչական շրջանի տարածքը
15. Վայոց ձորի մարզ	
Ջերմուկի	քաղ. Ջերմուկ

».

գ) որոշման 15-րդ կետը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«15. Առաջարկել Երևանի թաղային, ինչպես նաև Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Ջերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարներին հաստատել «Սոցիալական ծառայությունների ————— տարածքային գործակալություն» առանձնացված ստորաբաժանման կանոնադրությունը՝ հիմք ընդունելով սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների օրինակելի կանոնադրությունը:»:

(6-րդ կետը փոփ. 18.01.07 N 30-Ն)

7. Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարին՝ յուրաքանչյուր տարի «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածով պատվիրակված լիազորության իրականացման տարեկան ծախսերի կատարման նորմատիվների հաստատումից հետո մեկամսյա ժամկետում համապատասխան համայնքի ղեկավարի հետ կնքել համայնքի ղեկավարին պետական լիազորություն

պատվիրակելու մասին պայմանագիր՝ դրանում նշելով միջոցների տրամադրման նպատակը, նպատակային ծախսատեսակների կատարման ժամանակահատվածը (տևողությունը), տրամադրվող միջոցների չափը և դրանց ծախսման նորմատիվը, նպատակային ծախսատեսակների կատարումից հետո եռօրյա ժամկետում տրամադրված միջոցների չօգտագործված գումարների՝ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե վերադարձման պահանջը, համայնքներին տրամադրված միջոցների կամ դրանց մի մասի ոչ նպատակային օգտագործման դեպքում այդ համայնքների պատասխանատվությունը (ոչ նպատակային օգտագործված գումարների հետգանձում համայնքների միջոցներից) և այլ դրույթներ, որոնք կնպաստեն տրամադրված միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը:

8. Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարին՝ երկամսյա ժամկետում ներկայացնել «Համայնքային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների նախագծերը՝ նպատակ ունենալով «Համայնքային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի դրույթները տարածել համայնքային ենթակայության հիմնարկների աշխատողների վրա:

9. Առաջարկել Արարատի, Վանաձորի, Գյումրու և Ջերմուկի քաղաքային համայնքների ղեկավարներին համապատասխան սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություններին հատկացնել հաշվապահի մեկական հաստիք՝ ֆինանսավորումն ապահովելով համայնքային բյուջեների միջոցներից:

10. Հայաստանի Հանրապետության մարզպետներին՝ մինչև սույն որոշումն ուժի մեջ մտնելը նախապատրաստել և համապատասխան քաղաքային համայնքների ղեկավարների հետ համատեղ մինչև 2007 թվականի հունվարի 10-ը ապահովել սույն որոշման 1-ին և 2-րդ կետերում նշված գույքի ընդունման-հանձնման աշխատանքների կատարումը:

11. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում 2007 թվականի հունվարի 1-ից, իսկ Հայաստանի Հանրապետության Լոռու մարզպետարանի աշխատակազմի Վանաձորի սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալության մասով՝ 2007 թվականի հունիսի 1-ից:

(11-րդ կետը լրաց. 22.02.07 N 229-Ն)

**Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ**

Ա. Մարգարյան

2006 թ. հուլիսի 7
Երևան

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N3

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

25 մարտի 2021 թվականի N 387-Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՌԿ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ԳՅՈՒՄՐՈՒ, ՎԱՆԱՁՈՐԻ, ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՎ ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ, ԳՅՈՒՄՐՈՒ, ՎԱՆԱՁՈՐԻ, ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՎ ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ և 48-րդ հոդվածները, «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63-րդ հոդվածի 2-րդ մասը և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2020 թվականի դեկտեմբերի 30-ի N 2215-Ն որոշման 7-րդ կետի 1-ին ենթակետի պահանջները՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է.**

1. Սահմանել «Հայաստանի Հանրապետության 2021 թվականի պետական բյուջեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի N 1 հավելվածի N 2 աղյուսակի 1011 «Անապահով սոցիալական խմբերին աջակցություն» ծրագրի 11002 «Համայնքային ենթակայության սոցիալական ծառայությունների կողմից սոցիալական աջակցության քաղաքականության իրականացման ապահովում» միջոցառման համար նախատեսված միջոցների շրջանակներում պետության կողմից Երևանի քաղաքապետին, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Ջերմուկի համայնքների ղեկավարներին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման նպատակով Երևանի քաղաքապետարանի, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Ջերմուկի համայնքապետարանների աշխատակազմերի յուրաքանչյուր սոցիալական աջակցության տարածքային բաժնի (ՍԱՏԲ) պետի մեկ հաստիքի և մասնագետի մեկ հաստիքի հաշվով ծախսերի տարեկան նորմատիվները՝ համաձայն հավելվածի:

**Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ**

Ն. Փաշինյան

**Հավելված
ՀՀ կառավարության 2021 թվականի
մարտի 25-ի N 387-Ն որոշման**

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն Ն Ո Ր Մ Ա Տ Ի Վ Ն Ե Ր

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ N 1 ՀԱՎԵԼՎԱԾԻ N 2 ԱՂՅՈՒՍԱԿԻ 1011 «ԱՆԱՊԱՀՈՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԽՄԲԵՐԻՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ» ԾՐԱԳՐԻ 11002 «ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ» ՄԻՋՈՑԱՌՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ, ԳՅՈՒՄՐՈՒԻ, ՎԱՆԱԶՈՐԻ, ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՎ ԶԵՐՄՈՒԿԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՎԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԵՐԵՎԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ, ԳՅՈՒՄՐՈՒԻ, ՎԱՆԱԶՈՐԻ, ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՎ ԶԵՐՄՈՒԿԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԵՐԻ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱԺՆԻ (ՍԱՏԲ) ՊԵՏԻ ՄԵԿ ՀԱՍՏԻՔԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏԻ ՄԵԿ ՀԱՍՏԻՔԻ ՀԱՇՎՈՎ ԾԱԽՍԵՐԻ

N N ը/կ	Քաղաքապետարանի (համայնքապետարանի) անվանումը	Պաշտոնի անվանումը	Տարեկան նորմատիվը (հազ. դրամ)
1.	Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ-ներ	պետ	3,151.6
		մասնագետ	1,987.1
2.	Գյումրու համայնքապետարանի աշխատակազմի թիվ 1, թիվ 2 ՍԱՏԲ-ներ	պետ	3,331.3
		մասնագետ	2,311.1
3.	Վանաձորի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ	պետ	3,158.0
		մասնագետ	2,141.7
4.	Արարատի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ	պետ	3,199.6
		մասնագետ	2,157.9
5.	Զերմուկի համայնքապետարանի աշխատակազմի ՍԱՏԲ	պետ	3,458.4
		մասնագետ	2,021.9

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N4. ՍՅՈՒՆԻՔ ՄԱՐԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԸ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը
1. Կապան	Կապան քաղաք
	Ագարակ գյուղ
	Աղվանի գյուղ
	Աճանան գյուղ
	Անտառաշատ գյուղ
	Առաջաձոր գյուղ
	Արծվանիկ գյուղ

	Բարգուշատ գյուղ
	Գեղանուշ գյուղ
	Գոմարան գյուղ
	Դավիթ Բեկ գյուղ
	Դիցմայրի գյուղ
	Եղեգ գյուղ
	Եղվարդ գյուղ
	Ըրկենանց գյուղ
	Խդրանց գյուղ
	Խորձոր գյուղ
	Ծավ գյուղ
	Կաղնուտ գյուղ
	Ձորաստան գյուղ
	Ճակատեն գյուղ
	Ներքին Խոտանան գյուղ
	Ներքին Հանդ գյուղ
	Նորաշենիկ գյուղ
	Շիկահող գյուղ
	Շիշկերտ գյուղ
	Շրվենանց գյուղ
	Չափնի գյուղ
	Սգնակ գյուղ
	Սյունիք գյուղ
	Սրաշեն գյուղ
	Սևաքար գյուղ
	Վանեք գյուղ

	Վարդավանք գյուղ
	Վերին Խոտանան գյուղ
	Տանձավեր գյուղ
	Տավրուս գյուղ
	Ուժանիս գյուղ
	Օխտար գյուղ
2. Գորիս	Գորիս քաղաք
	Ակներ գյուղ
	Աղբուլաղ գյուղ
	Բարձրավան գյուղ
	Խնձորեսկ գյուղ
	Հարթաշեն գյուղ
	Ձորակ գյուղ
	Ներքին Խնձորեսկ գյուղ
	Շուռնուխ գյուղ
	Որոտան գյուղ
	Վանանդ գյուղ
	Վերիշեն գյուղ
	Քարահունջ գյուղ
3. Մեղրի	Մեղրի քաղաք
	Ագարակ քաղաք
	Ալվանք գյուղ
	Այգեձոր գյուղ
	Գուղեմնիս գյուղ
	Թխկուտ գյուղ
	Լեհվազ գյուղ

	Լիճք գյուղ
	Կարճևան գյուղ
	Կուրիս գյուղ
	Նոնաձոր գյուղ
	Շվանիձոր գյուղ
	Վահրավար գյուղ
	Վարդանիձոր գյուղ
	Տաշտուն գյուղ
4. Սիսիան	Սիսիան քաղաք
	Ախլաթյան գյուղ
	Աղիտու գյուղ
	Անգեղակոթ գյուղ
	Աշոտավան գյուղ
	Արևիս գյուղ
	Բալաք գյուղ
	Բնունիս գյուղ
	Բոնակոթ գյուղ
	Գետաթաղ գյուղ
	Դաստակերտ քաղաք
	Դարբաս գյուղ
	Թանահատ գյուղ
	Թասիկ գյուղ
	Իշխանասար գյուղ
	Լծեն գյուղ
	Լոր գյուղ
	Հացավան գյուղ

	Մուցք գյուղ
	Նժդեհ գյուղ
	Նորավան գյուղ
	Շաղատ գյուղ
	Շամբ գյուղ
	Շաքի գյուղ
	Շենաթաղ գյուղ
	Որոտնավան գյուղ
	Սալվարդ գյուղ
	Վաղատին գյուղ
	Տուրքու գյուղ
	Տորունիք գյուղ
	Ցղունի գյուղ
	Ույծ գյուղ
5. Քաջարան	Քաջարան քաղաք
	Անդրկավան գյուղ
	Աջաբաջ գյուղ
	Բաբիկավան գյուղ
	Գեղականք գյուղ
	Գեղի գյուղ
	Գետիշեն գյուղ
	Լեռնաձոր
	Կաթնառատ գյուղ
	Կավճուտ գյուղ
	Կարդ գյուղ
	Կիցք գյուղ

	Ձագիկավան գյուղ
	Ներքին Գիրաթաղ գյուղ
	Նոր Աստղաբերդ
	Ոչերի գյուղ
	Վերին Գեղավանք գյուղ
	Վերին Գիրաթաղ գյուղ
	Փոլխրուտ գյուղ
	Քաջարանց գյուղ
	Քարուտ գյուղ
6. Գորայք	Գորայք գյուղ
	Ծղուկ գյուղ
	Սառնակունք գյուղ
	Սպանդարյան գյուղ
7. Տաթև	Շինուհայր գյուղ
	Տաթև գյուղ
	Հալիձոր գյուղ
	Հարժիս գյուղ
	Սվարանց գյուղ
	Խոտ գյուղ
	Տանձատափ գյուղ
	Քաշունի գյուղ
8. Տեղ	Տեղ գյուղ
	Արավուս գյուղ
	Խնածափ գյուղ
	Խոզնավար գյուղ
	Կոռնիձոր գյուղ

	Վաղատուր գյուղ
	Քարաշեն գյուղ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N5

ՏԵՂԵԿԱՆՔ⁵⁰

«Սյունիքի մարզի համայնքների կազմում ընդգրկված բնակավայրերի վարչական ղեկավարների և օպերատորների հաստիքների վերաբերյալ (2022 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ)»

Հ/Հ	Համայնք	Բնակավայրի	Վարչական ղեկավարի հաստիքի առկայություն	Օպերատորի հաստիքի առկայություն
1	2	3	4	6
1	Գորայք	Գորայք	-	-
2	Գորայք	Ծղուկ	առկա է	առկա է

⁵⁰ Սույն տեղեկանքը կազմվել է, հիմք ընդունելով ՀՀ ՏԿԵՆ-ից աշխատանքային կարգով ստացված տեղեկատվությունը:

3	Գորայք	Սառնակունք	առկա է	առկա է
4	Գորայք	Սպանդարյան	առկա է	առկա է
1	Գորիս	Գորիս	-	-
2	Գորիս	Ակներ	առկա է	առկա է
3	Գորիս	Աղբուկաղ	X	X
4	Գորիս	Բարձրավան	առկա է	առկա է
5	Գորիս	Խնձորեսկ	առկա է	առկա է
6	Գորիս	Հարթաշեն	առկա է	առկա է
7	Գորիս	Ձորակ	X	X
8	Գորիս	Ներքին Խնձորեսկ	առկա է	առկա է
9	Գորիս	Շուռնուխ	առկա է	առկա է
10	Գորիս	Որոտան	առկա է	առկա է
11	Գորիս	Վանանդ	X	X
12	Գորիս	Վերիշեն	առկա է	առկա է
13	Գորիս	Քարահունջ	առկա է	առկա է
1	Կապան	Կապան քաղաք	-	-
2	Կապան	Ագարակ	առկա է	առկա է
3	Կապան	Աղվանի	առկա է	առկա է
4	Կապան	Աճանան	առկա է	առկա է
5	Կապան	Անտառաշատ	առկա է	առկա է
6	Կապան	Առաջաձոր	առկա է	առկա է
7	Կապան	Արծվանիկ	առկա է	առկա է
8	Կապան	Բարգուշատ	առկա է	առկա է
9	Կապան	Գեղանուշ	առկա է	առկա է
10	Կապան	Գոմարան	առկա է	առկա է

11	Կապան	Դավիթ Բեկ	անկա է	անկա է
12	Կապան	Դիցմայրի	անկա է	անկա է
13	Կապան	Եղեգ	Թափուր	անկա է
14	Կապան	Եղվարդ	անկա է	անկա է
15	Կապան	Խդրանց	անկա է	անկա է
16	Կապան	Խորձոր	անկա է	անկա է
17	Կապան	Ծավ գյուղ	անկա է	անկա է
18	Կապան	Կաղնուտ	անկա է	անկա է
19	Կապան	Ձորաստան	անկա է	անկա է
20	Կապան	Ճակատեն	անկա է	անկա է
21	Կապան	Ներքին Խոտանան	անկա է	անկա է
22	Կապան	Ներքին Հանդ	անկա է	անկա է
23	Կապան	Նորաշենիկ	անկա է	անկա է
24	Կապան	Շիկահող	անկա է	անկա է
25	Կապան	Շիշկերտ	անկա է	անկա է
26	Կապան	Շրվենանց	Թափուր	անկա է
27	Կապան	Չափնի	Թափուր	անկա է
28	Կապան	Սգնակ	անկա է	անկա է
29	Կապան	Սյունիք	անկա է	անկա է
30	Կապան	Սրաշեն	անկա է	անկա է
31	Կապան	Սևաքար	անկա է	անկա է
32	Կապան	Վանեք	անկա է	անկա է
33	Կապան	Վարդավանք	անկա է	անկա է
34	Կապան	Վերին Խոտանան	անկա է	անկա է

35	Կապան	Տանձավեր	Թափուր	անկա է
36	Կապան	Տավրուս	անկա է	անկա է
37	Կապան	Ուժանիս	անկա է	անկա է
38	Կապան	Օխտար	անկա է	անկա է
1	Մեղրի	Մեղրի	-	-
2	Մեղրի	Ագարակ	անկա է	անկա է
3	Մեղրի	Ալվանք	անկա է	անկա է
4	Մեղրի	Այգեձոր	X	X
5	Մեղրի	Գուղեմնիս	անկա է	X
6	Մեղրի	Թխկուտ	X	X
7	Մեղրի	Լեհվազ	անկա է	անկա է
8	Մեղրի	Լիճք	անկա է	անկա է
9	Մեղրի	Կարճևան	անկա է	անկա է
10	Մեղրի	Կուրիս	անկա է	X
11	Մեղրի	Նոնաձոր	անկա է	անկա է
12	Մեղրի	Շվանիձոր	անկա է	անկա է
13	Մեղրի	Վահրավար	X	X
14	Մեղրի	Վարդանիձոր	անկա է	անկա է
15	Մեղրի	Տաշտուն	անկա է	անկա է
1	Սիսիան	Սիսիան	-	-
2	Սիսիան	Ախլաթյան	անկա է	անկա է
3	Սիսիան	Աղիտու	անկա է	անկա է
4	Սիսիան	Անգեղակոթ	անկա է	անկա է
5	Սիսիան	Աշոտավան	անկա է	անկա է

6	Միսիան	Արևիս	անկա է	անկա է
7	Միսիան	Բալաք	անկա է	անկա է
8	Միսիան	Բնունիս	անկա է	անկա է
9	Միսիան	Բռնակոթ	անկա է	անկա է
10	Միսիան	Գետաթաղ	անկա է	անկա է
11	Միսիան	Դաստակերտ	անկա է	անկա է
12	Միսիան	Դարբաս	անկա է	անկա է
13	Միսիան	Շամբ	անկա է	անկա է
14	Միսիան	Թանահատ	անկա է	անկա է
15	Միսիան	Թասիկ	անկա է	անկա է
16	Միսիան	Իշխանասար	անկա է	անկա է
17	Միսիան	Լծեն	անկա է	անկա է
18	Միսիան	Լոր	անկա է	անկա է
19	Միսիան	Հազավան	անկա է	անկա է
20	Միսիան	Մուգք	անկա է	անկա է
21	Միսիան	Նժդեհ	անկա է	անկա է
22	Միսիան	Նորավան	անկա է	անկա է
23	Միսիան	Շաղատ	անկա է	անկա է
24	Միսիան	Շաքի	անկա է	անկա է
25	Միսիան	Շենաթաղ	Թափուր	անկա է
26	Միսիան	Որոտնավան	անկա է	անկա է
27	Միսիան	Ուլծ	անկա է	անկա է
28	Միսիան	Սայվարդ	անկա է	անկա է

29	Սիսիան	Վաղատին	անկա է	անկա է
30	Սիսիան	Տոյրոս	անկա է	անկա է
31	Սիսիան	Տորունիք	անկա է	անկա է
1	Տաթև	Շինուհայր	-	-
2	Տաթև	Տաթև	անկա է	անկա է
3	Տաթև	Հայիծոր	անկա է	անկա է
4	Տաթև	Հարժիս	անկա է	անկա է
5	Տաթև	Խոտ	անկա է	անկա է
6	Տաթև	Սվարանց	անկա է	x
7	Տաթև	Տանձատափ	անկա է	X
8	Տաթև	Քաշունի	անկա է	X
1	Տեղ	Տեղ գյուղ	-	-
2	Տեղ	Արավուս	անկա է	անկա է
3	Տեղ	Խնածախ	անկա է	անկա է
4	Տեղ	Խոզնավար	անկա է	անկա է
5	Տեղ	Կոռնիծոր	անկա է	անկա է
6	Տեղ	Վաղատուր	անկա է	անկա է
7	Տեղ	Քարաշեն	անկա է	անկա է
1	Քաջարան	Քաջարան	-	-
2	Քաջարան	Անդոկավան	անկա է	անկա է
3	Քաջարան	Աջաբաջ	անկա է	անկա է
4	Քաջարան	Բաբիկավան	անկա է	անկա է
5	Քաջարան	Գեղավանք	անկա է	անկա է
6	Քաջարան	Գեղի	անկա է	անկա է
7	Քաջարան	Գետիշեն	անկա է	անկա է

8	Քաջարան	Լեռնաձոր	անկա է	անկա է
9	Քաջարան	Կաթնառատ	անկա է	անկա է
10	Քաջարան	Կավճուտ	անկա է	անկա է
11	Քաջարան	Կարդ	անկա է	անկա է
12	Քաջարան	Կիցք	անկա է	անկա է
13	Քաջարան	Ձագիկավան	անկա է	անկա է
14	Քաջարան	Ներքին Գիրաթաղ	անկա է	անկա է
15	Քաջարան	Նոր Աստղաբերդ	անկա է	անկա է
16	Քաջարան	Ոչեթի	անկա է	անկա է
17	Քաջարան	Վերին Գեղավանք	անկա է	անկա է
18	Քաջարան	Վերին Գիրաթաղ	անկա է	անկա է
19	Քաջարան	Փուխրուտ	անկա է	անկա է
20	Քաջարան	Քաջարանց	անկա է	անկա է
21	Քաջարան	Քարուտ	անկա է	անկա է

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ: Սույն տեղեկանքում կիրառված եղրույթները և նշանները ունեն հետևյալ նշանակությունը.

- ⇒ **Առկա է**, նշանակում է կա նման հաստիք, կամ մեկ վարչական ղեկավարը կամ օպերատորը, միաժամանակ երկու բնակավայրում է իրականացնում իր լիազորությունները.
- ⇒ **Թափուր**, նշանակում է, որ կա վարչական ղեկավարի կամ օպերատորի հաստիք, սակայն դեռևս զբաղեցրած չէ.
- ⇒ - , այս նշանը վերաբերելի է բացառապես բազմաբնակավայր համայնքի կենտրոն հանդիսացող բնակավայրին, որտեղ օրենքի ուժով վարճական ղեկավար կամ օպերատոր չի կարող նշանակվել.
- ⇒ **X**, նշանակում է, որ այդ բնակավայրի մասով նման հաստիք չկա նախատեսված:

